

This project is funded by
the European Union

RODNA ANALIZA ZAKONODAVNOG I STRATEŠKOG OKVIRA KONTROLE MALOKALIBARSKOG I LAKOG ORUŽJA U CRNOJ GORI

Centar za kontrolu malokalibarskog i lakog naoružanja u Jugoistočnoj i Istočnoj Evropi (SEESAC) je zajednička inicijativa Programa Ujedinjenih Nacija za razvoj (UNDP) i Savjeta za regionalnu saradnju (RCC) sa ciljem jačanja nacionalnih i regionalnih kapaciteta za kontrolu i smanjenje širenja i zloupotrebe malokalibarskog i lakog oružja, čime doprinosi stabilnosti, bezbjednosti i razvoju Jugoistočne i Istočne Evrope.

Objavljivanje ove publikacije omogućeno je finansijskom podrškom [Evropske unije po osnovu Odluke Savjeta EU \(CFSP\) 2018/1788](#) aktivnostima SEESAC-a na sprovodenju Regionalne mape puta za suzbijanje nezakonitog trgovanja oružjem na Zapadnom Balkanu.

Kontakt za dalje informacije:

Šefica kancelarije SEESAC

Bulevar Zorana Đindjića 64, 11000 Beograd, Srbija

Tel: +381 11 415 5300 Fax: +381 11 415 5359

www.seesac.org

Autorka ove studije je Tijana Vuksanović. Stavovi izneseni u ovom dokumentu su stavovi autorke i ne predstavljaju nužno i stavove Programa Ujedinjenih nacija za razvoj, Regionalnog Savjeta za saradnju ili Evropske unije. Osim toga, oznake i materijali upotrijebljeni u ovoj publikaciji ne odražavaju stavove Programa Ujedinjenih nacija za razvoj, Regionalnog savjeta za saradnju ili Evropske unije u pogledu 1) pravnog statusa bilo koje države, teritorije ili oblasti, njihovih nadležnih organa ili oružanih grupa; ili 2) obilježavanja njihovih granica ili zona razgraničenja.

Urednik: Dragan Božanić

Lektura i korektura: Lida Vukmanović Tabaš

Dizajn i prelom: Vladimir Garboš

© SEESAC 2021 – All rights reserved

SADRŽAJ

REZIME	5
I UVOD	14
II KONTEKST: PREGLED KLJUČNIH STATISTIČKIH PODATAKA O RODNOM ASPEKTU MALOG I LAKOG ORUŽJA	18
III MEĐUNARODNI OKVIR	22
IV RODNA ANALIZA PROPISA RELEVANTIH ZA KONTROLU MALOKALIBARSKOG I LAKOG ORUŽJA U CRNOJ GORI	28
1. POVEZANOST ORUŽJA I PORODIČNOG NASILJA, NASILJA NAD ŽENAMA I RODNO-ZASNOVANOG NASILJA	30
2. MJERE KAO ODGOVOR NA RODNI ASPEKAT POTRAŽNJE, UPOTREBE I ZLOUPOTREBE ORUŽJA	37
3. UČEŠĆE ŽENA I NACIONALNI PRAVNI OKVIR ZA INTEGRACIJU RODNE DIMENZIJE U KONTROLU MALOG I LAKOG ORUŽJA	58
4. PRIKUPLJANJE RODNO RAZVRSTANIH PODATAKA	61
5. TRGOVINA ORUŽJEM	64
V ZAKLJUČCI I PREPORUKE	68
LISTA IZVORA	75

SKRAĆENICE

UNDP	Program Ujedinjenih nacija za razvoj
SEESAC	Centar za kontrolu lakog i malokalibarskog naoružanja u Istočnoj i Jugoistočnoj Evropi
SALW	Malokalibarsko i lako oružje
EU	Evropska unija
CoE	Savjet Evrope
SEE	Jugoistočna Evropa
NGO	Nevladine organizacije
WNGO	Ženske nevladine organizacije

REZIME

Rasprostranjenost i zloupotreba malokalibarskog i lakog oružja (SALW) prepoznate su kao ozbiljna prijetnja bezbjednosti građana i građanki, stabilnosti i razvoju u Jugoistočnoj Evropi. Rašireno posjedovanje vatrene oružja ima izraženu rodnu dimenziju. Podaci iz istraživanja, koja su se bavila uticajem malokalibarskog oružja na nasilje u porodici, ukazuju na povezanost posjedovanja vatrene oružja i nasilja u porodici. Prema studijama Svjetske zdravstvene organizacije, ubistva koja su počinili njihovi partneri čine između 40% i 70% svih ubistava žena.¹

U Crnoj Gori muškarci čine absolutnu većinu kad je riječ o posjedovanju, korišćenju i zloupotrebi oružja. Oni čine većinu kako među počiniocima tako i među žrtvama incidenata izvršenih vatrenim oružjem. Kad su muškarci žrtve oružja, najčešće su stradali od strane drugih muškaraca. Žene rijetko posjeduju oružje, još rjeđe ga zloupotrebjavaju i, za razliku od muškaraca, one su mnogo češće žrtve nego počiniteljke. To je posebno izraženo u kontekstu nasilja u porodici. Počinioци nasilja vatrenim oružjem prema ženama najčešće su njihovi sadašnji ili bivši partneri, a samo prisustvo vatrene oružja drastično povećava vjerovatnoću smrtnog ishoda.

Crna Gora je postigla značajan napredak u integriranju rodne perspektive u zakonodavstvo i politike za kontrolu malokalibarskog i lakog naoružja, ali kako ova analiza ukazuje, neophodno je preduzeti dalje i obuhvatne aktivnosti da bi se unaprijedila rodna odgovornost zakonodavnog i strateškog okvira koji reguliše kontrolu SALW-a, i-time obezbijedila veća efikasnost mjera da se osigura bezbjednost za sve građanke i građane, žene, muškarce, djevojčice i dječake.

Sprovedena analiza trebalo bi da doprinese boljem razumijevanju rodne dimenzije SALW-a, kao i njegovog uticaja na društvene odnose i razvoj društva uopšte. Cilj istraživanja jeste da kroz analizu postojećeg zakonodavnog i strateškog okvira, a posebno kroz zaključke i preporuke koji slijede, ponudi konstruktivne prijedloge za bolje razumijevanje problematike, i u konačnom efikasniji odgovor na upotrebu i zloupotrebu vatrene oružja u kontekstu nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja.

GLAVNI NALAZI

Primjetan je značajan napor institucija u Crnoj Gori na zakonodavnom i političkom nivou u pravcu integracije rodne dimenzije u kontrolu malokalibarskog i lakog oružja. To se prije svega ogleda u zakonskim odredbama za sprečavanje i borbu protiv zloupotrebe vatrene oružja u kontekstu porodičnog nasilja. Štaviše, strateški okvir za kontrolu SALW sve više prepoznaje rodne aspekte malokalibarskog oružja, kao što su rodni faktori koji podstiču potražnju za oružjem i oblikuju rizična ponašanja, učešće žena u kontroli SALW i uspostavljanje preduslova za integraciju rodne perspektive u kreiranje politike kontrole SALW.

U nastavku su predstavljeni ključni nalazi analize kategorisani prema tematskim oblastima koje su predmet analize.

1.

POVEZANOST IZMEĐU VATRENOG ORUŽJA I NASILJA U PORODICI, NASILJA NAD ŽENAMA I RODNO ZASNOVANOG NASILJA

Civilno posjedovanje i upotreba oružja regulisano je Zakonom o oružju (*Službeni list Crne Gore*, broj 010/15). Zakon o oružju prepoznaje nasilje u porodici kao bitan aspekt procjene podobnosti aplikanta za odobrenje za nabavku oružja, inkorporišući nasilje u porodici kroz tri opšta uslova za izdavanje odobrenja:

- neosuđivanost za krivična djela koja u sebi sadrže elemente nasilja, a sadržani su u krivičnim djelima protiv braka i porodice, slobode i prava čovjeka, polne slobode, kao i da nije pokrenut postupak za takvo krivično djelo;
- neosuđivanost za prekršaj koji ukazuje da bi oružje moglo biti zloupotrijebljeno, posebno za prekršaj sa elementima nasilja u porodici, kao i da nije pokrenut postupak za takav prekršaj;
- odsustvo okolnosti koje ukazuju na to da bi oružje moglo biti zloupotrijebljeno, a naročito: poremećeni porodični odnosi, između ostalog.

Isto važi i u postupku obnavljanja dozvole za vatreno oružje. Kao posljedica prestanka ispunjavanja nekih od predviđenih uslova, Zakon o oružju u čl. 48, st. 1 normira da će Ministarstvo za unutrašnje poslove oduzeti oružje, municiju i ispravu o oružju od fizičkog lica o čemu će donijeti rješenje. Zakon o oružju dodatno predviđa da ako se utvrdi da postoje okolnosti koje ukazuju da bi oružje moglo biti zloupotrijebljeno, a naročito zbog uživanja alkohola, droga ili drugih psihotaktivnih supstanci ili poremećenih porodičnih odnosa, oružje, municija i isprava o oružju oduzeće se odmah i prije okončanja krivičnog, prekršajnog, odnosno upravnog postupka, do okončanja tog postupka, radi preduzimanja preventivnih mjera u cilju zaštite od nasilja u porodici ili zaštite javnog poretku, koje se moraju preuzeti bez odlaganja, a činjenice na kojima se zasniva rješenje o oduzimanju oružja utvrđene su ili barem učinjene vjerovatnim.

Iako ove zakonske odredbe igraju značajnu ulogu u dijelu ograničenja pristupa oružju u slučaju nasilja u porodici, identifikovano je nekoliko nedostataka na čijem otklanjanju je potrebno raditi a radi poboljšanja efikasnosti zakonodavnog okvira:

1. Zakon izričito ne normira da li krivična djela protiv braka i porodice, polne slobode i slobode i prava čovjeka i građanina – koja nužno ne involviraju fizičko nasilje, već neki drugi oblik nasilja poput psihičkog, ekonomskog, seksualnog – predstavljaju smetnju za dobijanje odobrenja za nabavku oružja.
2. Zakon, a ni podzakonski akti, ne preciziraju način na koji se sprovodi bezbjednosna provjera, odnosno način na koji policijski službenik prikuplja podatke o podnosiocu zahtjeva u dijelu utvrđivanja nepostojanja okolnosti da bi oružje moglo biti zloupotrijebljeno zbog narušenih porodičnih odnosa. Pretpostavka je da se provjera ove okolnosti u praksi svodi na institucionalnu provjeru okončanih krivičnih i prekršajnih postupaka bez obzira na njihove ishode. Međutim, problem predstavlja činjenica da se nasilje u porodici u većini slučajeva ne prijavljuje institucijama, kao i neprocesuirane prijave, koji se ne uzimaju u obzir prilikom razmatranja zahtjeva podnosioca.
3. Zakon o oružju, a ni podzakonski akti ne predviđaju intervjue sa sadašnjim ili bivšim partnerom/partnerkom, uključujući ostale članove porodice, pa ni komšijama, a u pravcu utvrđivanja podobnosti za izdavanje odobrenja u dijelu utvrđivanja okolnosti postojanja nasrušenih porodičnih odnosa.
4. Zakon o oružju ne predviđa obavezu nadležnog organa da trenutne ili bivše supružnike ili druge članove uže porodice obavijesti o podnijetim zahtjevima za odobrenje za nabavku oružja.
5. Zakon o oružju izričito ne predviđa provjeru izrečenih zaštitnih mjera u postupcima koji involviraju nasilje u porodici. Samim tim, nejasno je da li se ova činjenica eventualno provjerava kroz postupak provjere okolnosti koje ukazuju na to da bi oružje moglo biti zloupotrijebljeno, odnosno na poremećene porodične odnose.

U dijelu zdravstvene sposobnosti, u pravnom poretku ne egzistira akt kojim se reguliše način utvrđivanja zdravstvene sposobnosti aplikanta, pa nije jasno kako se u praksi procjenjuje sposobnost aplikanta.

Zabranjeno je nošenje oružja na javnom mjestu. Izuzetno, fizičko lice kome je izdat oružni list za držanje i nošenje oružja može nositi oružje samo radi korišćenja u lovnom terenu, na strelištu, na sportskom takmičenju ili na drugom mjestu određenom za vježbe gađanja. Fizičko lice kome je izdat oružni list za držanje oružja može prenositi oružje samo radi popravljanja, prepravljanja ili u slučajevima promjene mjesta prebivališta ili ga nositi samo radi korišćenja na strelištu. Fizičko lice ne smije nositi i koristiti oružje kad je pod uticajem alkohola, droga ili drugih psihotaktivnih supstanci, odnosno u takvom stanju da nije u mogućnosti da shvati značenje svog postupanja, odnosno da vlada svojom voljom. Lica koja obavljaju poslove fizičke zaštite lica i imovine lica, oružje mogu nositi prilikom vršenja poslova fizičke zaštite u skladu sa zakonom kojim se uređuje zaštita lica i imovine.

Najznačajnija ovlašćenja u dijelu zaštite od nasilja u porodici pripadaju Policiji i Centru za socijalni rad. U tom smislu, policijski službenici mogu i bez naredbe suda ući u tuđi stan ili druge prostorije i po potrebi izvršiti pretresanje, ako držalač stana to traži ili ako je to neophodno radi sprečavanja vršenja krivičnog djela ili neposrednog hvatanja učinioča krivičnog djela ili radi spašavanja ljudi i imovine. Takođe, policijski službenici mogu i bez naredbe i bez prisustva svjedoka pretresti lice prilikom izvršenja naredbe o prinudnom dovođenju ili prilikom lišenja slobode, ako postoji sumnja da lice posjeduje oružje ili oruđe za napad ili ako postoji sumnja da će lice odbaciti, sakriti ili uništiti predmete koje treba od njega oduzeti kao dokaz u krivičnom postupku. Prilikom pretresanja

privremeno će se oduzeti samo oni predmeti i isprave koji su u vezi sa svrhom pretresanja. Policija može, i prije pokretanja istrage, privremeno oduzeti predmete ako postoji opasnost od odlaganja. Dodatno, Zakon o unutrašnjim poslovima u čl. 56a reguliše da, policijski službenik, u cilju sprečavanja izvršenja krivičnog djela ili prekršaja, privremeno oduzima predmet ako: 1) okolnosti slučaja, priroda i svojstva predmeta ukazuju da je predmet namijenjen za izvršenje krivičnog djela ili prekršaja; 2) je to neophodno radi zaštite opšte bezbjednosti; 3) je predmet moguće upotrijebiti za samopovređivanje, napad, bjekstvo, skrivanje ili uništavanje dokaza da je učinjen prekršaj.

Policija postupa i na osnovu Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, koji normira da će policija, nakon saznanja za nasilje, bez odlaganja preuzeti radnje i mjere radi zaštite žrtve, u skladu s tim zakonom i sa zakonima kojima se uređuju rad i ovlašćenja policije, prekršajni postupak, krivični postupak i zaštita svjedoka. Radi otklanjanja opasnosti po fizički integritet žrtve, policijski službenik učinioču nasilja može narediti udaljenje ili zabranu vraćanja u stan ili drugi prostor za stanovanje, koja ne može trajati duže od tri dana. Kao dopuna zakonskim odredbama, Protokol o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja nad ženama i nasilja u porodici predviđa dužnost policijskog službenika da utvrdi okolnost posjedovanja oružja, te u slučaju saznanja o ilegalnom ili o legalnom posjedovanju, da preduzme sve zakonske radnje radi oduzimanja istog uključujući i privremeno oduzimanje. Nakon što osigura da se se akteri ne mogu međusobno čuti, policijski službenici odvojeno vode razgovor s akterima događaja koristeći pitanja predviđena Upitnikom za procjenu rizika i bezbjednosti, koji čini prilog Protokola. Jedno od pitanja je i posjeduje li učinilac oružje. Međutim, ova dužnost se odnosi na učinioča, dok nije predviđena dužnost utvrđivanja posjedovanja oružja od strane drugih članova porodice. Na osnovu zapažanja i datih odgovora, policijski službenici daju ocjenu rizika od nasilja kao nizak, umjeren ili visok, te u zavisnosti od utvrđenog rizika primjenjuju ovlašćenja za hitno osiguranje bezbjednosti žrtve nasilja i onemogućavanja da se nasilničko ponašanje ponovi. Veći broj zaokruženih odgovora „DA“ ukazuje na veći stepen rizika od nasilja, dok pozitivan odgovor na pitanja označena crvenom bojom podrazumijeva po automatizmu visok rizik. Međutim, pitanje koje se tiče posjedovanja oružja nije označeno crvenom bojom, te ukoliko u kombinaciji s pozitivnim odgovorima na ostala pitanja ne daju više od osam (8) „DA“, neće ukazivati na visok stepen rizika.

Propisima nijesu predviđena konkretna zaduženja Centra za socijalni rad u pravcu utvrđivanja okolnosti postojanja oružja. Ipak, Centar preduzima niz radnji radi zaštite žrtve nasilja. U tom smislu, Centar izrađuje plan zaštite žrtve u saradnji sa članovima Multidisciplinarnog tima uključujući i policiju, te bi plan trebalo da obuhvati mjere u pravcu otklanjanja rizika od pristupa oružju.

Službenici sektora bezbjednosti ovlašćeni su da nose oružje i da ga koriste u okviru svog radnog angažmana. Tu se prije svega misli na policijske službenike, službenike Agencije za nacionalnu bezbjednost, carinske službenike, službenike vojske, šumarsku službu, lovočuvare i privatne zaštitarske kompanije. Detektivima nije dozvoljeno da koriste oružje tokom obavljanja svoje djelatnosti. Samo za kandidate koji se prijave za zaposlenje u Vojsci i u Agenciji za nacionalnu bezbjednost, postoji izričita zakonska odredba o bezbjednosnoj provjeri u dijelu krivične osuđivanosti za nasilje u porodici kroz provjeru generalne krivične osuđivanosti, dok izostaje provjera prekršajne odgovornosti. Međutim, za policijske i carinske službenike osuđivanost za nasilje u porodici nije izričito predviđena kao dio bezbjednosne provjere prilikom zaposlenja, iako bi moglo biti dio postupaka interne kontrole. Za zaposlene privatnih zaštitarskih agencija izostaje provjera u pravcu prekršajne odgovornosti.

Radni angažman policijskih službenika, službenika Agencije za nacionalnu bezbjednost i carinskih službenika ostaje nepromijenjen u situaciji da su osuđeni zbog nasilja u porodici na kaznu zatvora manju od šest mjeseci, a za službenike vojske u slučaju prekršajne osuđivanosti.

Iako relevantno zakonodavstvo opsežno reguliše upotrebu vatrenog oružja od strane osoblja sektora bezbjednosti dok je na dužnosti, nošenje i držanje službenog oružja van radnog vremena za one službenike koje zadužuju oružje 24 h zahtijeva dodatnu regulativu.

2. MJERE KAO ODGOVOR NA RODNI ASPEKAT POTRAŽNJE, UPOTREBE I ZLOUPOTREBE ORUŽJA

Strategija za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakin oružjem i municijom, od 2019. do 2025. i Akcioni plan za sprovođenje strategije za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakin oružjem i municijom,

od 2019. do 2025. godine predstavljaju ključni strateški dokument čiji je cilj izgradnja sveobuhvatnog i efikasnog sistema kontrole malokalibarskog i lako oružja i municije, kroz uspostavljanje zakonodavnog okvira o kontroli naoružanja, smanjenje nelegalnih tokova, širenja i zloupotrebe vatrengor oružja, municije i eksploziva. Strategija sadrži eksplizitnu posvećenost unapređenju rodne ravnopravnosti u okviru kontrole SALW, što je artikulisano u okviru Cilja 2 – *Potpuno integrisati rodnu i starosnu dimenziju u politike kontrole i obezbijediti suštinsko učešće žena u kontroli istog*, kroz sljedeće aktivnosti:

- Razviti mјere i uspostaviti procedure za obezbjeđivanje ravnomjerne zastupljenosti žena u Komisiji za malokalibarsko i lako oružje i u ostalim relevantnim tijelima.
- Sprovesti obuku o rodnim aspektima malokalibarskog i lako oružja/vatrenog oružja za članove/članice Komisije za malokalibarsko i lako oružje i sve ostale institucije zadužene za sprovоđenje politika kontrole u ovoj oblasti.
- Izvršiti analizu procedura u postupcima zloupotrebe vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici i nasilja u intimnom partnerskom odnosu i dati prijedloge mјera.
- Sprovesti obuku službenika policije o nasilju u porodici i rizicima uslijed posjedovanja vatrenog oružja.

Strategijom je kao komplementarni cilj predviđeno i prikupljanje podataka o vatrenom oružju, prema polu i starosti, u vezi sa zaplijenom legalnog i nelegalnog malokalibarskog i lako oružja/vatrenog oružja, slučajevima oružanog nasilja, balističkim dokazima i ostalim podacima o vatrenom oružju, što će dovesti do periodičnih analiza rizika i procjena opasnosti u vezi s vatrenom oružjem, municijom i eksplozivima. Strategija predviđa i druge aktivnosti kojimaje cilj povećanje nivoa svijesti javnosti, žena i muškaraca o opasnosti zloupotrebe, nedozvoljenog posjedovanja vatrenog oružja i trgovine vatrenom oružjem, municijom i eksplozivima, povećanja nivoa svijesti mladih muškaraca o opasnosti zloupotrebe malokalibarskog i lako oružja/vatrenog oružja, budуći da oni čine većinu počinilaca i žrtava incidenata izvršenih vatrenom oružjem, te povećanja nivoa svijesti i smanjiti zloupotrebu vatrenog oružja u slučajevima nasilja nad ženama, nasilja u porodici i drugim oblicima rodno zasnovanog nasilja.

Obrazovan je operativni tim za borbu protiv nasilja u porodici i nasilja nad ženama, koji redovno održava sastanke. Uspostavljena je baza podataka o porodičnom nasilju, koja omogućava razmjenu prijava i obavještenja o nasilju u porodici između ministarstava rada i socijalnog staranja i unutrašnjih poslova i policije. Ovo softversko rješenje omogućava automatizovanu razmjenu podataka, a sadrži podatke o: učesnicima u slučaju prijavljenog nasilja, opisu prijave gdje bi trebalo navesti eventualno posjedovanje oružja, potencijanim žrtvama, počiniocima i djeci, o preduzetim mjerama, prekršajnim i krivičnim prijavama i o procijenjenom stepenu rizika.

Pored Strategije za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakin oružjem i municijom, od 2019. do 2025, Vlada je usvojila veliki broj drugih strateških dokumenata koji se samo marginalno bave ovim aspektima ili čak ne prepoznaju specifičnu konvergenciju između kontrole vatrenog oružja i rodne dimenzije. Ovo se prije svega odnosi na Strategiju zaštite od nasilja u porodici i Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti. Ovi strateški dokumenti predviđaju indirektne mјere koje su u vezi s upotrebom/zloupotrebom oružja, a koje u konačnom mogu eventualno doprinijeti redukovaniu rizika od upotrebe oružja u kontekstu nasilja u porodici. Primjera radi, Strategija zaštite od nasilja u porodici predviđa niz preventivnih aktivnosti u pravcu suzbijanja nasilja u porodici, u okviru cilja – povećan nivo informisanosti i znanja javnosti o uzrocima, rasprostranjenosti i posljedicama nasilja prema ženama i nasilja u porodici, kao i postojećim mehanizmima zaštite od nasilja i to kroz organizovanje kampanja kojima se sprovodi javna edukacija o uzrocima, rasprostranjenosti i posljedicama nasilja, pravima žrtava i institucijama koje pružaju zaštitu, zatim kroz izradu informativnog materijala za žrtve nasilja i sl.

Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sporovođenje Strategije za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine, malokalibarskim i lakin oružjem i municijom, od 2019. do 2025. identificuje nedostatak mјera koje će doprinijeti suzbijanju samoubistava vatrenom oružjem i zloupotreba istog u slučajevima rodno zasnovanog nasilja, te s tim u vezi, kao budуću aktivnost predviđa definisanje mјera u tom pravcu.

3.

PRAVNI OKVIR ZA INTEGRACIJU RODNE PERPSPEKTIVE I UČEŠĆE ŽENA KONTROLI MALOG I LAKOG ORUŽJA

Zakon o rodnoj ravnopravnosti („Službeni list Republike Crne Gore“, br. 046/07 od 31. 7. 2007, „Službeni list Crne Gore“, br. 073/10 od 10. 12. 2010, 040/11 od 8. 8. 2011, 035/15 od 7. 7. 2015) predstavlja osnov za integraciju rodne dimenzije u kontrolu malokalibarskog i lakog oružja. Državni organi, organi državne uprave i lokalne samouprave, javne ustanove, javna preduzeća i druga pravna lica koja vrše javna ovlašćenja, kao i privredna društva, druga pravna lica i preduzetnici/preduzetnice dužni su, radi postizanja rodne ravnopravnosti, u svim fazama planiranja, donošenja i sprovođenja odluka, kao i preuzimanja aktivnosti iz svoje nadležnosti da ocjenjuju i vrednuju uticaj tih odluka i aktivnosti na položaj žena i muškaraca. Ovaj princip važi i za SALW koordinaciono tijelo.

Pored zakonskih utemeljenja za implementaciju rodne ravnopravnosti u svim segmentima javnog i privatnog sektora, Crna Gora je usvojila Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti (PAPRR) 2017–2021, kao strateški dokument s istim ciljem. S tim u vezi, Plan kao jedan od ciljeva predviđa – uspostavljanje društva jednakih mogućnosti i eliminisanje svih oblika diskriminacije po osnovu pola i roda, a u okviru istog potcijel: načelo rodne ravnopravnosti integrisano u izradu i primjenu svih nacionalnih politika (programa i strategija) i djelovanja državnih tijela.

Strategija za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakim oružjem i municijom, od 2019. do 2025. kao jednu od aktivnosti predviđa potpunu integraciju rodne i starosne dimenzije u politike kontrole malokalibarskog i lakog oružja/vatrenog oružja i obezbjeđenje suštinskog učešća žena u kontroli istog.

Osim toga, Akcioni plan za primjenu Rezolucije Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1325 – Žene, mir i bezbjednost za Crnu Goru AP obuhvata tri prioriteta na koja se fokusiraju i ciljevi utvrđeni ovim planom. Prioriteti koje AP postavlja i od kojih se polazi su: 1) povećanje učešća žena u odlučivanju i mirovnim procesima; 2) zaštita žena i djevojaka u konfliktnim zonama; 3) integracija rodne perspektive i rodnog obrazovanja u mirovne operacije. Rukovodeći se navedenim prioritetima, AP definiše sljedeće ciljeve kao relevantne za ovaj izvještaj:

- Uvođenje rodno balansirane zastupljenosti u aktivnosti sistema bezbjednosti;
- Povećanje zastupljenosti žena u aktivnostima i procesima donošenja odluka na području bezbjednosti i izgradnje mira.

Rješenjem ministra unutrašnjih poslova br. 01-220/13-59418/2 od 12. IX 2013, obrazovano je Koordinaciono tijelo za kontrolu i smanjenje malog i lakog oružja i municije, za planiranje, koordinaciju, sprovođenje i nadzor aktivnosti u ovoj oblasti. U skladu s navedenim Rješenjem tijelom predsjedava službenik Ministarstva unutrašnjih poslova – nacionalni koordinator, a tijelo je sastavljeno od predstavnika: Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva vanjskih poslova i evropskih integracija, Ministarstva odbrane, Ministarstva ekonomije, Ministarstva finansija i Uprave carina. Zadatak Koordinacionog tijela je da rukovodi, organizuje i planira aktivnosti državnih organa, organa državne uprave i drugih nadležnih organa u sprovođenju Strategije, da utvrđuje i prati prioritete, dinamiku i rokove realizacije i ocjenjuje postignute rezultate, kao i da dostavlja Vladi izvještaj sa Stepen i kvalitet implementacije mjera iz Akcionog plana i kvalitet implemenzacije s prijedlogom stanja, ocjenom i prijedlogom mjera jednom godišnje. Koordinaciono tijelo trenutno broji pet članova/članica, od kojih su dvije žene.

4.

PRIKUPLJANJE RODNO RAZVRSTANIH PODATAKA

Zakon o oružju propisuje dužnost Ministarstva unutrašnjih poslova da vodi evidenciju o: izdatim odobrenjima za nabavku oružja, oružnim listovima za držanje oružja, oružnim listovima za držanje i nošenje oružja, predatom oružju i municiji; oduzetom oružju i municiji itd. Zakonom nije predviđena obaveza vođenja evidencija razvrstanih po rodu. Međutim, Strategijom za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakim oružjem i municijom, od 2019. do 2025. prepoznata je nužnost prikupljanja podataka razvrstanih po polu i starosti radi kreiranja rodno odgovornih politika. U tom smislu, Izvještajem o realizaciji Akcionog plana za

sprovоđenje Strategije za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lаkим oružjem i municijom, od 2019. do 2025. konstatiše se da su realizovane aktivnosti u pravcu standardizacije, odnosno izvršene su izmjene i dopune evidencija prema polu i starosti i prikupljaju se podaci o vatrenom oružju i godišnje dostavljaju radi analize.

5. TRGOVINA ORUŽJEM

Prema Ugovoru o trgovini oružjem, Crna Gora je preuzela obavezu da obezbijedi da nacionalno zakonodavstvo prilikom sprovоđenja procjene izvoza uzima u obzir rizik od konvencionalnog naoružanja koje se koristi za vršenje, odnosno olakšavanje vršenja teških djela rodno zasnovanog nasilja, odnosno nasilja nad ženama i djecom. Iako Zakon o spoljnoj trgovini naoružanjem i vojnom opremom („Službeni list Crne Gore“, br. 040/16) predviđa obavezu generalne procjene uticaja na ličnu bezbjednost građana, izostaje obaveza procjene specifičnog rizika u dijelu vršenja, odnosno olakšavanja vršenja teških djela rodno zasnovanog nasilja, odnosno nasilja nad ženama i djecom, u kom dijelu je zakon neusklađen s Ugovorom o trgovini. S druge strane, Zakon o spoljnoj trgovini i naoružanju inkorporira svih osam kriterijuma iz Zajedničkog stava EU o naoružanju na osnovu kojih svaka država članica ocjenjuje zahtjeve za izvoz vojne tehnologije i opreme.

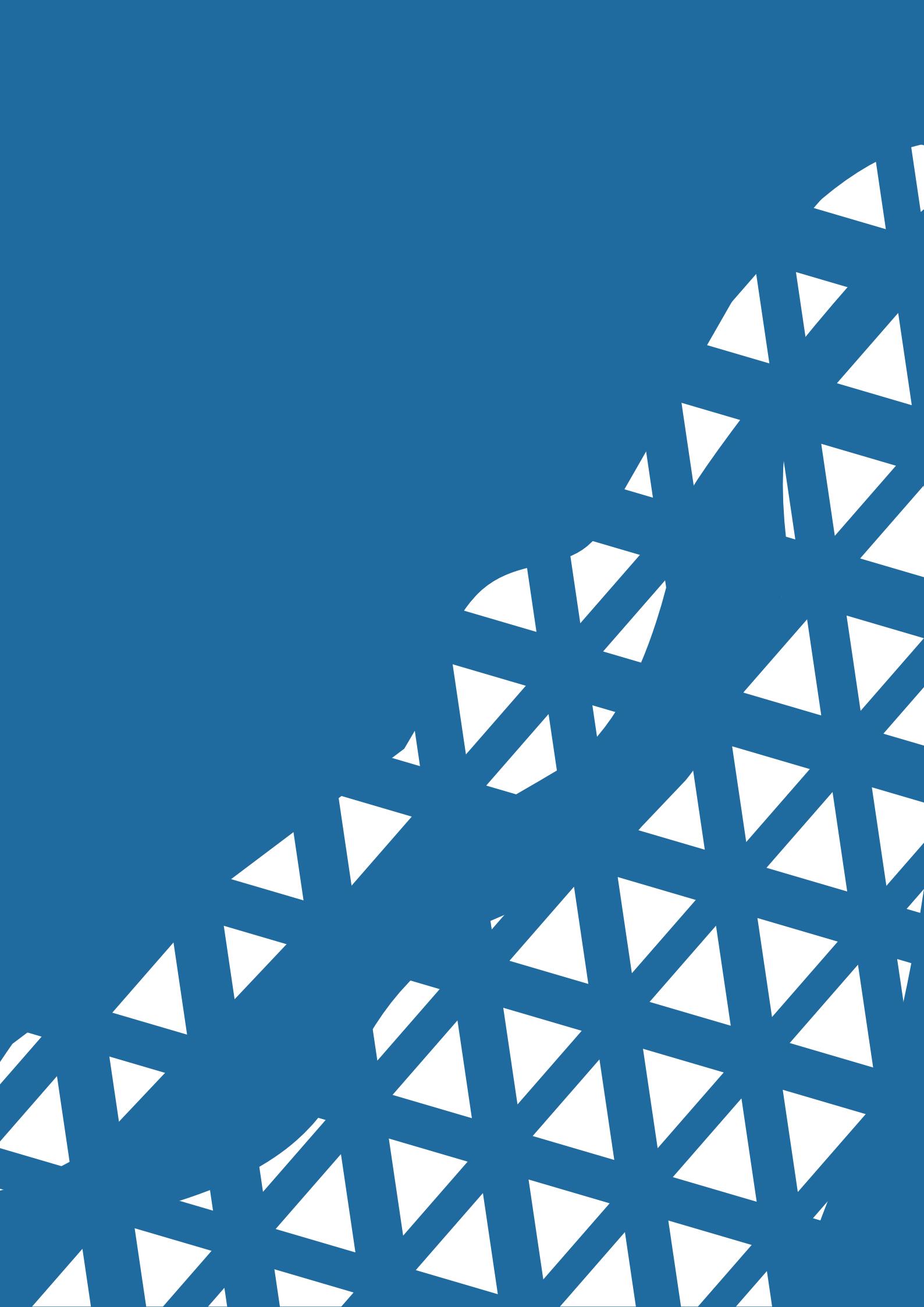
GLAVNE PREPORUKE

Detaljna lista preporuka data je u poglaviju V ovog izvještaja, dok je ovdje dat samo pregled ključnih preporuka.

- Poboljšati prevenciju i odgovor na zloupotrebu vatrenog oružja u slučajevima porodičnog nasilja kroz izmjene i dopune Zakona o oružju, tako da se:
 - izričito reguliše da je neosuđivanost za sve oblike nasilja u porodici, dakle i ona koja ne uključuju fizičko nasilje, pretpostavka za davanje odobrenja za nabavku oružja;
 - podzakonskim aktom definiše način na koji policijski službenik vrši bezbjednosnu provjeru i prikuplja podatke o podnosiocu zahtjeva u dijelu utvrđivanja nepostojanja okolnosti da bi oružje moglo biti zloupotrijebljeno zbog narušenih porodičnih odnosa;
 - normira obaveza intervjuisanja članova porodice i komšija, kao segment postupka provjere podobnosti aplikanta u dijelu narušenih porodičnih odnosa;
 - inkorporiše obaveza da partner/partnerka, odnosno bivši partner ili bivša partnerka u posljednje dvije godine, daju saglasnost za izdavanje dozvole za držanje oružja, kao i obavezno informisanje punoljetnih članova porodice o tome da je lice koje je član porodice podnijelo zahtjev za odobrenje za nabavku oružja;
 - izričito predviđa prethodna provjera izrečenih zaštitnih mjera u postupcima koji involviraju nasilje u porodici, kao dio postupka procjene podobnosti aplikanta za odobrenje nabavke oružja, te predvide zaštitne mjere kao prepreka za odobrenje nabavke oružja.
- Podzakonskim aktom definisati način utvrđivanja zdravstvene sposobnosti aplikanta, a posebno bolesti i stanja koja kompromituju zdravstvenu sposobnost za izdavanje odobrenja za držanje oružja.
- Razmotriti izradu i usvajanje dokumenta poput Vodiča o primjeni Zakona o oružju, koji bi objedinjavao sve smjernice i informacije u pogledu odobravanja nabavke i držanja oružja.
- Izmijeniti Upitnik za procjenu rizika i bezbjednosti, koji čini prilog Protokola o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja nad ženama i nasilja u porodici, tako da pitanje posjedovanja oružja bude markirano crvenom bojom čime će pozitivan odgovor po automatizmu predstavljati visok rizik od nasilja.
- Na jednak način regulisati bezbjednosnu provjeru krivične i prekršajne osuđivanosti svih pripadnika sektora bezbjednosti za sve oblike nasilja u porodici.
- Podzakonskim aktima normirati postupanje s oružjem van rada za one službenike sektora bezbjednosti koji zadužuju oružje 24 h.

REZIME

- Obezbijediti da vođenje evidencije o nasilju u porodici uključuje eksplisitno podatke o oružju, legalnom i ilegalnom, kao što su podaci o prisustvu vatrene oružja, upotrebi, tipu itd.
- Pojačati strateške sinergije radi maksimiziranja efekata predloženih mjera u pravcu kontrole potražnje, upotrebe i zloupotrebe vatrene oružja između Strategije za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine, malokalibarskim i lakinim oružjem i municijom, od 2019. do 2025. i drugih relevantnih strategija, naročito Akcionog plana za primjenu Rezolucije Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1325 – Žene, mir i bezbjednost, uključujući pripremu finansijskog plana, te osigurati potrebna sredstva za sprovodenje predviđenih mjera politike.
- Podzakonskim aktom regulisati ravnopravno učešće žena u Komisiji za SALW.
- Razmotriti učešće predstavnika/predstavnice ženskog nevladinog sektora u Komisiji za SALW.

I UVOD

SVRHA

Svrha ove Studije jeste da doprinese povećanju rodne odgovornosti i osjetljivosti politika kojima se regulišu pitanja SALW-a u Crnoj Gori, a kao podrška sprovođenju Odluke Savjeta EU 2018/1788 i primjeni Regionalne mape puta za održivo rješenje za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakin oružjem/vatrenim oružjem i pripadajućom municijom na Zapadnom Balkanu od 2019. do 2025. godine. U Studiji su identifikovani glavni trendovi, kao i nedostaci zakonskih i strateških odgovora na nivou Crne Gore.

CILJEVI

Ciljevi analize su:

- procjena stepena integrisanosti rodne perspektive u politike kontrole SALW-a, u dijelu zakonodavnog i strateškog okvira, kao i procjena uključenosti pitanja SALW-a u politike rodne ravnopravnosti i u politike suzbijanja rodno zasnovanog nasilja;
- identifikacija dobre prakse u kreiranju politika kontrole SALW-a, kao i markiranje oblasti u kojima je neophodno uložiti dodatne napore za unapređenje zakona i politika za kontrolu SALW-a;
- formulisanje preporuka zasnovanih na nalazima o tome kako poboljšati rodnu senzitivnost relevantnog zakonodavstva i politika u dijelu kontrole SALW-a.

DJELOKRUG

Studija se sastoji iz tri dijela:

- Pregled statističkih podataka i glavnih trendova o povezanosti roda i SALW-a;
- Međunarodni okvir na koji se Crna Gora oslanja;
- Analiza zakona o malokalibarskom i lakin oružju, strategija i akcionalih planova kontrole SALW-a, zatim zakona, strategija i akcionalih planova za rodnu ravnopravnost, te zakona, strategija i akcionalih planova za borbu protiv nasilja prema ženama, nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja.

U kontekstu analize, rodna senzitivnost zakonodavnog i strateškog okvira biće procijenjena na osnovu nekoliko ključnih rodnih pitanja koja se odnose na malokalibarsko oružje i to:

- Povezanost između vatrenog oružja i nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja, uključujući trgovinu oružjem;
- Rodni aspekti potražnje, upotrebe i zloupotrebe oružja;
- Učešće i zastupljenost žena u u donošenju i sprovođenju politika o kontroli naoružanja, kao i zakonski preduslov za rodno odgovornu kontrolu malokalibarskog oružja;
- Rodno osjetljive prakse prikupljanja podataka.

Pregledan je i analiziran veliki broj propisa i strateških dokumenata. U domenu kontrole oružja, nasilja u porodici i rodne ravnopravnosti, primarno su analizirani:

- Zakon o rodnoj ravnopravnosti („Službeni list RCG“, br. 46/2007, „Sl. list Crne Gore“, br.073/10, 040/11, 035/15)
- Zakon o Agenciji za nacionalnu bezbjednost („Službeni list RCG“, broj 028/05, „Sl. list Crne Gore“, br. 086/09, 073/10/, 020/11, 008/15);
- Zakon o unutrašnjim poslovima („Službeni list Crne Gore“, br. 044/12, 036/13, 001/15, 087/18);
- Zakon o zaštiti lica i imovine („Službeni list Crne Gore“, broj 043/18);
- Zakon o vojsci („Službeni list Crne Gore“, br. 051/17, 034/19);

- Pravilnik o bližem načinu raspolaganja oduzetim i predatim oružjem i municijom („Službeni list Crne Gore“, br. 036/15);
- Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja evidencije iz oblasti zaštite lica i imovine („Službeni list Crne Gore“, br. 003/20);
- Pravilnik o bližem načinu vršenja poslova zaštite i primjeni ovlašćenja u vršenju tih poslova („Službeni list Crne Gore“, br. 069/19);
- Pravilnik o načinu obavljanja određenih policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova;
- Uredba o držanju, nošenju i načinu postupanja sa službenim oružjem službenika Agencije za nacionalnu bezbjednost („Službeni list Crne Gore“, br. 050/13);
- Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti (PAPRR) 2017–2021, s programom sprovodenja za period 2019–2020;
- Pravilnik o bližem načinu izvršenja zaštitnih mjera udaljenje iz stana, zabrana približavanja i zabrana uzneniravanja i uhođenja žrtve („Službeni list Crne Gore“, br. 004/2014);
- Strategija za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakin oružjem i municijom, od 2019. do 2025;
- Strategija zaštite od nasilja u porodici 2016–2020. s akcionim planom za navedeni period;
- Protokol o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja nad ženama i nasilja u porodici.

Svi propisi i sva dokumenta koja su pregledana i analizirana dati su u Listi izvora.

II

**KONTEKST: PREGLED
KLJUČNIH STATISTIČKIH
PODataka o RODNOM
ASPEKTU MALOG I
LAKOG ORUŽJA**

Regionalna istraživanja koja je sproveo Centar za kontrolu lako i malokalibarskog naoružanja u Istočnoj i Jugoistočnoj Evropi (SEESAC) i prikupljeni rodno razvrstani podaci potvrđuju višestruke veze između roda i vatrene oružja u Jugoistočnoj Evropi (JIE), te ulogu rodne perspektive u oblikovanju i razumijevanju različitih aspekata vatrene oružja. Iako je postignut značajan napredak, prepoznata je nedovoljna integracija rodne perspektive u politike koje regulišu i oblikuju kontrolu malokalibarskog oružja u Jugoistočnoj Evropi.

Muškarci čine absolutnu većinu kad je riječ o posjedovanju, korišćenju i zloupotrebi oružja, a čine i većinu žrtava incidenata izvršenih vatrenim oružjem. U situaciji kad su muškarci žrtve zloupotrebe vatrene oružja, najčešće su stradali od strane drugih muškaraca. S druge strane, žene rijetko posjeduju oružje, gotovo nikad ga ne koriste, a često su žrtve zloupotrebe oružja od strane muškaraca. Počinjenici nasilja vatrenim oružjem prema ženama najčešće su njihovi sadašnji ili bivši partneri, a samo prisustvo vatrene oružja drastično povećava vjerovatnoću smrtnog ishoda. Žene zato prisustvo vatrene oružja češće nego muškarci smatraju prijetnjom za svoju bezbjednost i bezbjednost svojih porodica.

Osim toga, trenutna kriza nastala uslijed pandemije kovida 19 doprinijela je pogoršanju situacije kad je u pitanju i nasilje. Naime, donošenje mjera radi suzbijanja pandemije kreiralo je idealno okruženje za eskalaciju nasilja u porodici. Iako su zvanični podaci još uvijek nedostupni široj javnosti, države članice EU prijavljuju i do 60% povećanja hitnih poziva žena koje su bile izložene nasilju svojih intimnih partnera u aprilu ove godine u odnosu na prošlu.² Nacionalna linija za pomoć djeci, koja nudi informacije, savjetovanje i pomoć djeci telefonom, dobila je 80 prijava djece na roditelja koji je u martu zlostavljaо drugog roditelja. U Crnoj Gori, NVO Sigurna ženska kuća bilježi porast od 25% specijalizovanih usluga pruženih ženama s iskustvom nasilja u 2020. godini u odnosu na prethodnu godinu.

U nastavku su dati ključni podaci o glavnim trendovima u pogledu posjedovanja, upotrebe i zloupotrebe oružja u Crnoj Gori.³

Posjedovanje oružja

Prema regionalnom istraživanju SEESAC-a za period od 2012. do 2016. godine, u Crnoj Gori značajnu većinu vlasnika vatrene oružja čine muškarci. Naime, od ukupno 65.862 registrovanih vlasnika oružja, koji su posjedovali isprave o oružju, 65.485 su muškaraci, u odnosu na 377 žena. U odnosu na 2012. godinu, broj lica koja posjeduju ispravu o oružju uvećao se za 965. U posjedu fizičkih lica registrovano je ukupno 96.128 komada vatrene oružja, od čega 95.558 kategorije B i 570 kategorije A. Primjetno je da broj registrovanog oružja raste brže od broja imalaca dozvole – u odnosu na 2012. godinu taj broj se uvećao za 3.612. Broj oružja za koje je kao razlog za posjedovanje naveden lov/sport uvećao se u donosu na ono oružje za koje je navedena samodobrana – 1.912 i 1.130 komada. Između 2012. i 2016., muškarci su stekli 98,4% svih oružnih listova, u poređenju sa 1,6% žena. U 2016. godini 14.619 muškaraca i 323 žene podnijelo je zahtjev za izdavanje novih oružnih listova. Muškarci starosti od 36 do 60 godina čine 47,3% svih podnositelaca zahtjeva, a slijede muškarci stariji od 61 godine sa 42,9%. Među ženama, žene od 36 do 60 godina života čine 51,4% svih podnositeljki zahtjeva.

U 2016. godini, 3.663 muškarca i 393 žene u policijskim snagama, i 1.689 muškaraca i 164 žene u Ministarstvu odbrane bilo je ovlašćeno za nošenje vatrene oružja. U 2016. godini 3.004 muškarca i 64 žene zaposlenih u privatnim kompanijama za obezbjeđenje bilo je ovlašćeno za nošenje vatrene oružja.

Rodno diferencirani efekti zloupotrebe vatrene oružja

Između 2012. i 2016. godine, registrovano je ukupno 5.790 krivičnih djela povezanih s vatrenim oružjem u Crnoj Gori, s postepenim porastom tokom petogodišnjeg perioda sa 1.050 slučajeva u 2012. na 1.411 u 2016. Razbojnička krađa je krivično djelo koje je najčešće izvršeno upotrebom vatrene oružja, čineći 52,6% ukupnih krivičnih dela. Nedozvoljeno držanje oružja i eksplozivnih materija (25,4%) i razbojništvo (12,1%) takođe su bila česta krivična djela počinjena vatrenim oružjem.

2] Nasilje u porodici u doba pandemije: uticaj preventivnih mjera za koronavirus na nasilje u porodici u Bosni i Hercegovini / Nikolina Grbić Pavlović, Sarajevo, novembar 2020.

3] Podaci su preuzeti iz publikacije „Rod i malokalibarsko oružje u Crnoj Gori : Ključne činjenice“. UNDP SEESAC, 2019.

Vatreno oružje dominantno zloupotrebljavaju muškarci. Od 381 krivičnog djela povezanog s vatremin oružjem koja su počinjena u periodu 2012–2016, gdje je pol počinioca poznat, 371 (97,4%) počinili su muškarci, a samo 10 žene (2,6%). Muškarci počinioci krivičnih djela najčešće su starosti 36–60 i 19–35 godina.

Vatreno oružje bilo je najčešće korišćeno sredstvo za izvršenje ubistava u Crnoj Gori. Od ukupnog broja ubistava počinjenih u Crnoj Gori između 2012. i 2016. godine, 69,3% je počinjeno vatremin oružjem. U istom periodu, registrovano je ukupno 411 počinilaca krivičnih djela vatremin oružjem. Muškarci su počinili svih 46 ubistava vatremin oružjem od 2012. do 2016. godine. Svaki drugi muškarac koji je počinio ubistvo star je od 36 do 60 godina, nakon čega slijede muškarci u starosnoj grupi od 19 do 35 godina.

Broj ubistava počinjenih vatremin oružjem stalno se povećavao u odnosu na 2013. dostigavši maksimum od 15 ubistava u 2016. Oružje u nelegalnom vlasništvu upotrebljавано je uglavnom i pri pokušaju ubistva i prilikom izvršenja teškog ubistva. Najveći broj smrtnih slučajeva vatremin oružjem prouzrokovani su pištoljem i poluautomatskim pištoljem, dok se puške, karabini i sačmari kao i automastko oružje rjeđe pojavljuju.

Muškarci čine 91,8% svih žrtava ubistava počinjenih vatremin oružjem, u poređenju sa 8,2% žena. Vatremin oružjem usmrćeno je 5 od 11 ubijenih žena, i 56 od 77 ubijenih muškaraca u periodu od 2012. do 2015.

Vatreno oružje često se zloupotrebljava i za nanošenje povreda. U navedenom periodu, zabilježeno je 157 povreda nanijetih vatremin oružjem. Muškarci čine većinu lica koja su pretrpjela povrede vatremin oružjem (93,6%), a najviše ih je starosti od 19 do 35 i od 36 do 60 godina. Žene su žrtve povreda nanijetih vatremin oružjem u 6,4% slučajeva. U periodu istraživanja, registrovana su dva smrtna slučaja prouzrokovana nezgodom uz upotrebu vatreminog oružja. U oba slučaja, žrtve su bili mlađi muškarci.

Zlupotreba vatreminog oružja s akcentom na kontekst porodičnog nasilja

Od 88 lica ubijenih u Crnoj Gori od 2012. do 2016. godine, 15 lica – 11 žena i 4 muškarca, ubijeno je od strane člana porodice, bilo vatremin oružjem ili drugim sredstvima. Intimni partneri počinili su 73,3% svih ubistava u porodičnom kontekstu. Dok su intimni partneri ubili 10 od 11 žena ubijenih u Crnoj Gori između 2012. i 2016. godine, samo jedan od 77 muškaraca ubijenih u istom periodu ubijen je od strane njegove intimne partnerke. Ukupno 8 od 15 lica koje je ubio član porodice ubijeno je vatremin oružjem u periodu od 2012. do 2016. godine. Od svih žena ubijenih u porodičnom kontekstu, udio žena ubijenih vatremin oružjem od strane intimnih partnera iznosi 5 od 11, dok je, s druge strane, udio muškaraca 3 od 4 koje je ubio član porodice. Od 920 slučajeva nasilja u porodici registrovanih u periodu 2012–2016, zlupotreba vatreminog oružja prijavljena je u samo četiri slučaja. Zlupotreba vatreminog oružja u kontekstu nasilja u porodici češće za posljedicu ima smrtni ishod nego bilo koja druga vrsta incidenta. Smrtnim ishodom rezultiralo je 45,5% slučajeva nasilja u porodici koji su uključivali vatremin oružje.

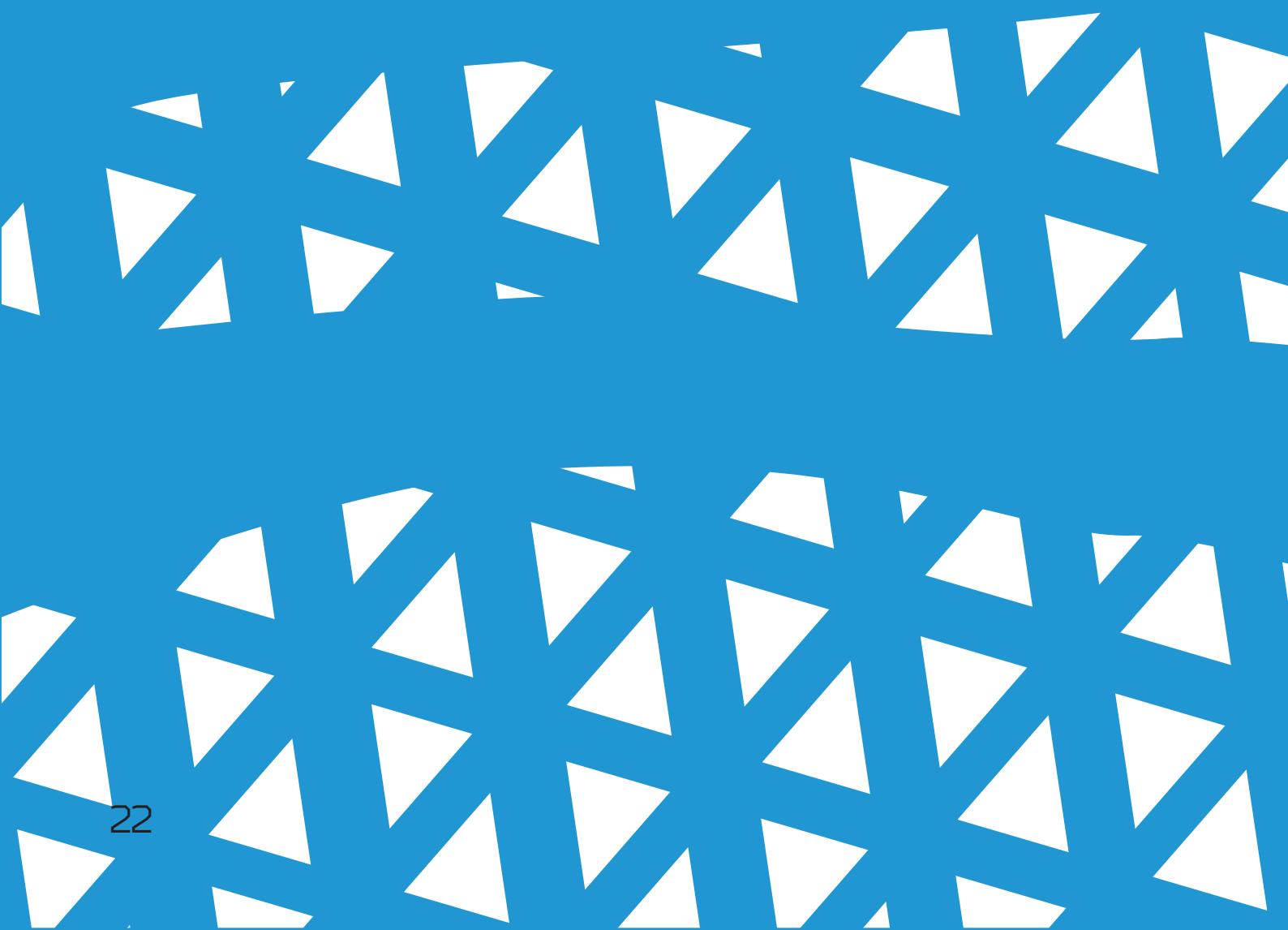
Tokom 2019. godine evidentirano je pet slučajeva sa smrtnom posljedicom, i to tri krivična djela teško ubistvo i dva krivična djela ubistvo. U jednom slučaju je brat usmratio brata; u dva slučaja je sin ubio majku, nakon čega je u jednom slučaju sin izvršio samoubistvo; supruga je izvršila ubistvo nad suprugom, dok je u jednom bivša supruga zapalila kuću uslijed čega su smrtno stradali njen bivši suprug i njegova partnerka.⁴

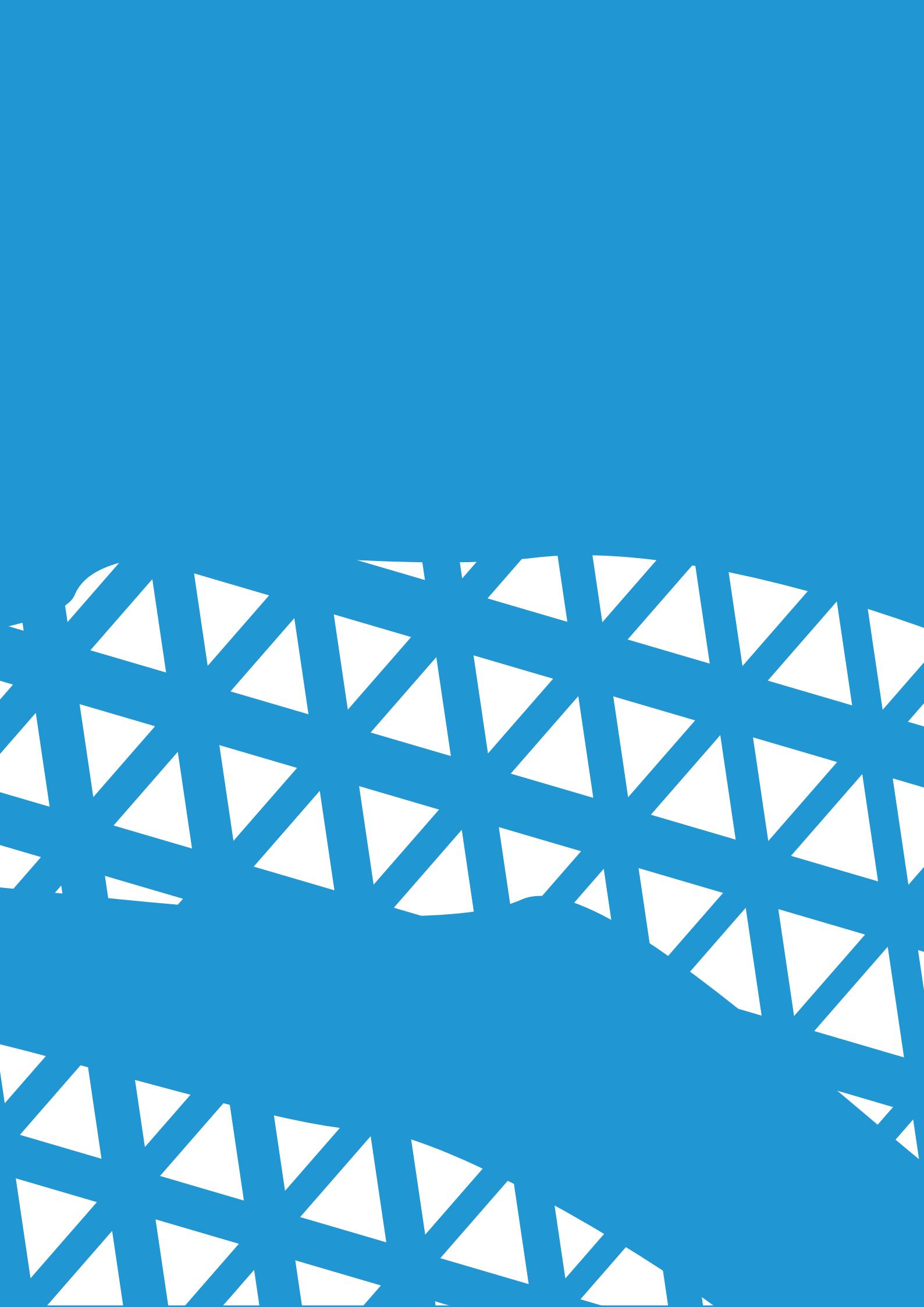
Nasilje u porodici predstavlja i relativno čest razlog za odbijanje izdavanja odobrenja za nabavku oružja. U periodu od 2012. do 2016. godine, ukupno je odbijeno 872 zahtjeva lica za nabavku oružja, a u svakom petom slučaju (22,5%) razlog za odbijanje bio je nasilje u porodici.

Stavovi prema vatreminom oružju

U 2017. godini je 38,6% anketiranih muškaraca i 19,1% žena izjavilo da bi željeli posjedovali vatremin oružje. Žene znatno češće od muškaraca smatraju da ih posjedovanje oružja u kući čini manje bezbjednim, dok su muškarci podijeljeni na tu temu. Muškarci starosti od 16 do 24 godine najčešće su izjavljivali da bi se osjećali bezbjednije s oružjem u kući (65,6%), dok su žene starosti od 35 do 44 godina najsklonije da se osjećaju manje bezbjedno s oružjem u kući (63,5%).

III MEĐUNARODNI OKVIR

POGLAVLJE III

Crna Gora je posvećena ispunjavanju međunarodnih obaveza koje proizilaze iz multilateralnih sporazuma o kontroli naoružanja, razoružanja i neproliferacije i aktivno učestvuje u međunarodnim naporima da se određene kategorije naoružanja ograniče ili potpuno zabrane.

U suzbijanju i iskorjenjivanju ilegalne trgovine malim i lakin oružjem, Crna Gora polazi od ovih međunarodnih dokumenata:

- Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i Protokola o zabrani nelegalne proizvodnje i transfera vatrengor oružja, svih njegovih komponenti i municije;
- Aktionog programa Ujedinjenih nacija za sprečavanje, iskorjenjivanje i borbu protiv ilegalne trgovine lakin i malokalibarskim naoružanjem u svim njenim oblicima (PoA);
- Strategije EU za sprečavanje ilegalne akumulacije i trgovine SALW i njegovom municijom;
- Međunarodnog instrumenta za praćenje (ITI);
- Plana akcije Organizacije za bezbjednost i saradnju u Evropi (OEBS) u vezi sa SALW;
- Ugovora o trgovini naoružanjem (ATT);
- Zajednički stav Savjeta EU 2008/944/CFSP;
- Mape puta za održivo rješenje za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakin oružjem / vatrenim oružjem i pripadajućom municijom na Zapadnom Balkanu od 2019. do 2025. godine.

U domenu rodne ravnopravnosti, Crna Gora je ratifikovala veliki broj međunarodnih dokumenta, od kojih su najznačajniji:

- Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) i Opcioni protokol;
- Konvencija Savjeta Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulskaya konvencija);
- Rezolucija 1325 Savjeta bezbjednosti UN.

KRATAK PREGLED NAJZNAČAJNIJIH MEĐUNARODNIH DOKUMENATA

Akcioni program UN-a za sprečavanje, borbu i iskorijenjavanje nelegalne trgovine malokalibarskim i lakin oružjem (PoA) globalno je dogovoreni okvir za aktivnosti za suzbijanje ilegalne trgovine malokalibarskim i lakin oružjem i kontrolu negativnih posljedica malokalibarskog i lakin oružja. Usvojile su ga sve države članice UN 2001. godine. PoA sadrži jednu referencu na rod, izražavajući u preambuli zabrinutost zbog negativnog uticaja ilegalne trgovine malokalibarskim i lakin oružjem na „žene i starije osobe“.

Ishodni dokument Treće revizijske konferencije (RevCon3) PoA predstavlja značajan iskorak u tom pogledu. Konkretno, poziva se na uvođenje rodne perspektive u programe kontrole malokalibarskog oružja, ističe se značaj smanjenja ilegalne trgovine u malokalibarskom oružju za borbu protiv rodno zasnovanog nasilja (paragraf 14), povećanje učešća žena u donošenju odluka i sprovodenju sporazuma o kontroli malokalibarskog naoružanja (paragraf 15), uključivanje rodne ravnopravnosti u politike i programe kontrole malokalibarskog oružja (paragraf 76) i prikupljanje rodno razvrstanih podataka.

Crna Gora je 3. juna 2013. godine potpisala, a u julu 2014. godine ratifikovala **Ugovor o trgovini oružjem (ATT)**. Taj Ugovor predstavlja najznačajniji dokument ove vrste i jedini je sporazum kojim se predviđa unifikacija kontrole spoljne trgovine oružjem među širokim članstvom UN. Crna Gora je 44. zemlja koja je ratifikovala ATT, čime se svrstala u grupu zemalja koje su omogućile stupanje na snagu ovog međunarodnog sporazuma.⁵ ATT je prvi pravno obavezujući ugovor koji prepoznaje vezu između trgovine oružjem i rodno zasnovanog nasilja i poziva države da uzmu u obzir „rizike od korišćenja konvencionalnog oružja za počinjenje ili omogućavanje rodno zasnovanog nasilja ili nasilja nad ženama i djecom“ (član 7.4).

Zajednički stav EU o kontroli izvoza oružja usvojen je 2008. godine, a izmijenjen i dopunjeno u septembru 2019. godine. Zajednički stav sadrži osam kriterijuma za procjenu rizika koje sve zemlje EU primjenjuju na svoje odluke o licenciranju za izvoz konvencionalnog oružja. Zajednički stav EU značajno je doprinio približavanju nacionalnih politika kontrole izvoza oružja. Proširuje kontrolu na posredovanje, tranzitne transakcije i nematerijalni transfer tehnologije. Njegove principe i kriterijume takođe su zvanično usvojile brojne države izvan EU.

U posljednje dvije decenije došlo je do konvergencija globalnih agenci koje se bave kontrolom naoružanja, učešćem žena u miru i sigurnosti i održivim razvojem. Konvergencija je vidljiva je kroz sve veću integraciju pitanja kontrole malog i lakog oružja u agendum Žene, mir i bezbjednost.

U tom smislu, **Rezolucija Savjeta bezbjednosti UN (UNSCR) 1325, „Žene, mir i bezbjednost“**, 2000. godine, predstavlja prvi dokument u kojem je Savjet bezbjednosti uzeo u obzir nesrazmjeran uticaj oružanog sukoba na žene. Ističući važnost ravnopravnog i punog učešća žena kao aktivnih subjekata u miru i sigurnosti, Rezolucija Savjeta bezbjednosti UN 1325 prevazilazi prikazivanje žena samo kao žrtve ili ranjive grupe. Ključne odredbe uključuju obaveze: i) da se poveća učešće i zastupljenost žena na svim nivoima odlučivanja; ii) da se obrati pažnja na posebne potrebe za zaštitom žena i djevojaka u sukobu; i iii) da se uključi rodna perspektiva u postkonfliktne procese. Nakon UNSCR 1325 uslijedilo je osam drugih rezolucija (Rezolucije Savjeta bezbjednosti 1820, 1888, 1889, 1960, 2106, 2122, 2242 i 2467). Nacionalni akcioni planovi (NAP) primarno su sredstvo za implementaciju obaveza UNSCR.

Konvergencija je vidljiva i u okviru **Agende za održivi razvoj 2030**. Agenda je usvojena 2015. godine i predviđa 17 međusobno povezanih Ciljeva održivog razvoja, kojima je dodato 169 potciljeva i 232 indikatora. Ciljevi održivog razvoja odnose se na rješavanje globalnih izazova za siromaštvo, rodnu neravnopravnost, klimu, degradaciju životne sredine, nepravdu i nasilje. U Agendi 2030 prepoznato je sljedeće: „Održivi razvoj ne može se ostvariti bez mira i bezbjednosti; a mir i bezbjednost biće ugroženi bez održivog razvoja“. Konkretno, ciljevi 5 i 16 sadrže određene elemente relevantne za rodnu perspektivu borbe i kontrole oružja. S tim u vezi, kroz cilj 5 nastoji se: „Postići rodnu ravnopravnost i osnažiti sve žene i djevojke“, predviđajući komplementarne potciljeve i to 5.1: „Okončati svuda sve oblike diskriminacije žena i djevojčica“; 5.2 „Eliminisati sve oblike nasilja nad svim ženama i djevojkama u javnosti i privatnoj sferi, uključujući trgovinu ljudima i seksualne i druge vrste eksploatacije“. Kroz cilj 16 se nastoji: „Promovisati mirosljubiva i inkluzivna društva za održivi razvoj, obezbijediti pristup pravdi za sve i izgraditi efikasne, odgovorne i inkluzivne institucije na svim nivoima“ i uključuje pet relevantnih potciljeva: 16.1. – Značajno smanjiti sve oblike nasilja i s tim povezane stope smrtnosti; 16.2. – Okončati zlostavljanje, eksploataciju, trgovinu i sve oblike nasilja nad djecom i mučenja; 16.4. – Do 2030. godine značajno smanjiti nezakonite tokove novca i oružja, ojačati oporavak i povratak ukradene imovine i boriti se protiv svih oblika organizovanog kriminala; 16.6. – Razviti efikasne, odgovorne i transparentne institucije na svim nivoima; 16.7. – Osigurati odgovorno, inkluzivno, participativno i reprezentativno donošenje odluka na svim nivoima.

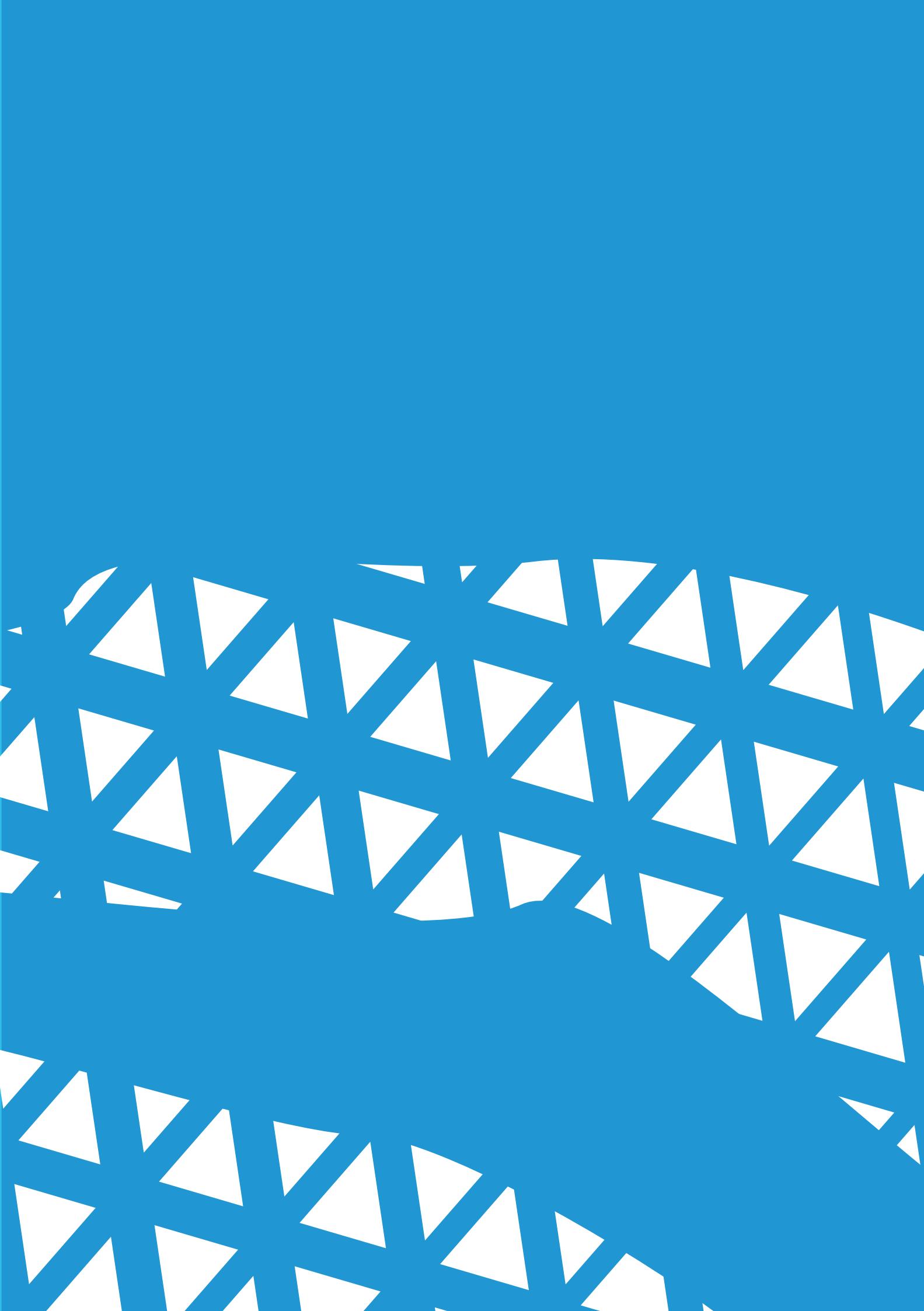
Crna Gora je jedna od prvih zemalja u svijetu koja je započela proces integracije ciljeva Agende 2030 u nacionalne okvire kroz Nacionalnu strategiju održivog razvoja do 2030. godine (NSDS), čiji je prijedlog završen u junu 2016. U pripremi NSDS-a, globalni ciljevi održivog razvoja detaljno su razmotreni i transponovani u nacionalne ciljeve održivog razvoja u skladu s nacionalnim prioritetima.

Agenda za razoružanje od 2018. godine poziva sve države da integrišu rodnu perspektivu u razvoj nacionalnog zakonodavstva i politika o razoružanju i kontroli naoružanja, uključujući razmatranje rodnih aspekata vlasništva, upotrebe i zloupotrebe oružja; različite uticaje oružja na žene i muškarce; i načine na koje rodne uloge mogu oblikovati politike i prakse kontrole i razoružanja.

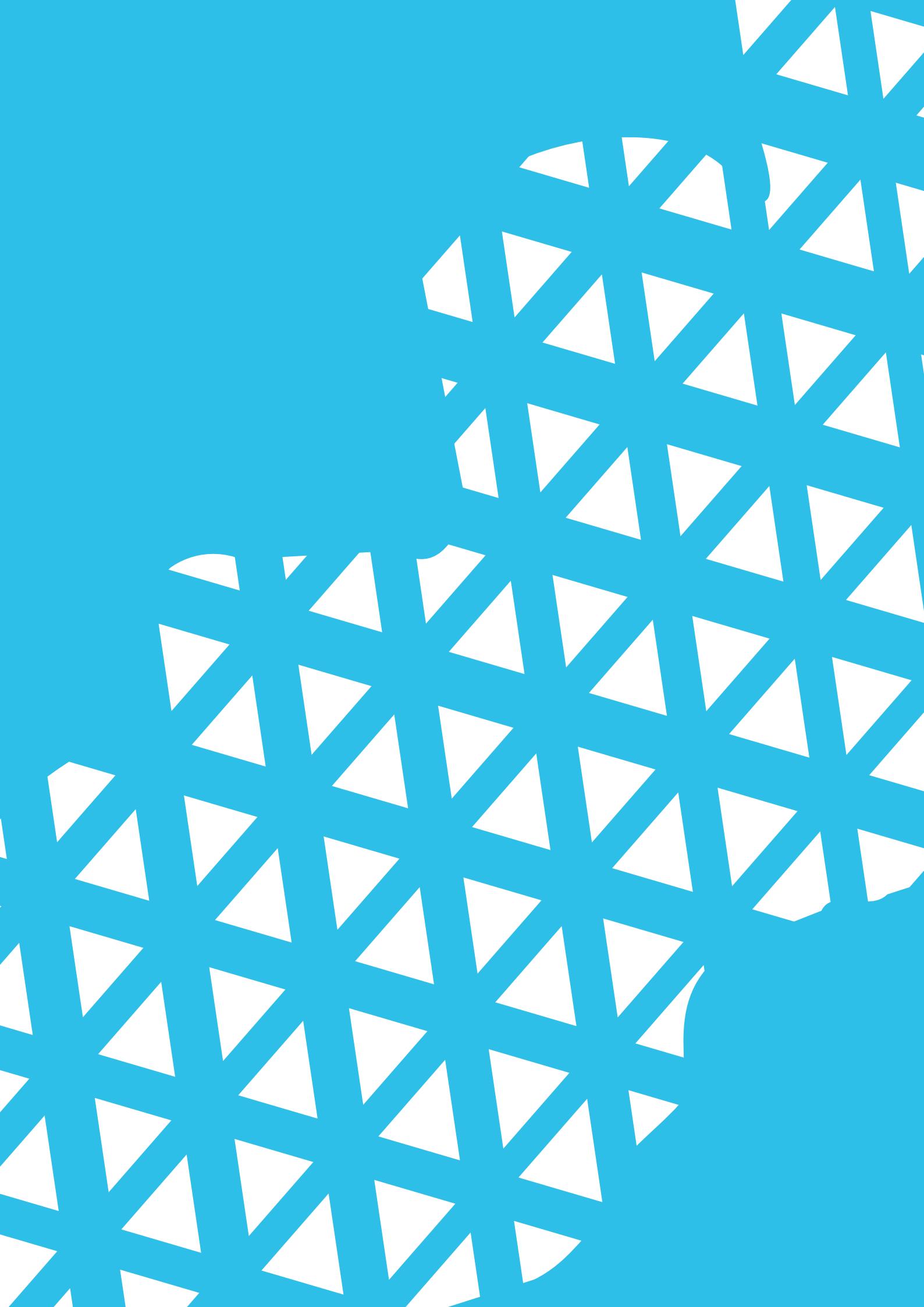
Crna Gora je usvojila **Mapu puta za održivo rješenje za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakim oružjem/vatrenom oružjem i pripadajućom municijom na Zapadnom Balkanu od 2019. do 2025. godine**. Pod okriljem Ministarstva spoljnjih poslova Republike Njemačke, Evropske unije i Regionalnog savjeta za saradnju, uz stručnu podršku SEESAC, nadležni organi Zapadnog Balkana izrazili su političku opredijeljenost za jačanje kontrole malokalibarskog oružja i suzbijanje njegovog širenja. Razvijena je na osnovu Zajedničke izjave ministara unutrašnjih i vanjskih poslova zemalja Jugoistočne Evrope. Taj dokument zvanično je usvojen na Samitu za Zapadni Balkan, 10. jula 2018. godine u Londonu. U Mapi puta poseban značaj dat je unapređenju rodne ravnopravnosti. Shodno tome, dokument je sačinjen na osnovu rodne analize kontrole malokalibarskog i lakog oružja / vatrenog oružja u regionu i naglašava njene ključne preporuke. Integracija rodne perspektive i njena realizacija kroz nacionalne akcione planove biće pažljivo praćena i vrednovana kao ključni element za ostvarivanje boljeg, održivijeg i djeletvornijeg rezultata.

POGLAVLJE III

Kako Ugovor o trgovini oružjem (ATT) i Zajednički stav EU o izvozu naoružanja primarno sadrže odredbe o dužnosti procjene rizika od upotrebe oružja za rodno zasnovano nasilje, analiza usklađenosti domaćeg nacionalnog zakonodavnog okvira sa standardima sadržanim u ovim dokumentima data je u nastavku u okviru Poglavlja 5.

IV RODNA ANALIZA PROPISA RELEVANTIH ZA KONTROLU MALOKALIBARSKOG I LAKOG ORUŽJA U CRNOJ GORI

1.

PRAVNI I STRATEŠKI OKVIR ZA INTEGRACIJU RODNE PERSPEKTIVE I UČEŠĆE ŽENA U KONTROLI MALOG I LAKOG ORUŽJA

Ovo poglavlje daje analizu zakonskih preduslova i postupaka koji omogućavaju i nalažu integraciju rodne perspektive u zakonodavstvo o kontroli oružja. Pored toga, navedeni su regulatorni preduslovi za balansiranu zastupljenost i učešće žena u kontroli malokalibarskog naoružanja.

PRAVNI I STRATEŠKI OKVIR ZA INTEGRACIJU RODNE PERSPEKTIVE U KONTROLU MALOG I LAKOG ORUŽJA

Zakon o rodnoj ravnopravnosti⁶ predstavlja osnov za integraciju rodne dimenzije u kontrolu malokalibarskog i lakog oružja. Naime, čl. 2 Zakona definiše rodnu ravnopravnost kao ravnopravno učešće žena i muškaraca, kao i lica drukčijih rodnih identiteta u svim oblastima javnog i privatnog sektora, jednak položaj i jednakе mogućnosti za ostvarivanje svih prava i sloboda i korišćenje ličnih znanja i sposobnosti za razvoj društva, kao i ostvarivanje jednakih koristi od rezultata rada. Državni organi, organi državne uprave i lokalne samouprave, javne ustanove, javna preduzeća i druga pravna lica koja vrše javna ovlašćenja, kao i privredna društva, druga pravna lica i preduzetnici/preduzetnice dužni su, radi postizanja rodne ravnopravnosti, da u svim fazama planiranja, donošenja i sprovodenja odluka, kao i preduzimanja aktivnosti iz svoje nadležnosti ocjenjuju i vrednuju uticaj tih odluka i aktivnosti na položaj žena i muškaraca. Zakon predviđa postizanje rodne ravnopravnosti kroz primjenu opštih i posebnih mera. Opštne mere su zakonom propisane mjeru kojima se u određenoj oblasti zabranjuje diskriminacija po osnovu pola ili naređuje odgovarajuće ponašanje u određenim uslovima, radi postizanja rodne ravnopravnosti, i propisuju sankcije za slučaj povrede propisanih zabrana, odnosno naredbi. Opštne mere obuhvataju i mjeru utvrđene drugim aktima (deklaracije, rezolucije i sl.), čiji je cilj ostvarivanje rodne ravnopravnosti. Posebnim mjerama otklanjaju se postojeća ograničenja koja objektivno dovode ili mogu dovesti do nejednakosti zastupljenosti žena i muškaraca, odnosno nejednakog položaja lica jednog pola u odnosu na lica drugog pola ili daju posebne pogodnosti u smislu podsticanja lica manje zastupljenog pola.

Propisano je da će Skupština Crne Gore i Vlada Crne Gore, u okviru svojih nadležnosti, promovisati i primjenjivati principe rodne ravnopravnosti, a naročito princip rodno balansirane zastupljenosti prilikom izbora i imenovanja na određene funkcije, obrazovanja radnih tijela i utvrđivanja sastava zvaničnih delegacija. Dodatno, propisana je i obaveza organa na lokalnom nivou (opština, glavni grad i prijestonica) da u okviru svojih nadležnosti podstiču i ostvaruju rodnu ravnopravnost, odnosno preuzimaju mjeru i aktivnosti od značaja za ostvarivanje rodne ravnopravnosti. Političke stranke svojim aktima određuju način i mjeru za postizanje rodno balansirane zastupljenosti žena i muškaraca u svojim organima, na kandidacionim listama za izbor poslanika i odbornika, u izabranim klubovima poslanika i odbornika i za izbor na javne funkcije na svim nivoima.

Dodatno, Vlada Crne Gore je tokom 2014/2015. godine usvojila tri važna dokumenta koji tretiraju pitanje rodne ravnopravnosti: Informaciju o zastupljenosti žena u zakonodavnoj, izvršnoj i sudskoj vlasti, Smjernice za stvaranje povoljnog ambijenta za žensko preuzetništvo u lokalnim zajednicama i **Smjernice za jačanje međuinstитуцијалне saradnje, nevladinih organizacija i lokalnih zajednica, radi sprečavanja i suzbijanja nasilja nad ženama i nasilja u porodici.**

Izmjenama Zakona o izboru odbornika i poslanika iz 2011. godine, prvi put se u Crnoj Gori uvodi sistem kvota na kandidatskim listama na izborima – kojima je zakonodavac pokušao pospešiti participaciju žena u organima predstavničke vlasti. Njime je predviđeno da na izbornoj listi mora biti najmanje 30% kandidata manje zastupljenog pola da bi tu listu proglašila Državna izborna komisija.

Pored zakonskih utemjeljenja za implementaciju rodne ravnopravnosti u svim segmentima javnog i privatnog sektora, Crna Gora je usvojila **Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti (PAPRR) 2017–2021**, kao strateški dokument s istim ciljem. S tim u vezi, Plan kao jedan od ciljeva predviđa – Uspostavljanje društva jednakih mogućnosti i eliminisanje svih oblika diskriminacije po osnovu pola i roda, a u okviru istog potciļi: **Načelo rodne ravnopravnosti integrисано у израду и примјену свих националних политика (програма и стратегија) и дјелovanja државних тјела**, kroz tri mjeru:

- Osigurati da se prilikom izrade svih nacionalnih politika (strategija, akcionih planova) uključi komponenta rodne ravnopravnosti s fokusom na davanje mišljenja Ministarstva za ljudska i manjinska prava.
- Sprovedena obuka predstavnika/predstavnica državnih organa o integriranju rodne komponente (engl. *Gender mainstreaming*) u izradi i u primjeni svih nacionalnih

- politika (programa i strategija).
- Sprovedena obuka predstavnika/predstavnica lokalne samouprave o integriranju rodne komponente (*engl. Gender mainstreaming*) u izradi i primjeni svih lokalnih politika (programa i akcionalih planova).

STRATEGIJA ZA SUZBIJANJE NEDOZVOLJENOG POSJEDOVANJA, ZLOUPOTREBE I TRGOVINE, MALOKALIBARSKIM I LAKIM ORUŽJEM I MUNICIJOM, OD 2019. DO 2025. GODINE⁷

Opšti cilj Strategije je izgradnja sveobuhvatnog i efikasnog sistema kontrole malokalibarskog i lakog oružja i municije, kroz uspostavljanje zakonodavnog okvira o kontroli naoružanja, smanjenje nelegalnih tokova, širenja i zloupotrebe vatrengor oružja, municije i eksploziva. Osim Strategije, usvojen je i Akcioni plan za sprovođenje Strategije za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakim oružjem i municijom, od 2019. do 2025. godine.

Strategija definiše pojedinačno sedam operativnih ciljeva:

Cilj 1 – do 2023. godine, osigurati da zakonodavstvo o kontroli naoružanja bude uspostavljeno i u potpunosti uskladeno s regionalnim okvirom Evropske unije i drugim relevantnim međunarodnim obvezama i da bude standardizovano širom regiona;

Cilj 2 – do 2024. godine, osigurati da politike i prakse kontrole naoružanja budu utemeljene na činjenicama i kriminalističko-obavještajnim podacima;

Cilj 3 – do 2024. godine, znatno smanjiti nedozvoljene tokove vatrengor oružja, municije i eksploziva;

Cilj 4 – do 2024. godine, znatno smanjiti snabdijevanje, potražnju i zloupotrebu vatrengor oružja kroz povećanje nivoa svijesti o opasnosti oružja, edukaciju, promovisanje kontrole naoružanja i bolju obaviještenost;

Cilj 5 – do 2024. godine, znatno smanjiti procijenjeni broj vatrengor oružja u nelegalnom posjedu;

Cilj 6 – sistematično smanjiti broj viška i uništiti zaplijenjeno malokalibarsko i lako oružje i municiju;

Cilj 7 – znatno smanjiti rizik od širenja i preusmjeravanja vatrengor oružja, municije i eksploziva u protivpravne tokove.

U Strategiji se navodi da je poseban značaj dat unapređenju rodne ravnopravnosti. S tim u vezi, navodi se da je Strategija sačinjena na osnovu rodne analize kontrole malokalibarskog i lakog oružja/vatrengor oružja u region, odnosno na osnovu SEESAC (2016) Praktičnog vodiča za integriranje rodne perspektive u zakonodavni i strateški okvir kontrole malokalibarskog i lakog oružja. Navodi se podjednako učešće žena i muškaraca u izradi strateškog dokumenta i Mapi puta.

Rodni aspekt kontrolе SALW-a prepoznat je konkretno u okviru:

Cilja 2 – osigurati da politike i prakse kontrole naoružanja na Zapadnom Balkanu budu utemeljene na činjenicama i kriminalističko-obavještajnim podacima – kroz sljedeće komplementarne potciljeve:

- Prikupiti podatke o vatrengor oružju, prema polu i starosti, u vezi sa zaplijenom legalnog i nelegalnog malokalibarskog i lakog oružja / vatrengor oružja, u vezi sa slučajevima oružanog nasilja, balističkim dokazima i ostalim podacima o vatrengor oružju, što će dovesti do periodičnih regionalnih analiza rizika i procjena opasnosti od vatrengor oružja, municije i eksploziva.
- Unaprijediti analitičke kapacitete i institucionalizovati analizu podataka o vatrengor oružju.
- Institucionalizovati sistematično prikupljanje podataka krivičnog pravosuđa širom sektora krivičnog postupka (na nivou policije i carine, tužilaštva, sudstva, kaznenih i popravnih institucija).
- Potpuno integrisati rodnu i starosnu dimenziju u politike kontrole malokalibarskog

1. PRAVNI I STRATEŠKI OKVIR ZA INTEGRACIJU RODNE PERSPEKTIVE I UČEŠĆE ŽENA U KONTROLI MALOG I LAKOG ORUŽJA

i lakog oružja / vatrenog oružja i obezbijediti suštinsko učešće žena u kontroli istog.

U dijelu ovog potcila - Potpuno integrisati rodnu i starosnu dimenziju u politike kontrole malokalibarskog i lakog oružja / vatrenog oružja i obezbijediti suštinsko učešće žena u kontroli istog – Akcionim planom planirane su sljedeće aktivnosti:

- Razviti mjere i uspostaviti procedure za obezbjeđivanje ravnopravne zastupljenosti žena u Komisiji za malokalibarsko i lako oružje i ostalim relevantnim tijelima.
- Sprovesti obuku o rodnim aspektima malokalibarskog i lakog oružja / vatrenog oružja za članove/članice Komisije za malokalibarsko i lako oružje i sve ostale institucije zadužene za sprovođenje politika kontrole u ovoj oblasti.
- Izvršiti analizu procedura u postupcima zloupotrebe vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici i nasilja u intimnom partnerskom odnosu i dati prijedloge mjera. Sprovesti obuku službenika policije o nasilju u porodici i rizicima zbog posjedovanja oružja.

Dodatno, rodni aspekt kontrolе SALW-a prepoznat je i u okviru Cilja 4 - znatno smanjiti snabdijevanje, potražnju i zloupotrebu vatrenog oružja kroz povećanje nivoa svijesti o opasnosti oružja, edukaciju, promovisanje kontrole naoružanja i bolju obaviještenost – kroz sljedeće potcileve:

- Povećati nivo svijesti javnosti, žena i muškaraca o opasnosti zloupotrebe, nedozvoljenog posjedovanja i trgovine vatrenim oružjem, municijom i eksplozivima.
- Povećati nivo svijesti mlađih muškaraca o opasnosti zloupotrebe malokalibarskog i lakog oružja / vatrenog oružja, budući da oni čine većinu počinilaca i žrtava incidenata izvršenih vatrenim oružjem.
- Povećati nivo svijesti i smanjiti zloupotrebu vatrenog oružja u slučajevima nasilja nad ženama, nasilja u porodici i drugim oblicima rodno zasnovanog nasilja.

U dijelu realizacije Cilja 4, nacrt Izvještaja o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakim oružjem i municijom od 2019. do 2015. godine, za 2019. godinu⁸ konstatiše nizak nivo svijesti o rasprostranjenoj zloupotrebi vatrenog oružja u nasilju u porodici i u rodno zasnovanom nasilju. S tim u vezi, u Izvještaju se navodi da je obrazovan operativni tim za borbu protiv nasilja u porodici i nasilja nad ženama, koji redovno održava sastanke. Uspostavljena je baza podataka o porodičnom nasilju, koja omogućava razmjenu prijava i obavještenja o nasilju u porodici između ministarstava rada i socijalnog staranja i unutrašnjih poslova i policije. Ovo softversko rješenje omogućava automatizovanu razmjenu podataka, a sadrži podatke o: učesnicima u slučaju prijavljenog nasilja, potencijalnim žrtvama, počiniocima i djeci, o preduzetim mjerama, prekršajnim i krivičnim prijavama i procijenjenom stepenu rizika. Rezultat je zajedničke inicijative i projekta UNDP-a i EU za rodnu ravnopravnost.

UČEŠĆE ŽENA U KONTROLI MALOG I LAKOG ORUŽJA

U skladu sa čl. 10 Zakona o rodnoj ravnopravnosti, Skupština Crne Gore i Vlada Crne Gore su dužne, u okviru svojih nadležnosti, promovisati i primjenjivati principe rodne ravnopravnosti, a naročito princip rodno balansirane zastupljenosti prilikom izbora i imenovanja na određene funkcije, obrazovanja radnih tijela i utvrđivanja sastava zvaničnih delegacija. Ovaj princip je primjenjiv i na Koordinaciono tijelo za kontrolu i smanjenje malog i lakog oružja i municije. Nejednaka zastupljenost postoji u slučajevima kad je zastupljenost lica jednog pola u jednoj oblasti manja od procenta zastupljenosti lica tog pola u ukupnoj populaciji.

Rješenjem ministra unutrašnjih poslova br. 01-220/13-59418/2 od 12. IX 2013., obrazovano je Koordinaciono tijelo za kontrolu i smanjenje malog i lakog oružja i municije, planiranje, koordinaciju, sprovođenje i nadzor aktivnosti u ovoj oblasti. U skladu s navedenim Rješenjem, tijelom predsjedava službenik Ministarstva unutrašnjih poslova – nacionalni koordinator, a sastavljeno je od predstavnika: Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva vanjskih poslova i evropskih

integracija, Ministarstva odbrane, Ministarstva ekonomije, Ministarstva finansija i Uprave carina. Zadatak Kordinacionog tijela je da rukovodi, organizuje i planira aktivnosti državnih organa, organa državne uprave i drugih nadležnih organa u sproveđenju Strategije, da utvrđuje i prati prioritete, dinamiku i rokove realizacije i ocjenjuje postignute rezultate, kao i da dostavlja Vladi izvještaj o implementaciji mjera iz Akcionog plana i kvalitet implementacije s prijedlogom stanja, ocjenom i prijedlogom mjera jednom godišnje. Prema nezvaničnoj informaciji, Koordinaciono tijelo trenutno ima pet članova/članica, od kojih su dvije žene.

Kao što je navedeno, **Strategija za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakim oružjem i municijom, od 2019. do 2025.** kao jednu od aktivnosti predviđa potpunu integraciju rodne i starosne dimenzije u politike kontrole malokalibarskog i lako oružja / vatrenog oružja i obezbjeđenje suštinskog učešća žena u kontroli istog. U tom pravcu, predviđeno je razviti mjere i uspostaviti procedure za obezbjeđivanje ravnomjerne zastupljenosti žena u Komisiji za malokalibarsko i lako oružje i ostalim relevantnim tijelima, te sprovesti obuku o rodnim aspektima malokalibarskog i lako oružja / vatrenog oružja za članove/članice Komisije za malokalibarsko i lako oružje i sve ostale institucije zadužene za sprovodenje politika kontrole u ovoj oblasti.

Akcioni plan za primjenu Rezolucije Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1325 – žene, mir i bezbjednost u Crnoj Gori (2019–2022)⁹ obuhvata tri prioriteta na koja se fokusiraju i ciljevi utvrđeni ovim planom. Prioriteti koje AP postavlja i od kojih se polazi su: povećanje učešća žena u odlučivanju i mirovnim procesima; - zaštita žena i djevojaka u konfliktnim zonama; - integracija rodne perspektive i rodnog obrazovanja u mirovne operacije. Rukovodeći se navedenim prioritetima, AP definiše sljedeće ciljeve kao relevantne za ovaj izvještaj:

- Uvođenje rodno balansirane zastupljenosti u aktivnosti sistema bezbjednosti;
- Povećanje zastupljenosti žena u aktivnostima i procesima donošenja odluka na području bezbjednosti i izgradnje mira;
- Usputstavljanje djelotvorne zaštite žena i djevojaka od diskriminacije i rodno zasnovanog nasilja.

U dijelu rodne dimenzije SALW-a, Akcioni plan pravi referencu na usvajanje Strategije za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakim oružjem i municijom od 2019. do 2025. godine, kao dokument u kojem je dat poseban značaj unapređenju rodne ravnopravnosti u tom dijelu. Navodi se da pitanje rodne perspektive SALW-a treba sagledati iz dva aspekta i to kroz učešće žena na nivou donosioca odluka i na tehničkom nivou po pitanju kontrole SALW-a i kroz uticaj SALW-a na nasilje nad ženama.

Okvir 1:
Institucionalni
mekhanizmi za
sprovođenje
politike rodne
ravnopravnosti u
Crnoj Gori

U Crnoj Gori usputstavljeni su institucionalni mehanizmi za sprovođenje politike rodne ravnopravnosti: Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore i Institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, uz kontakt osobe iz svih relevantnih institucija, koje su u obavezi da obavljaju poslove u vezi s postizanjem rodne ravnopravnosti, na nacionalnom i na lokalnom nivou.

Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Republike Crne Gore osnovan je 11. jula 2001. godine, i u skladu sa svojim nadležnostima razmatra prijedloge zakona, drugih propisa i opštih akata koji se odnose na ostvarivanje načela rodne ravnopravnosti; prati primjenu ovi prava kroz sprovođenje zakona i unapređivanje principa rodne ravnopravnosti, posebno u oblasti prava djeteta, porodičnih odnosa, zapošljavanja, preduzetništva, procesa odlučivanja, obrazovanja, zdravstva, socijalne politike i informisanja; učestvuje u pripremi, izradi i usaglašavanju zakona i drugih akata sa standardima evropskog zakonodavstva i programima Evropske unije koji se odnose na rodnu ravnopravnost; afirmiše potpisivanje međunarodnih dokumenata koji tretiraju ovo pitanje i prati njihovu primjenu; sarađuje s odgovarajućim radnim tijelima drugih parlamentarnih i nevladinih organizacija iz ove

1. PRAVNI I STRATEŠKI OKVIR ZA INTEGRACIJU RODNE PERSPEKTIVE I UČEŠĆE ŽENA U KONTROLI MALOG I LAKOG ORUŽJA

oblasti. Takođe, Odbor prati i ocjenjuje usklađenost zakona Crne Gore s pravnom tekovinom Evropske unije i, na osnovu izvještaja Vlade, prati i ocjenjuje primjenu zakona, posebno zakona iz kojih proizilaze obaveze usaglašene s pravnom tekovinom EU. Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine prvi put je kao matični odbor razmatrao Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o rodnoj ravnopravnosti, koji je usvojen u 2015. godini.

Vlada Crne Gore osnovala je Kancelariju za ravnopravnost polova na sjednici održanoj 27. marta 2003. godine. Zakonom o rodnoj ravnopravnosti iz 2007. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava određeno je kao nadležno za poslove u vezi s ostvarivanjem rodne ravnopravnosti. U aprilu 2009. godine Odjeljenje za rodnu ravnopravnost postaje sastavni dio Ministarstva za ljudska i manjinska prava. Nadležnosti Odjeljenja su: koordinacija aktivnosti kojima je cilj uspostavljanje rodne ravnopravnosti, učešće u pripremi i donošenju akcionalih planova za uspostavljanje rodne ravnopravnosti na svim nivoima; prati primjenu međunarodnih dokumenata i konvencija, kao i usvojenih međunarodnih standarda iz oblasti rodne ravnopravnosti, preduzima mjere za njihovu implementaciju u pravni sistem Crne Gore i kreira kvalitetan monitoring poštovanja tih dokumenata; priprema Plan aktivnosti, predlaže njegovo usvajanje i prati njegovo sprovodenje; priprema programe za sprovođenje Plana aktivnosti na osnovu izvještaja organa za oblasti iz njihove nadležnosti; Organizuje istraživanja i analize o stanju rodne ravnopravnosti i analize potrebne za sprovođenje Plana aktivnosti, kao i sakupljanje podataka u okviru saradnje na nacionalnom i međunarodnom nivou; priprema izvještaje o ispunjavanju međunarodnih obaveza od strane Crne Gore u oblasti rodne ravnopravnosti; sarađuje s lokalnom samoupravom i pruža podršku za osnivanje mehanizama za uspostavljanje rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou; uspostavlja saradnju s nevladinim organizacijama; preduzima i podstiče aktivnosti na edukaciji o rodnoj ravnopravnosti i organizuje izdavanje prigodnih publikacija čiji je cilj promovisanje rodne ravnopravnosti; dostavlja Vladi godišnji izvještaj o ostvarivanju Plana aktivnosti.

Nacionalni Savjet za rodnu ravnopravnost uspostavljen je 24. oktobra 2016. godine i predstavlja novi institucionalni mehanizam za postizanje rodne ravnopravnosti. Kao stručno-savjetodavno tijelo, formirano je radi razmatranja pitanja sprovodenja politike rodne ravnopravnosti na nacionalnom i lokalnom nivou. Rad Savjeta odnosi se i na razmatranje i primjenu propisa koji se odnose na rodnu ravnopravnost i vrednovanje tih propisa na položaj žena i muškarca. Predsjedavajući Savjetom je Ministar za ljudska i manjinska prava. U sastavu Savjeta su pored predstavnika/predstavnica relevantnih institucija i četiri predstavnika/predstavnice NVO. Za razmatranje pitanja u pojedinim oblastima od značaja za rodnu ravnopravnost u okviru Savjeta formirana su savjetodavna tijela, njih osam, koja detaljno prate ostvarivanje i unapređivanje politike jednakih mogućnosti u okviru svojih oblasti, te su imenovani predsjednici/predsjednice pomenutih savjetodavnih tijela, odnosno odbora, a to su:

- Odbor za veće učešće žena u političkoj participaciji
- Odbor za ekonomsko osnaživanje i osnaživanje položaja žena na tržištu rada
- Odbor za zaštitu od nasilja u porodici i nasilja nad ženama
- Odbor za zdravstvenu i socijalnu zaštitu žena
- Odbor za nauku, kulturu, obrazovanje i sport
- Odbor za održivi i ruralni razvoj
- Odbor za međunarodnu saradnju
- Odbor za saradnju s lokalnim samoupravama.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore (Ombudsman) nezavisna je i samostalna institucija koja je u Crnoj Gori ustanovljena posebnim Zakonom koji je donijela Skupština Republike Crne Gore, 10. jula 2003. Zaštitnik/ca samostalno i nezavisno, pridržavajući se načela pravde i pravičnosti preduzima mjere za zaštitu ljudskih prava i sloboda, kad su povrijeđena aktom, radnjom ili nepostupanjem organa javne vlasti, kao i mjere za sprečavanje mučenja i drugih oblika nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja i mjere za zaštitu od diskriminacije. Zaštitniku se može obratiti svako ko smatra da su aktom, radnjom ili nepostupanjem povrijeđena njegova/njena prava ili slobode. Zaštitnik je ovlašćen da postupa po pritužbama koje se odnose na rad sudova u slučaju odgovlaženja postupaka, zloupotrebe procesnih ovlašćenja ili neizvršavanja sudske

odлуka. Zaštitnik je dužan da dostavi Skupštini godišnji izvještaj o svom radu za prethodnu godinu, koji naročito sadrži opšti prikaz predmeta po kojima je postupao, statistički prikaz ocjene o stanju ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori, preporuke i mjere koje Zaštitnik predlaže za unapređenje ljudskih prava i otklanjanje uočenih propusta, kao i ocjenu stanja u oblasti diskriminacije. Postupa po predstavkama građana/gardjanki u kojima se ukazuje na posrednu ili neposrednu diskriminaciju po osnovu pola, zauzima stavove i daje mišljenja i preporuke.

2.

POVEZANOST ORUŽJA I PORODIČNOG NASILJA, NASILJA NAD ŽENAMA I RODNO-ZASNOVANOG NASILJA

Ovo poglavlje bavi se analizom zakonodavnog odgovora na rizike povezane s prisustvom i upotrebom vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici. Dat je pregled odredaba koje regulišu civilno posjedovanje oružja i pristup i nošenje službenog oružja za pripadnike sektora bezbjednosti, uključujući privatna zaštitarska pravna lica. Postupci odobravanja, obnavljanja i opoziva dozvole detaljno su analizirani u kontekstu sprečavanja zloupotrebe vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici, dok su nedostaci u postupcima sigurnosne provjere identifikovani i istaknuti.

2.1.

CIVILNO POSJEDOVANJE I UPOTREBA ORUŽJA

ODOBRENJA – ISPRAVE O ORUŽJU

Nabavka, držanje, nošenje, sakupljanje i prenošenje, kao i uslovi za proizvodnju, ispitivanje i obilježavanje vatrengor urožja, popravljanje i prepravljanje, promet i prevoz oružja, pružanje usluga sportsko-rekreativnog gađanja i osposobljavanje građana za pravilnu upotrebu vatrengor urožja, regulisano je Zakonom o oružju. Zakon isključuje njegovu primjenu na nabavku, držanje, nošenje, sakupljanje, prenošenje, proizvodnju, ispitivanje i obilježavanje vatrengor urožja, popravljanje i prepravljanje, promet i prevoz oružja, strelišta za potrebe Vojske Crne Gore, organa uprave policije kao i drugih državnih organa i pravnih lica kad je to propisano posebnim zakonom, kao i na oružje koje se prevozi preko područja Crne Gore za potrebe nadležnih organa, organizacija, privrednih i drugih subjekata drugih država, u skladu s međunarodnim ugovorima.¹⁰

Zakon o oružju propisuje da odobrenje za nabavku oružja izdaje Ministarstvo za unutrašnje poslove s rokom važenja šest mjeseci od dana izdavanja.¹¹ Odobrenje za nabavku oružja kategorije B¹² izdaje se fizičkom licu radi lične bezbjednosti ili držanja i nošenja lovačkog i sportskog oružja, ako ispunjava opšte i posebne uslove.¹³

Opšti uslovi za izдавanje odobrenja za nabavku oružja kategorije B fizičkom licu propisani su članom 13 Zakona o oružju kao sljedeći: 1) ima opravdan razlog za nabavku oružja; 2) je navršilo 18. godinu života; 3) nije pravosnažno osuđeno za krivična djela protiv: ustavnog uređenja i bezbjednosti Crne Gore, čovječnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom; života i tijela, opšte sigurnosti ljudi i imovine, kao i krivična djela koja u sebi sadrže elemente nasilja, a sadržani su u krivičnim djelima protiv: imovine, slobode i prava čovjeka i građanina, polne slobode, braka i porodice, pravosuđa, javnog reda i mira, službene dužnosti, Vojske, životne sredine koja se odnose na ubijanje i mučenje životinja, ili ako je za ta krivična djela pokrenut postupak; 4) nije pravosnažno kažnjeno za prekršaj koji ukazuje na to da bi oružje moglo biti zloupotrijebljeno, posebno za prekršaj s elementima nasilja u porodici, odnosno da nije pokrenut postupak za ove prekršaje; 5) ne postoje druge okolnosti koje ukazuju na to da bi oružje moglo biti zloupotrijebljeno, a naročito: uživanje alkohola, droga ili drugih psihotaktivnih supstanci, poremećeni porodični odnosi, sukobi s okolinom, agresivno ponašanje i drugi poremećaji u ponašanju, disciplinske povrede propisa o lovstvu ili sportskom streljaštvu.

Posebni uslovi za izдавanje odobrenja za nabavku oružja fizičkom licu sadržani su u istom članu i glase: 1) da je zdravstveno sposobno za držanje i nošenje oružja; 2) da raspolaže tehničkim znanjem i vještinom za pravilnu upotrebu, držanje i nošenje oružja, koje se za oružje za ličnu bezbjednost dokazuje potvrdom o osposobljenosti za pravilnu upotrebu oružja koju izdaje ovlašćeno pravno lice ili preduzetnik; za lovačko oružje kategorije B – uvjerenjem o položenom lovačkom ispit u uvjerenjem lovačke organizacije o aktivnom članstvu i za sportsko oružje kategorije B – uvjerenjem sportske streljačke organizacije o aktivnom članstvu.

Fizičko lice ima **opravdan razlog za nabavku oružja** kategorije B kad se radi o nabavci oružja radi lične bezbjednosti, odnosno lovačkog i sportskog oružja.¹⁴

10] Čl. 2 Zakona o oružju

11] Čl. 22 Zakona o oružju

12] Oružje kategorije B obuhvata: 1) poluautomatsko ili repetirajuće kratko vatreno oružje; 2) kratko vatreno oružje za jedinačnu paljbu sa središnjim paljenjem; 3) kratko vatreno oružje za jedinačnu paljbu s obodnim paljenjem, ukupne dužine do 28 cm; 4) poluautomatsko dugo vatreno oružje koje s magacinom i ležištem metka može primiti više od tri metka; 5) poluautomatsko dugo vatreno oružje koje s magacinom i ležištem metka može primiti najviše tri metka, kod kojeg se mehanizam za punjenje može skinuti ili kad nije sigurno da li je oružje takve konstrukcije da ga je moguće običnim alatom prepraviti u oružje koje s magacinom i ležištem metka može primiti više od tri metka; 6) repetirajuće i poluautomatsko dugocijevno vatreno oružje s glatkim cijevi ukupne dužine do 60 cm; 7) repetirajuće dugocijevno vatreno oružje koje nije obuhvaćeno u tački 6 ovog stava; 8) dugo vatreno oružje za jedinačnu paljbu s jednom ili više užlijebljениh cijevi; 9) poluautomatsko dugo vatreno oružje koje nije obuhvaćeno u tač. 4–6 ovog stava; 10) kratko vatreno oružje za jedinačnu paljbu s rubnim paljenjem ukupne dužine iznad 28 cm; 11) dugo vatreno oružje za jedinačnu paljbu, s jednom ili više glatkih cijevi; 12) staro oružje; 13) dugo vatreno oružje za jedinačnu paljbu s kombinacijom glatkih i užlijebljениh cijevi; 14) poluautomatsko vatreno oružje za civilnu upotrebu, koje je slično automatskom vatrenom oružju, a koje nije obuhvaćeno tačkom 9 ovog stava.

13] Čl. 12, st. 1 Zakona o oružju

14] Čl. 14 Zakona o oružju

2. POVEZANOST ORUŽJA I PORODIČNOG NASILJA, NASILJA NAD ŽENAMA I RODNO-ZASNOVANOG NASILJA

Za oružje koje je nabavljeno na osnovu odobrenja za nabavku oružja, fizičko lice podnosi zahtjev za izdavanje oružnog lista za držanje oružja, odnosno oružnog lista za držanje i nošenje oružja. Oružni list za držanje oružja kategorije B izdaje se fizičkom licu za oružje za ličnu bezbjednost, oružni list za držanje i nošenje oružja za lovačko i sportsko oružje, a pravnom licu odobrenje za držanje oružja, na propisanom obrascu.

NASILJE U PORODICI I ODOBRENJE NABAVKE ORUŽJA

Dakle, kao što je navedeno, Zakon o oružju prepoznaje nasilje u porodici kao bitan aspekt procjene podobnosti aplikanta za odobrenje za nabavku oružja. U tom smislu, Zakon inkorporiše nasilje u porodici kroz tri opšta uslova za izdavanje odobrenja:

- neosuđivanost za krivična djela koja u sebi sadrže elemente nasilja, a sadržani su u krivičnim djelima protiv braka i porodice, slobode i prava čovjeka, polne slobode, kao i da nije pokrenut postupak za takvo krivično djelo;
- neosuđivanost za prekršaj koji ukazuje na to da bi oružje moglo biti zloupotrijebljeno, posebno za prekršaj s elementima nasilja u porodici, kao i da nije pokrenut postupak za takav prekršaj;
- odsustvo okolnosti koje ukazuju na to da bi oružje moglo biti zloupotrijebljeno, a naročito: poremećeni porodični odnosi, između ostalog.

BEZBJEDNOSNA PROVJERA

Dokaze o kaznenoj i prekršajnoj neosuđivanosti pribavlja Ministarstvo unutrašnjih poslova po službenoj dužnosti od Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava koje vodi kaznenu evidenciju¹⁵ i prekršajnu evidenciju.¹⁶

Uvjerenja da se ne vodi postupak za krivična i prekršajna djela izdaju pojedinačno nadležni sudovi.¹⁷

Radi utvrđivanja ispunjenosti uslova iz čl. 13, tačka 5, odnosno nepostojanja okolnosti koje ukazuju na to da bi oružje moglo biti zloupotrijebljeno, policijski službenik ovlašćen je da traži i da prikupi podatke i obavještenja o podnosiocu zahtjeva za izdavanje odobrenja za nabavku oružja i da o prikupljenim podacima sačini službenu zabilješku koja se dostavlja Ministarstvu. Službena zabilješka mora da sadrži detaljne navode, potkrijepljene činjenicama koje nedvosmisleno potvrđuju sadržinu zabilješke.

Iako Zakon o oružju inkorporiše nasilje u porodici kao bitan segment procjene podobnosti aplikanta za odobrenje nabavke oružja, postoje određeni nedostaci na čijem je otklanjanju potrebno raditi:

1. Zakon normira kao opšti uslov za izdavanje odobrenja za nabavku oružja neosuđivanost za krivična djela protiv života i tijela, opšte sigurnosti ljudi i imovine, a za krivična djela protiv slobode i prava čovjeka i građanina, polne slobode, braka i porodice koja u sebi sadrže elemente nasilja, ili ako je za ta krivična djela pokrenut postupak. Nije jasno da li krivična djela protiv braka i porodice, polne slobode i slobode i prava čovjeka i građanina koja ne uključuju fizičko nasilje, već neki drugi oblik nasilja poput psihičkog, ekonomskog, seksualnog, predstavljaju smetnju za dobijanje odobrenja za nabavku oružja. Jer, nasilje u porodici obuhvata široki raspon radnji koje mogu biti, pored fizičke, i seksualne, ekonomske i psihičke prirode. U tom smislu, proganjanje, otmica, prinuda, protivpravno lišenje slobode, kao oblici krivičnog djela protiv slobode i prava čovjeka i građanina ne uključuje fizičko nasilje, a takođe ni sva krivična djela protiv polne slobode¹⁸ ne uključuju nužno fizičko nasilje. U tom smislu, neophodno je nedvosmisleno regulisati da je neosuđivanost za sve oblike nasilja u porodici prepostavka za davanje odobrenja za nabavku oružja.

[15] Uredba o načinu vođenja kaznene evidencije, „Službeni list Crne Gore“, br. 051/11 od 28. 10. 2011, 012/13 od 1. 3. 2013, 054/13 od 22. 11. 2013.

[16] Zakon o prekršajima, „Službeni list Crne Gore“, br. 001/11 od 11. 1. 2011, 006/11 od 25. 1. 2011, 039/11 od 4. 8. 2011, 032/14 od 30. 7. 2014, 043/17 od 4. 7. 2017, 051/17 od 3. 8. 2017.

[17] Sudski poslovnik, „Službeni list Crne Gore“, br. 065/16 od 12. 10. 2016, 019/19 od 29. 3. 2019, 058/19 od 18. 10. 2019, 006/20 od 31. 1. 2020, 093/20 od 11. 9. 2020.

[18] Izmjenama Krivičnog zakonika u 2017. godini, osnovni oblik krivičnog djela silovanje redefinisan je tako da je sada zasnovano na „nedostatku pristanka“ umjesto upotrebom „sile/prijetnje.“

2. Ni Zakon ni podzakonski akti ne preciziraju na koji način policijski službenik prikuplja podatke o podnosiocu zahtjeva u dijelu utvrđivanja nepostojanja okolnosti da bi oružje moglo biti zloupotrijebljeno zbog narušenih porodičnih odnosa. Pretpostavka je da se provjera ove okolnosti u praksi svodi na institucionalnu provjeru okončanih krivičnih i prekršajnih postupaka bez obzira na njihove ishode. Međutim, problem predstavljaju neprijavljeni slučajevi nasilja u porodici, kao i neprocesuirane prijave. Prema studiji o nasilju nad ženama koju je sproveo OEBS, samo je 4% žena u CG odmah prijavilo nasilje od sadašnjeg partnera, a 12% od bivšeg.¹⁹ Takođe, ranija istraživanja koja je sproveo ženski nevladin sektor pokazala su da je razlog neprijavljanja nasilja u porodici i povlačenje žrtava iz daljeg učešća u postupku upravo nepovjerenje u državne institucije.²⁰ Isto tako pokazalo se da policija ne evidentira sve prijave koje je žrtva nasilja podnijela, posebno ako je nasilje prijavila telefonskim pozivom na broj 122, pa čak ni sve koje je podnijela lično, usmenim putem, naročito one koje su rezultirale upozorenjem policije učiniocu nasilja, najčešće bez kontakta s tužiocem. Upozorenje je najčešće usmeno i bez ikakve službene zabilješke koja bi bila dostupna kao dokaz u slučaju da žrtva ponovo prijavi nasilje. Primjećeno je da ishod većine prijava za nasilje zavisi od spremnosti žrtve da učestvuje u postupku i da je čest slučaj da policija i tužilaštvo odustaju od procesuiranja predmeta ukoliko se žrtva povuče iz postupka. Dodatni problem predstavljaju slučajevi u kojima je implementiran institut odloženog gonjenja. Iako su donekle prava žrtve krivičnog djela uvažena kroz primjenu instituta odloženog gonjenja, odlaganjem gonjenja učinilac ostaje nekažnen, odnosno neregistrovan u kaznenoj evidenciji, pa se postavlja pitanje, ukoliko se djelo ponovi, na koji način državni organi realistično procjenjuju društvenu opasnost i podobnost za odobrenje za nabavku oružja.
3. Zakon o oružju, a ni podzakonski akti ne predviđaju intervjuje sa sadašnjim ili bivšim partnerom/partnerkom, uključujući ostale članove porodice, pa ni s komšijama, a u pravcu utvrđivanja podobnosti za izdavanje odobrenja u dijelu utvrđivanja okolnosti postojanja nasilja u porodici. Narušeni porodični odnosi provjeravaju se isključivo kroz osudenost i aktuelne postupke, kao i kroz vođene krivične i prekršajne postupke bez obzira na ishod postupaka. Međutim, kako je prethodno navedeno, problem predstavljaju neprijavljeni slučajevi, pa bi inkorporisanje obaveze intervjuisanja članova porodice i komšija, kao segment postupka provjere podobnosti aplikanta u dijelu narušenih porodičnih odnosa, pomoglo potpunijem i pravilnjem utvrđivanju navedenog uslova. Tako bi se mogla pribaviti i inofrmacija o tome da li bi pribavljanje oružja prouzrokovalo strah kod intimnog partnera ili djeteta od upotrebe vatrengor oružja u bilo kom obliku nasilja u porodici, uključujući psihološko nasilje i prijetnje.
4. Ne postoji odredba o tome da li postupci bezbjednosne provjere uključuju konsultacije sa Centrom za socijalni rad, posebno kad se provjerava istorija porodičnog nasilja.
5. Zakon o oružju ne predviđa obvezu nadležnog organa da obavijesti trenutne ili bivše supružnike ili druge članove uže porodice o podnijetim zahtjevima za odobrenje za nabavku oružja.
6. Zakon o oružju izričito ne predviđa provjeru izrečenih zaštitnih mjera u postupcima koji involviraju nasilje u porodici. Samim tim, nejasno je da li se ova činjenica eventualno provjerava kroz postupak provjere okolnosti koje ukazuju na to da bi oružje moglo biti zloupotrijebljeno, odnosno na poremećene porodične odnose.

Imajući u vidu navedeno, neophodno bi bilo detaljno regulisati način na koji policijski službenici provjeravaju okolnosti koje ukazuju na to da bi oružje moglo biti zloupotrijebljeno, a koji bi obuhvatao, između ostalog i prethodno iznijete mjere.

[19] OEBS, Studija o nasilju nad ženama koju je sproveo OEBS, Dobrobit i bezbjednost žena, Crna Gora, Izvještaj s rezultatima: https://www.osce.org/files/f/documents/0/0/425291_0.pdf;

[20] Tijana Saveljić, Jovana Hajduković, Nataša Međedović, Maja Raičević, Analiza usklađenosti zakonodavnog i strateškog okvira Crne Gore s Konvencijom Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Izvještaj za 2016. godinu, Podgorica, 2016: <http://www.potpisujem.org/doc/4af853545b208a21bfc4d808cda0de10.pdf>

ZDRAVSTVENA SPOSOBNOST

Kad Ministarstvo unutrašnjih poslova utvrdi da podnositelj zahtjeva ispunjava opšte uslove, zatražiće od podnosioca zahtjeva da u roku od 15 dana dostavi dokaze o ispunjavanju posebnih uslova, odnosno ljekarsko uvjerenje. Zdravstvenu sposobnost aplikant dokazuje uvjerenjem o zdravstvenoj sposobnosti koje izdaje zdravstvena ustanova određena u skladu s propisima o zdravstvenoj zaštiti, s rokom važenja od pet godina. Zdravstvena ustanova dužna je da po saznanju o promjeni zdravstvenog stanja lica kome je izdala uvjerenje o zdravstvenoj sposobnosti za držanje i nošenje oružja, a koje utiče na zdravstvenu sposobnost za držanje i nošenje oružja, odmah obavijesti Ministarstvo.²¹ U pravnom poretku ne postoji akt kojim se reguliše način utvrđivanja zdravstvene sposobnosti aplikanta, pa nije jasno kako se u praksi procjenjuje sposobnost aplikanta.

U tom smislu, potrebno je regulisati ovu oblast, a posebno bolesti i stanja koja kompromitiraju zdravstvenu sposobnost za izdavanje odobrenja za držanje oružja. Osim toga, period od pet godina za obnavljanje ljekarskog uverenja potencijalno je suviše dugačak, s obzirom na to da u ovom vremenskom periodu može doći do ozbiljnih promjena u psihološkom statusu osobe, kao i parametara koji potvrđuju sposobnost za posjedovanje vatretnog oružja.

NOŠENJE ORUŽJA

Čl. 28 Zakona o oružju reguliše da se oružje ne smije nositi niti prenositi bez važeće isprave o oružju. Nošenje oružja podrazumijeva radnju nošenja oružja napunjeno ili spremnog za trenutnu upotrebu. Prenosno nošenje oružja podrazumijeva radnju prenosa oružja, za koje je izdata isprava o oružju, s jednog mesta na drugo, isključivo prazno i da nije spremno za upotrebu, obezbijeđeno u odgovarajućim kutijama, kovčezima ili navlakama odvojeno od municije, u slučaju promjene prebivališta ili boravišta vlasnika oružja, popravke ili prepravke oružja, odlaska u lov, na streljište, na sportsko takmičenje ili na drugo mjesto određeno za vježbe gađanja i u drugim opravdanim slučajevima.

Zakon o oružju propisuje da s oružjem i municijom treba postupati s posebnom pažnjom.²² Posebnom pažnjom u postupanju s oružjem i municijom smatra se pravilno čuvanje, stručna upotreba, pravilno nošenje, prenošenje i držanje oružja u ispravnom stanju. Zabranjeno je nošenje oružja na javnom mjestu. Izuzetno, fizičko lice kome je izdat oružni list za držanje i nošenje oružja može nositi oružje samo radi korištenja na lovnom terenu, na streljištu, na sportskom takmičenju ili na drugom mjestu određenom za vježbe gađanja. Fizičko lice kome je izdat oružni list za držanje oružja može prenositi oružje samo radi popravljanja, prepravljanja ili u slučajevima promjene mesta prebivališta ili ga nositi samo radi korištenja na streljištu. Fizičko lice ne smije nositi i koristiti oružje kad je pod uticajem alkohola, droga ili drugih psihoaktivnih supstanci, odnosno u takvom stanju da nije u mogućnosti da shvati značenje svog postupanja, odnosno da vlada svojom voljom. Lica koja obavljaju poslove fizičke zaštite lica i imovine lica, oružje mogu nositi prilikom vršenja poslova fizičke zaštite u skladu sa zakonom kojim se uređuje zaštita lica i imovine.

Ne smije se na javnom mjestu oružje kategorije B drugim licima učiniti vidljivim, niti se smije nositi na način koji druga lica uz nemirava.

SKLADIŠTENJE ORUŽJA

Oružje i municija moraju se čuvati tako da nijesu dostupni licu koje nije ovlašćeno da ih posjeduje, a naročito maloljetnim licima, zaključani i odvojeni u metalnom ormaru, sefu ili sličnom spremištu ili na drugi bezbjedan način. Oružje i municija moraju se čuvati u stambenom ili drugom prostoru vlasnika oružja koji se nalazi u mjestu njegovog prebivališta ili boravišta, odnosno sjedištu pravnog lica. Vlasnik oružja i municije koji privremeno napušta mjesto prebivališta ili boravišta, a oružje i municiju koje prema ovom zakonu posjeduje na osnovu oružnog lista ne nosi sa sobom, može da ga predala na čuvanje licu koje ima oružni list za držanje ili držanje i nošenje oružja ili ovlašćenom trgovcu oružjem. Čuvanje oružja i municije na nepropisan način je prekršajno kažnjivo novčanom kaznom od 500 do 20.000 eura za pravno lice i od 150 do 6.000 eura za fizičko lice.

OBNAVLJANJE ISPRAVE

Nakon isteka važenja isprave, isprava se produžava na osnovu pisanog zahtjeva aplikanta podnijetog najkasnije u roku od 30 dana od dana isteka roka važenja, na propisanom obrascu, pod uslovom da fizičko lice ispunjava iste uslove kao u postupku za odobravanje nabavke oružja. S tim u vezi, postupak obnove dozvole za vatreno oružje treba da uzme u obzir rizik od nasilja u porodici kako je predviđeno. Lice koje nije podnijelo zahtjev u propisanom roku, Ministarstvo će obavijestiti da je dužno predati zahtjev za izdavanje isprave o oružju u roku koji se odredi, a koji se može produžiti na zahtjev lica podnijetog prije isteka datog roka, ako postoje opravdani razlozi.

OBAVJEŠTENJE BRAČNOG DRUGA O ODOBRENJU

Kao što je prethodno navedeno, Zakon ne predviđa obavještavanje bračnog druga niti bilo kog bliskog srodnika o izdatom odobrenju.

1.2.

POSTUPANJA NADLEŽNIH ORGANA U SITUACIJI NASILJA U PORODICI

Zakon o zaštiti od nasilja u porodici („Službeni list Crne Gore“, br. 46/10, 40/2011-1) u čl. 5 normira dužnost Uprave policije, organa za prekršaje, Državnog tužilaštva, Centra za socijalni rad ili druge ustanove socijalne i dječje zaštite, zdravstvene ustanove, kao i drugog organa i ustanove koji se bave zaštitom od nasilja u porodici da u okviru svojih ovlašćenja pruže potpunu i koordiniranu zaštitu neophodnu za zaštitu žrtve u zavisnosti od stepena njene ugroženosti. Primjera radi, čl. 11 predviđa da Centar za socijalni rad obrazuje stručni tim od predstavnika te ustanove, organa i službi lokalne uprave, policije, nevladinih organizacija i stručnjaka koji se bave pitanjima porodice, radi utvrđivanja plana pomoći žrtvi i koordinacije aktivnosti u procesu pomoći žrtvi, u skladu s njenim potrebama i izborom. Takođe, akteri zaštite dužni su da u skladu sa zakonom daju prioritet rješavanju slučajeva nasilja i obezbijede međusobno obavještavanje i pomoći radi sprečavanja i otkrivanja nasilja, otklanjanja uzroka i pružanja pomoći žrtvi u uspostavljanju uslova za bezbjedan život.²³ Prepoznajući potrebu hitne intervencije kad je u pitanju zaštita žrtve nasilja, u čl. 6 predmetnog Zakona propisana je dužnost hitnog postupanja organa, s akcentom na interes i dobrobit žrtve, a naročito ako je žrtva dijete, starije lice, lice s invaliditetom i lice koje nije sposobno da se o sebi stara, kao prioritet u tim postupcima.

Radi obezbjeđenja što efikasnije saradnje između aktera sistema zaštite od nasilja u porodici potpisani je 2019. godine Protokol o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja nad ženama i nasilja u porodici²⁴, koji je zamijenio stari Protokol iz 2011. godine. U skladu s istim, dužnost postupanja u slučajevima nasilja u porodici imaju policija, centar za socijalni rad, zdravstvo, pravosuđe, kao i predškolske, osnovnoškolske i srednjoškolske ustanove u slučajevima kad su uključena djeca kao žrtve nasilja ili svjedoci nasilja.

Međutim, problem i otežavajuća okolnost je što Protokol nema pravno obavezujuću snagu već služi kao alat u postupanju (tj. uputstvo).

Najznačajnija ovlašćenja u dijelu zaštite od nasilja u porodici koja pripadaju Policiji i centrima za socijalni rad, izložena su u nastavku.

23] Čl. 5 Zakona o zaštiti od nasilja u porodici

24] Protokol je nastao u okviru programa rodne ravnopravnosti IPA 2010, koji su u partnerstvu sprovodili Ministarstvo za ljudska i manjinska prava Crne Gore, UNDP i Delegacija EU u Podgorici. U izradu Protokola bili su uključeni predstavnici/predstavnice institucija sistema, NVO (Sigurna ženska kuća, SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Nikšić, SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Podgorica), međunarodne organizacije (UNICEF i UNHCR). Protokol su 25. novembra 2011. zvanično potpisali rukovodioци Ministarstva pravde, Vrhovnog suda, Vrhovnog državnog tužilaštva, Ministarstva prosvjete i sporta, Ministarstva zdravstva, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Uprave policije i Vijeća za prekršaje Crne Gore. U osnovi, Protokol predstavlja posebnu vrstu sporazuma između više ustanova i organizacija kojima se potpisnici protokola obavezuju na multidisciplinarnu saradnju s jasno razrađenim postupanjima svakog sistema. Uređene su obaveze preduzimanja potrebnih mjeru da se osigura organizovanost, opremljenost i edukacija dovoljnog broja specijalizovanih stručnjaka koji se bave problematikom nasilja u porodici.

2. POVEZANOST ORUŽJA I PORODIČNOG NASILJA, NASILJA NAD ŽENAMA I RODNO-ZASNOVANOG NASILJA

a) Dužnosti i ovlašćenja Policije

Policija crpi ovlašćenja iz više propisa. U dijelu postupanja policije, Zakonik o krivičnom postupku („Službeni list Crne Gore“, br. 57/2009, 49/2010, 47/2014, 002/15, 035/15, 058/15, 028/18, 116/20) sadrži generalne odredbe o ovlašćenjima i dužnostima policije primjenjive na svako krivično djelo, uključujući i nasilje u porodici. Naime, ako postoji osnov sumnji da je izvršeno krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti, policija je dužna da obavijesti državnog tužioca i da samoinicijativno ili po zahtjevu državnog tužioca preduzme potrebne mjere da se pronađe učinilac krivičnog djela, da se učinilac ili saučesnik ne sakrije ili ne pobegne, da se otkriju i obezbijede tragovi krivičnog djela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokaz, kao i da prikupi sva obavještenja koja bi mogla biti od koristi za uspješno vođenje krivičnog postupka.²⁵ Da bi ispunila pobrojane dužnosti, policija može preduzeti niz radnji. Konkretno, policijski službenici mogu uhapsiti lice zatečeno pri izvršenju krivičnog djela ili ukoliko postoje razlozi za pritvor (kao, na primjer, opasnost od ponavljanja krivičnog dela, uticaj na svjedoke). Osim toga, ovlašćeni policijski službenik može i bez naredbe suda ući u tuđi stan ili druge prostorije i po potrebi izvršiti pretresanje, ako držalac stana to traži ili ako je to neophodno radi sprečavanja vršenja krivičnog djela ili neposrednog hvatanja učinioča krivičnog djela ili radi spašavanja ljudi i imovine.²⁶ Takođe, policijski službenici mogu i bez naredbe i bez prisustva svjedoka pretresti lice prilikom izvršenja naredbe o prinudnom dovodenju ili prilikom lišenja slobode, ako postoji sumnja da lice posjeduje oružje ili oruđe za napad ili ako postoji sumnja da će lice odbaciti, sakriti ili uništiti predmete koje treba od njega oduzeti kao dokaz u krivičnom postupku. Prilikom pretresanja privremeno će se oduzeti samo oni predmeti i isprave koji su u vezi sa svrhom pretresanja. Policija može, i prije pokretanja istrage, privremeno oduzeti predmete ako postoji opasnost od odlaganja.²⁷ Policija je dužna da privremeno oduzete predmete odmah vrati vlasniku ili držaocu ako krivični postupak ne bude pokrenut, odnosno ako u roku od tri mjeseca ne podnese krivičnu prijavu državnom tužiocu. U ovoj fazi bi trebalo razmotriti mogućnost donošenja odluke o zadržavanju oružja, odnosno njegovom nevraćanju, ako se procijeni da vraćanje oružja može predstavljati prijetnju ili opasnost, iako nema osnova za krivično gonjenje.

U zapisnik će se unijeti i tačno naznačiti predmeti i isprave koji se oduzimaju, što će se unijeti i u potvrdu koja će se odmah izdati licu kome su predmeti, odnosno isprave oduzete. Ako se prilikom pretresanja stana ili lica nađu predmeti koji nemaju veze s krivičnim djelom zbog kojeg je pretresanje naređeno, ali koji ukazuju na drugo krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti, oni će se opisati u zapisniku i privremeno oduzeti, a o oduzimanju će se odmah izdati potvrda. Ovi predmeti, uključujući oružje, odmah će se vratiti ako državni tužilac nađe da nema osnova za pokretanje krivičnog postupka, a ne postoji drugi zakonski osnov po kome bi se ti predmeti mogli oduzeti.²⁸ Predmeti i imovinska korist koji su u toku krivičnog postupka privremeno oduzeti vratiće se vlasniku, odnosno držaocu, ako postupak bude obustavljen ili ako bude donijeta pravosnažna oslobođajuća presuda ili presuda kojom se optuženi oslobođa od optužbe, a ne postoje razlozi za njihovo oduzimanje, pritom imajući u vidu i činjenicu da dalje zadržavanje navedenih predmeta ne zahtijevaju interesi opšte bezbjednosti ili razlozi morala, kad se može izreći mjera bezbjednosti oduzimanja predmeta.²⁹

Dodatno, Zakon o unutrašnjim poslovima („Službeni list Crne Gore“, br. 044/12, 036/13, 001/15, 087/18) u čl. 56a reguliše da policijski službenik, u cilju sprečavanja izvršenja krivičnog djela ili prekršaja, privremeno oduzima predmet ako: 1) okolnosti slučaja, priroda i svojstva predmeta ukazuju na to da je predmet namijenjen za izvršenje krivičnog djela ili prekršaja; 2) je to neophodno radi zaštite opšte bezbjednosti; 3) je predmet moguće upotrijebiti za samopovređivanje, napad, bjekstvo, skrivanje ili uništavanje dokaza da je učinjen prekršaj. Privremeno oduzeti predmet vratiće se licu od kojega je oduzet kad prestanu razlozi za oduzimanje, ako zakonom nije drukčije propisano.

Policija postupa i na osnovu Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, koji normira da će policija, nakon saznanja za nasilje, bez odlaganja preduzeti radnje i mjere radi zaštite žrtve, u skladu s ovim zakonom i zakonima kojima se uređuju rad i ovlašćenja policije, prekršajni postupak, krivični postupak i zaštita svjedoka. Zakon obavezuje policijskog službenika da prati žrtvu u stan ili u drugi

25] Čl. 257 Zakonika o krivičnom postupku

26] Čl. 257 st. 1 Zakonika o krivičnom postupku

27] Čl. 263 st. 1 Zakonika o krivičnom postupku

28] Čl. 82 st. 2 Zakonika o krivičnom postupku

29] Čl. 97 Zakonika o krivičnom postupku

prostor za stanovanje prilikom uzimanja ličnih stvari koje su joj neophodne u svakodnevnom životu ili radi obezbjeđenja privremenog smještaja i zbrinjavanja žrtve osim ako se žrtva tome izričito protivi. Policijski službenik može, radi otklanjanja opasnosti po fizički integritet žrtve, narediti učiniocu nasilja udaljenje ili zabranu vraćanja u stan ili drugi prostor za stanovanje, koja ne može trajati duže od tri dana. Pisano naređenje o **udaljenju ili zabrani vraćanja u stan ili drugi prostor za stanovanje**, policijski službenik mora uručiti učiniocu nasilja i žrtvi odmah, a najkasnije u roku od dva časa, u prisustvu punoljetnog lica koje može biti drugi policijski službenik, a koje nije član porodice. Prema Istraživanju o nasilju u porodici i nasilju nad ženama³⁰, koje je sproveo Ipsos u okviru programa Podrška antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti, policija pribjegava ovoj mjeri rijetko jer, po njihovim riječima, to je mjera koju sud treba da izrekne, dok je u nadležnosti policije ona kraća od 72 sata udaljenja koja se donosi samo kad se procijeni da je život žrtve u opasnosti. Potvrdu činjenice da se ova izuzetno efikasna mjeru koja bi riješila problem smještaja žrtava i njihovog osjećaja sigurnosti rijetko koristi, daje i zvanična statistika koja kaže da je od svih zaštitnih mjera izrečenih 2016. godine samo 31 mjeru udaljenja iz stana (28 su izrekli policijski službenici).

Ako postoji opasnost da će učinilac ponoviti nasilje, ili ako bi prisustvo učinioca u blizini žrtve kod žrtve stvorilo visok stepen duševne patnje, koja žrtvi onemogućava normalne psihičke aktivnosti, izreći će se **mjera zabrane približavanja**.³¹ **Zabrana uz nemiravanja i uhodenja žrtve** može se izreći učiniocu nasilja ako postoji opasnost da će se nasilje ponoviti.³² Zakonom je definisano da zahtjev za određivanje zaštitne mjeru može, *inter alia*, podnijeti policija.³³ Ovo su zaštitne mjeru u okviru prekršajnog postupka koje se mogu izreći uz kaznu ili kao samostalna sankcija.

U domenu krivično-pravne zaštite, **Krivični zakonik** („Službeni list RCG“, br. 70/2003, 13/2004, 47/2006 i „Službeni list Crne Gore“, br. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 40/2013 i 56/2013, 014/15, 042/15, 058/15, 044/17, 049/17, 003/20) daje mogućnost izricanja učiniocu krivičnog djela nasilja u porodici ili u porodičnoj zajednici **mjere bezbjednosti zabrana približavanja**³⁴ i/ili **udaljenja iz stana ili drugog prostora za stanovanje**³⁵ ako postoji opasnost da bi učinilac mogao ponovo izvršiti to krivično djelo. Međutim, suprotno prekršajnoj regulativi, krivično zakonodavstvo nije uredilo hitne mjeru zaštite u slučaju krivičnog djela nasilja u porodici.

Procjena rizika

Kao dopuna generalnim odredbama iz Zakonika o krivičnom postupku, Zakona o unutrašnjim poslovima i Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, Protokol o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja nad ženama i nasilja u porodici sadrži principe rada i postupanja svih relevantnih subjekata i njihovu saradnju konkretno u slučajevima nasilja u porodici. Primjera radi, policija je dužna da u slučaju saznanja (dojave) o nasilju u porodici hitno, bez odlaganja, na mjesto događaja uputi najmanje dva policijska službenika, po mogućnosti par – muško i žensko – da provjere dojavu. **Policijski službenik dužan je da utvrdi okolnost posjedovanja oružja**, te u slučaju saznanja o nelegalnom ili legalnom posjedovanju, da preduzme sve zakonske radnje radi oduzimanja istog uključujući i privremeno oduzimanje. Policija na licu mesta vrši procjenu događaja i prikuplja potrebne podatke. Nakon što osigura da se akteri ne mogu međusobno čuti, policijski službenici odvojeno vode razgovor s akterima događaja koristeći pitanja predviđena **Upitnikom za procjenu rizika i bezbjednosti**, koji čini prilog Protokola. Jedno od pitanja je i da li učinilac posjeduje oružje. Međutim, ova dužnost odnosi se na učinioca, dok nije predviđena dužnost utvrđivanja posjedovanja oružja od strane drugih članova porodice.

Na osnovu zapažanja i datih odgovora, policijski službenici daju ocjenu rizika od nasilja kao nizak, umjeren ili visok, te u zavisnosti od utvrđenog rizika primjenjuju ovlašćenja za hitno osiguranje bezbjednosti žrtve nasilja i onemogućavanja da se nasilničko ponašanje ponovi. Veći broj zaokruženih odgovora „DA“ ukazuje na veći stepen rizika od nasilja, dok pozitivan odgovor na pitanja označena crvenom bojom podrazumijeva po automatizmu visok rizik. Međutim, pitanje koje se tiče posjedovanja oružja nije označeno crvenom bojom, te ukoliko u kombinaciji s pozitivnim odgovorima na ostala pitanja ne daju više od 8 „DA“, neće ukazivati na visok stepen

[30] <https://www.undp.org/content/dam/montenegro/docs/publications/si/Gender/Istrazivanje%20o%20nasilju%20u%20porodici%20i%20nasilju%20nad%20zenama%202017.pdf>

[31] Čl. 22 Zakona o zaštiti od nasilja u porodici

[32] Čl. 23 Zakona o zaštiti od nasilja u porodici

[33] Čl. 27 Zakona o zaštiti od nasilja u porodici

[34] Čl. 77a Krivičnog zakonika

[35] Čl. 77b Krivičnog zakonika

rizika. U tom smislu potrebno je izmijeniti Upitnik i označiti pitanje posjedovanja oružja crvenom bojom tako da pozitivan odgovor po automatizmu predstavlja visok rizik.

Policijski službenici dužni su sprovesti druge istražne radnje kako bi se pribavili dokazi od značaja za postupak, a te radnje mogu uključivati razgovore s licima koja mogu obezbijediti korisne informacije, poput lica iz neposrednog okruženja, komšija i sl. Ispunjeni upitnik za procjenu rizika i bezbjednosti dostavlja se Centru za socijalni rad elektronskim putem kroz informacioni sistem. Međutim, iskustvo NVO Sigurna ženska kuća³⁶ pokazuje da u praksi izostaje dosljedna primjena Protokola. Naime, nerijetko izostaje vođenje razgovora u skladu s Upitnikom za procjenu rizika i bezbjednosti, te u konačnom i ocjena rizika od nasilja.

Osim toga, **Zakon o oružju u čl. 48 st. 1 normira da će Ministarstvo unutrašnjih poslova oduzeti oružje, municipiju i ispravu o oružju od fizičkog lica koje prestane da ispunjava neki od uslova**, koji uključuju i uslove u dijelu nasilja u porodici, o čemu će donijeti rješenje. Zakon o oružju dodatno predviđa da ako se utvrdi da postoje okolnosti koje ukazuju na to da bi oružje moglo biti zloupotrijebljeno, a naročito zbog uživanja alkohola, droga ili drugih psihoaktivnih supstanci ili poremećenih porodičnih odnosa, oružje, **municipija i isprava o oružju oduzeće se odmah i prije okončanja krivičnog, prekršajnog, odnosno upravnog postupka, do okončanja tog postupka, radi preduzimanja preventivnih mjera u cilju zaštite od nasilja u porodici ili zaštite javnog poretka, koje se moraju preuzeti bez odlaganja, a činjenice na kojima se zasniva rješenje o oduzimanju oružja utvrđene su ili barem učinjene vjerovatnim.**³⁷

b) Dužnosti i ovlašćenja Centra za socijalni rad

Ovlašćenja Centra za socijalni rad proizilaze iz Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti („Službeni list Crne Gore“, br. 027/13 od 11. 6. 2013, 001/15 od 5. 1. 2015, 042/15 od 29. 7. 2015, 047/15 od 18. 8. 2015, 056/16 od 23. 8. 2016, 066/16 od 20. 10. 2016, 001/17 od 9. 1. 2017, 031/17 od 12. 5. 2017, 042/17 od 30. 6. 2017, 050/17 od 31. 7. 2017) i pratećih pravilnika, kojima su propisane nadležnosti i mјere koje Centri za socijalni rad preduzimaju radi pružanja neophodne zaštite od nasilja u porodici i nasilja prema ženama. Shodno Protokolu o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Centar za socijalni rad (prijemni radnik/radnica) dužan je evidentirati svaku prijavu o sumnji na nasilje u porodici i nasilje nad ženama, a koja može biti usmena (neposredno, putem telefona), pismena ili anonimna. Po saznanju o sumnji na nasilje u porodici, dužan je odmah kontaktirati žrtvu. U slučaju dežurstva/pripravnosti obezbijediti tehničke uslove za nesmetanu komunikaciju i preduzimanje svih mјera iz svoje nadležnosti (stalno dostupan telefon, sredstva za prevoz itd.). Prijemna kancelarija o svakoj sumnji ili prijavi dojave o porodičnom nasilju obavještava policiju odmah na raspoloživ način (telefon, viber, faks, imejl). Takođe, putem informacionog sistema (ISSS), najkasnije u roku od 24 h, obavijestiti policiju sa svim raspoloživim podacima. Tokom kontakta sa žrtvom voditelj slučaja treba da osigura da žrtva bude sama tokom razgovora (a naročito bez prisustva potencijalnog učinioca), kako bi se uspostavio odnos povjerenja i kako bi žrtva bez straha mogla iskazati svoje probleme i poteškoće, uključujući i važne informacije koje se odnose na trajanje, izraženost, kontinuitet i način počinjenog nasilja. Voditelj slučaja dužan je da osigura koordiniranu, kontinuiranu, multidisciplinarnu saradnju (započetu u trenutku razmjene informacija između policije i centra za socijalni rad) između predstavnika svih institucija i organizacija zaduženih na predmetu, tako da se osigura višesmjerna razmjena informacija, zajedničko planiranje i praćenje odgovora na nasilje. Voditelj slučaja u izradu Procjene i Plana zaštite i osiguranja bezbjednosti žrtve nasilja, uključuje žrtvu i sve članove Multidisciplinarnog tima (profesionalce iz institucija i organizacija zaduženih na predmetu), te zajedno s njima definiše zaduženja i odgovornosti svih, način realizacije i praćenja uspješnosti preduzetih aktivnosti. Plan zaštite i osiguranja bezbjednosti treba da uključuje integrisane usluge koje obezbeđuju cjelovitu, koherentnu, djelotvornu i efikasnu zaštitu i podršku za žrtvu i nenasilne članove njene porodice. Plan sigurnosti treba da sadrži plan reagovanja u potencijalno kriznim situacijama da bi se povećao stepen bezbjednosti žrtve (npr. plan za bijeg, brojevi telefona u nuždi, podršku – povjerljivo lice i kontakt). Po potrebi mijenjati i prilagođavati sigurnosne planove zaštite žrtava. **Protokol ne predviđa zaduženja Centra za socijalni rad u pravcu utvrđivanja okolnosti postojanja oružja. Ipak, kako se plan zaštite izrađuje u saradnji sa članovima MDT-a uključujući i policiju, to bi plan trebalo da obuhvati mјere u pravcu otklanjanja rizika od postojanja**

oružja. Međutim, iskustva NVO Sigurna ženska kuća³⁸ pokazuju da se procjena i plan zaštite i osiguranja bezbjednosti žrtve nasilja u najvećem broju slučajeva ne izrađuje.

ODUZIMANJE VATRENOG ORUŽJA / DOZVOLA CIVILIMA U SITUACIJI NASILJA U PORODICI

Zakon o oružju predviđa da će Ministarstvo oduzeti oružje, municiju i ispravu o oružju od fizičkog lica koje prestane da ispunjava neki od uslova, koji (kako je već navedeno u okviru poglavlja o odobrenjima) uključuju i uslove podobnosti s aspekta nasilja u porodici, o čemu će donijeti rješenje.³⁹ Zakon o oružju dodatno predviđa da ako se utvrdi postojanje okolnosti koje ukazuju na to da bi oružje moglo biti zloupotrijebljeno, a naročito zbog uživanja alkohola, droga ili drugih psihotaktivnih supstanci ili poremećenih porodičnih odnosa, oružje, municija i isprava o oružju oduzeće se odmah i prije okončanja krivičnog, prekršajnog, odnosno upravnog postupka, do okončanja tog postupka, radi preduzimanja preventivnih mjera u cilju zaštite od nasilja u porodici ili zaštite javnog poretka, koje se moraju preuzeti bez odlaganja, a činjenice na kojima se zasniva rješenje o oduzimanju oružja su utvrđene ili barem učinjene vjerovatnim.⁴⁰

U skladu s Protokolom o postupanju, prevenciji, zaštiti od nasilja nad ženama i nasilja u porodici, policijski službenik dužan je utvrditi okolnost posjedovanja oružja, te u slučaju saznanja o legalnom ili ilegalnom posjedovanju oružja, preuzeti sve zakonske radnje radi oduzimanja istog uključujući i privremeno oduzimanje, a u skladu sa zakonskim ovlašćenjima. Policijski službenik, u cilju sprečavanja izvršenja krivičnog djela ili prekršaja, privremeno oduzima predmet ako:

- okolnosti slučaja, priroda i svojstva predmeta ukazuju na to da je predmet namijenjen za izvršenje krivičnog djela ili prekršaja;
- je to neophodno radi zaštite opšte bezbjednosti;
- je predmet moguće upotrijebiti za samopovređivanje, napad, bjekstvo, skrivanje ili uništavanje dokaza da je učinjen prekršaj.

Policijska ovlašćenja u dijelu oduzimanja oružja u situaciji nasilja u porodici, kao i uslovi za povraćaj oduzetog oružja detaljno su elaborirana u okviru poglavlja Dužnosti i ovlašćenja Policije.

PROGRAMI PODRŠKE ŽRTVAMA

U Crnoj Gori se servisi i usluge opšte podrške⁴¹ pružaju kroz sistem socijalne i dječje zaštite, zdravstvene zaštite i policije. Svaka od ovih institucija djeluje i pruža usluge u skladu sa svojim ovlašćenjima, kako opštoj populaciji, tako i žrtvama nasilja. Saradnja među njima uređena je Protokolom o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Određeni broj usluga za žrtve porodičnog nasilja predviđen je Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti⁴² koji propisuje usluge procjene i planiranja, savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge (koje uključuju savjetovanje i podršku u slučajevima nasilja), smještaj, neodložne intervencije i druge usluge. Takođe, Zakon predviđa propisivanje minimalnih standarda za pružanje usluga socijalne i dječje zaštite, koji će omogućiti da se usluge na teritoriji Crne Gore pružaju i razvijaju na ujednačen način. U pogledu finansijske pomoći zakon predviđa novčanu socijalnu pomoć i jednokratnu pomoć pod uslovima koji važe za korisnike materijalnog obezbjeđenja porodice, bez posebno propisane novčane nadoknade za žrtve nasilja prema ženama i žrtve nasilja u porodici.⁴³ U skladu sa Zakonom, Centar za socijalni rad odlučuje o ostvarivanju prava korisnika utvrđenih ovim zakonom i o korišćenju ostalih usluga socijalne zaštite.

38] Intervjui s korisnicama usluga NVO Sigurna ženska kuća

39] Čl. 48 st. 1 Zakona o oružju

40] Čl. 50 Zakona o oružju.

41] Opšte usluge podrške odnose se na pomoć koja se pruža širokom krugu korisnika kao što su socijalne usluge, zdravstvene usluge i usluge zapošljavanja, odnosno koje nije specifično osmišljene za pomoć žrtvama nasilja, već su namijenjene širokom krugu korisnika, među kojima su i žrtve nasilja.

42] „Službeni list CG“, broj 27/2013

43] Čl. 37 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti

2. POVEZANOST ORUŽJA I PORODIČNOG NASILJA, NASILJA NAD ŽENAMA I RODNO-ZASNOVANOG NASILJA

U okviru realizacije jedne od aktivnosti predviđene Strategijom zaštite od nasilja u porodici (2016–2020), usvojen je Nacionalni plan za unapređenje opštih usluga podrške žrtvama nasilja u skladu s Istanbulskom konvencijom 2019–2021.⁴⁴ Cilj Nacionalnog plana je unapređenje usluga podrške koju stručni radnici pružaju žrtvama nasilja širom zemlje, kao i rasprostranjenost, dostupnost, efikasnost i usklađenost ovih usluga sa standardima Istanbulske konvencije.

Što se tiče servisa specijalizovane podrške⁴⁵, onako kako ih definiše Istanbulska konvencija, najveći dio tih usluga pružaju ženske nevladine organizacije čiji se rad finansira uglavnom iz donatorskih sredstava. ŽNVO koje se bave zaštitom žena od nasilja i zaštitom od porodičnog nasilja, pružaju besplatnu emocionalnu podršku, pravnu pomoć, zastupanje pred sudom, psihološku pomoć, pratnju povjerljivog lica, posredovanje u institucijama sistema, smještaj u skloništa, transport iz skloništa u slučaju ugrožene bezbjednosti žrtve. Međutim, jedan broj usluga pružaju licencirane NVO organizacije a na osnovu sporazuma o privatno-javnom partnerstvu. Konkretno, licencirano je pet specijalizovanih usluga i to: Sklonište za žene i djecu žrtve nasilja i nacionalna SOS linija za žrtve nasilja u porodici u okviru SOS telefona za žene i djecu žrtve nasilja Nikšić, Sklonište za žene i djecu žrtve nasilja u okviru NVO Sigurna ženska kuća u Podgorici, Usluga savjetovanja koji vodi SOS telefon Podgorica, SOS telefon za žrtve seksualnog nasilja kojim rukovodi NVO Crnogorski ženski lobi iz Podgorice, i usluga savjetovanja u okviru NVO IKRA iz Rožaja. SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Berane trenutno je u fazi licenciranja „Programa pružanja usluge savjetovanja“. SOS telefon Podgorica je 2019. godine licencirao „Program pružanja usluge savjetovanja“, nakon čega je tokom 2020. godine, uz podršku Ministarstva rada i socijalnog staranja obezbijedio sredstva neophodna za licenciranje usluge „Urgentni smještaj“, te tako stvorio uslove za uspostavljanje Kriznog centra za žrtve rodno zasnovanog nasilja koji će za sada biti jedini u Crnoj Gori. Međutim, iako je postupak licenciranja organizacija za pružanje savjetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga u socijalnoj zaštiti oknočan, nijesu definisane cijene tih usluga što sprečava realizaciju ove vrste podrške žrtvama.

I u dijelu unapređenja specijalizovanih usluga, usvojen je Nacionalni plan za unapređenje specijalizovanih usluga podrške žrtvama nasilja u skladu s Istanbulskom konvencijom 2019–2021.⁴⁶

Pitanje reparacije žrtve posebno je tretirano u okviru Zakona o naknadi štete žrtvama krivičnih djela nasilja („Službeni list Crne Gore“, br. 035/15), koji zakon će se primjenjivati danom pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji. Predmetnim zakonom reguliše se pravo žrtve na naknadu izgubljene zarade, naknadu troškova liječenja i boravka u bolnici i naknadu troškova sahrane. Sredstva za isplatu naknade obezbjeđuju se iz budžeta Crne Gore. Ostvarivanje naknade štete moguće je realizovati i od učinioca i to u većem obimu, shodno odredbama Zakonika o krivičnom postupku ili Zakona o parničnom postupku („Službeni list RCG“, br. 22/2004 i 76/2006, „Službeni list Crne Gore“, br. 073/10, 047/15, 048/15). Zakonik o krivičnom postupku omogućava oštećenom da putem imovinskopravnog zahtjeva ostvari naknadu štete u okviru krivičnog postupka. Odluka o imovinskopravnom zahtjevu zavisi od utvrđenja određenih okolnosti koje ne moraju imati nikakve veze s utvrđivanjem činjenica vezanih za odluku u krivičnom postupku. Zbog toga sudovi, u dosadašnjoj praksi, uglavnom nijesu u krivičnom postupku odlučivali o imovinskopravnom zahtjevu, već su oštećene upućivali na parnični postupak radi ostvarenja naknade štete. Ostvarivanje naknade štete utemeljeno je u odredbama Zakona o obligacionim odnosima („Službeni list CG“, br. 47/2008, 004/11 od 18. 1. 2011, 022/17 od 3. 4. 2017), koje predviđaju naknadu štete u slučaju tjelesne povrede ili narušenja zdravlja i/ili novčanu naknadu za pretrpljene fizičke bolove, za pretrpljene duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti, naruženosti, povrede ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti, smrti bliskog lica kao i za strah. Nadležni sudovi su ti koji utvrđuju pravičnu naknadu za pretrpljenu štetu žrtve nasilja.

Strategija ⁴⁷	ne	definiše	nijednu	mjeru	u	pravcu	redukovana	rizika
--------------------------	----	----------	---------	-------	---	--------	------------	--------

44] <https://www.gov.me/dokumenta/8a9cc924-663a-46b4-95bf-53b36bef3edc>

45] Specijalizovane usluge podrške podrazumijevaju rodno specifične usluge uspostavljene radi zaštite i osnaživanja žena koje su preživjele neki od oblika nasilja nad ženama i/ili porodičnog nasilja, kao što su SOS telefoni, sigurne kuće, krizni centri za žrtve silovanja i centri za žrtve seksualnog nasilja (Kelly & Dubois, 2008).

46] <https://www.gov.me/dokumenta/8a9cc924-663a-46b4-95bf-53b36bef3edc>

47] file:///C:/Users/user/Downloads/2_139_10_12_2015%20(3).pdf

Okvir 2:
**STRATEGIJA
ZAŠTITE OD
NASILJA U
PORODICI 2016–
2020. S AKCIONIM
PLANOM ZA
NAVEDENI PERIOD**

od upotrebe oružja u kontekstu nasilja u porodici. Međutim, indirektna inkorporirana strizika vidljiva je u okviru Cilja 2 – poboljšani stručni kapaciteti i multidisciplinarni pristup u sprovođenju propisa iz oblasti zaštite od nasilja u porodici, kroz sprovođenje deset opsežnih preventivnih mjera kako bi se uspostavila bolja koordinacija rada između institucija, uključujući prikupljanje i razmjenu podataka. Konkretno, predviđena je izrada priručnika u skladu sa standardima Istanbulske konvencije i drugim ratifikovanim međunarodnim i regionalnim instrumenima koji regulišu ovu oblast, o detaljnem postupanju u sprovođenju postojećeg Protokola o postupanju institucija koji sadrže: objašnjenja zakonskih odredbi, detaljna objašnjenja za službenike/službenice institucija o postupanju u slučajevima nasilja, kao i uputstva za rad u okviru multidisciplinarnih timova. Kao što je već navedeno, izrađen je novi Protokol koji sadrži detaljna uputstva o postupanju pojedinačnih institucija, pa u tom smislu propisuje dužnost policijskih službenika da utvrde okolnost posjedovanja oružja, te u slučaju saznanja o ilegalnom ili legalnom posjedovanju da preduzme sve zakonske radnje radi oduzimanja istog uključujući i privremeno oduzimanje. Takođe, Strategija predviđa niz preventivnih aktivnosti u pravcu suzbijanja nasilja u porodici, u okviru cilja – povećan nivo informisanosti i znanja javnosti o uzrocima, rasprostranjenosti i posljedicama nasilja nad ženama i nasilja u porodici, kao i postojećim mehanizmima zaštite od nasilja i to:

- Organizovati informativne kampanje u kojima se sprovodi javna edukacija o uzrocima, rasprostranjenosti i posljedicama nasilja, pravima žrtava i institucijama koje pružaju zaštitu, s kontaktima institucija, uključujući i kampanje u okviru „16 dana aktivizma borbe protiv nasilja nad ženama“ u svim gradovima Crne Gore, u partnerstvu s medijima, univerzitetima, nevladinim organizacijama i poslovnim sektorom, koje bi uključile pravljenje medijskih edukativnih programa prilagođenog sadržaja za različite ciljne grupe.

- Napraviti posebne informativne materijale za žrtve nasilja, uključujući štampane materijale, web-stranice, socijalne medije i sl., koji sadrže informacije o institucijama i organizacijama za pružanje zaštite, s kontaktima i ostalim neophodnim podacima u kojima se jednostavno i razumljivo objašnjavaju njihova prava, uključujući i pravo na korišćenje besplatne pravne pomoći, pravo na korišćenje instituta izuzeća službenika ili organa/institucije, ili sudije u slučaju pretpostavke o mogućem konfliktu interesa. Materijali bi trebalo da budu dostupni na službenom jeziku i na albanskom jeziku, kao i drugim jezicima po potrebi, i dostupni u svim ustanovama, institucijama, NVO, kao i na javnim mjestima prilikom sprovođenja kampanja.

Strategijom o zaštiti od nasilja u porodici 2016–2020. predviđeno je imenovanje Nacionalnog koordinacionog tijela (NKT) s jasno definisanim ciljevima, nadležnostima, načinom rada i načinom i tijelima kojima se upućuju izvještaji. NKT bi trebalo da bude sastavljeno od predstavnika/predstavnica Skupštine Crne Gore, državnih organa (policija, socijalno staranje, zdravstvo i obrazovanje), Sudskog savjeta, Tužilačkog savjeta, Advokatske komore, Institucije Zaštitnika ljudskih prava, MONSTAT-a, NVO koje se bave zaštitom od nasilja nad ženama i nasilja u porodici, ljudskim pravima osjetljivih grupa i pravima djece.

**PLAN AKTIVNOSTI ZA POSTIZANJE RODNE RAVNOPRAVNOSTI 2017–2021.
S PROGRAMOM SPROVOĐENJA ZA 2019–2020. GODINU**

Plan ne definiše mjere koje su u direktnoj vezi s upotrebom, odnosno zloupotrebom oružja. Međutim, u okviru strateškog cilja – suzbiti sve oblike rodno zasnovanog nasilja, nasilja nad ženama i nasilja u porodici, te unaprijediti položaj i zaštitu prava žrtava svih oblika rodno zasnovanog nasilja – Program sprovođenja za 2019–2020. definiše ciljeve, odnosno preventivne mjere koje u konačnom mogu doprinijeti suzbijanju zloupotrebe oružja u kontekstu nasilja u porodici. Konkretno, Plan predviđa sljedeće mjere:

- Unaprijeđen zakonodavni okvir i tehnički uslovi za efikasno sprovođenje zaštitnih mjer i efikasnije sankcionisanje nasilnika;

- Podizanje svijesti javnosti o pojavi, problemima i načinima suzbijanja rodno zasnovanog nasilja;

- Razvijanje svijesti o pojavi, problemima i načinima suzbijanja rodno zasnovanog nasilja.

1.3. SEKTOR BEZBJEDNOSTI

Službenici sektora bezbjednosti su ovlašćeni da nose i koriste oružje kao dio svojih službenih ovlašćenja. Konkretno, tu se primarno misli na službenike Policije, službenike Vojske, Agencije za nacionalnu bezbjednost, Carinske službe, lovočuvara i čuvara šume, kao i društva koja se bave privatnim obezbjeđenjem. Detektiv, u vršenju detektivskih poslova, nije ovlašćen da nosi vatreno oružje.⁴⁸

Imajući u vidu da službenici ovlašćeni za nošenje vatrenog oružja imaju direktni pristup oružju i da su obučeni za njihovu upotrebu, u ovom poglavlju se razmatra postupak njihove bezbjednosne provjere prilikom zaposlenja u kontekstu nasilja u porodici, postupak kad nasilje u porodici počini službenik sektora bezbjednosti, kao i pravila nošenja i držanja oružja van radnog vremena i njihove službe.

BEZBJEDNOSNA PROVJERA U POGLEDU NASILJA U PORODICI

Djelatnost privatnog obezbjeđenja

Zakonom o zaštiti imovine i lica („Službeni list Crne Gore“, br. 043/18 od 3. 7. 2018) uređuju se uslovi davanja odobrenja za obavljanje djelatnosti zaštite lica i imovine koju ne obezbjeđuje država. Čl. 19 reguliše da privredno društvo, drugo pravno lice i preduzetnik mora da ima, između ostalog:

1. zaposleno odgovorno lice koje nije pravosnažno osuđeno za krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti, odnosno da za takvo krivično djelo protiv njega nije pokrenut krivični postupak; u vremenskom periodu od jedne godine prije podnošenja zahtjeva za izdavanje odobrenja nije kažnjavano za prekršaj s elementima nasilja za koji je propisana kazna zatvora ili prekršaj propisan zakonom kojim se uređuje nabavka i postupanje s oružjem, odnosno da mu u tom periodu nije izrečena zaštitna mjera zabrana vršenja djelatnosti, odnosno zaštitna mjera oduzimanje oružja i municije u skladu sa zakonom; ne postoje druge okolnosti koje ukazuju na zloupotrebu, odnosno nezakonito vršenje poslova zaštite (uživanje alkohola, psihoaktivnih supstanci, konfliktno ili incidentno ponašanje i slično);
2. najmanje četiri zaposlena koji imaju dozvolu za čuvara, dozvolu za zaštitara, za vršenje poslova fizičke zaštite; dozvolu za tjelohranitelja;
3. najmanje dva zaposlena koji imaju dozvolu za zaštitara tehničara i najmanje jednog zaposlenog koji ima VII nivo kvalifikacije obrazovanja elektrotehničke struke – za vršenje poslova tehničke zaštite;
4. dokaz o ispunjenosti uslova za bezbjedan smještaj i čuvanje vatrenog oružja i municije u skladu sa zakonom kojim se uređuje nabavka i postupanje s oružjem, ako vrše poslove fizičke zaštite i zaštite stvari u transport.

Dozvola za zaposlene za vršenje poslova u okviru pravnog lica/preduzetnika daje se licu:⁴⁹

- koje nije pravosnažno osuđeno za krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti, odnosno za takvo krivično djelo protiv njega nije pokrenut krivični postupak;
- koje nije kažnjavano za prekršaj s elementima nasilja za koji je propisana kazna zatvora ili prekršaj propisan zakonom kojim se uređuje nabavka oružja i postupanje s oružjem, odnosno da mu nije izrečena zaštitna mjera zabrana vršenja djelatnosti, odnosno zaštitna mjera oduzimanja oružja i municije u skladu sa zakonom;
- za koje ne postoje okolnosti koje ukazuju na zloupotrebu, odnosno nezakonito vršenje poslova zaštite (uživanje alkohola, psihoaktivnih supstanci, konfliktno ili

incidentno ponašanje i slično).

Za zaštitara lica i imovine i za pratioca vrijednosti kao poseban uslov zahtjeva se i da ispunjava uslove za držanje, nošenje i prenošenje vatrene oružja, u skladu sa zakonom kojim se uređuje nabavka i postupanje s oružjem, odnosno Zakonom o oružju.⁵⁰ Dozvola za vršenje poslova zaštite prestaje da važi ako lice kome je izdata dozvola prestane da ispunjava neke od navedenih uslova.

Zakonom o oružju regulisani su uslovi za izdavanje odobrenja za nabavku oružja pravnom licu registrovanom za obavljanje poslova fizičke zaštite lica i imovine. S tim u vezi, potrebno je da pravno lice ima prostor za bezbjedan smještaj i čuvanje oružja i da odgovorno lice u pravnom licu ispunjava opšte i posebne uslove za nabavku oružja koji su navedeni u okviru Poglavlja 1 – Civilno posjedovanje i upotreba oružja.

Dakle, rizik od osuđivanosti za nasilje u porodici prepoznat je, ali u nedovoljnoj mjeri. Konkretno, osuđivanost za nasilje u porodici odgovornog lica predstavlja smetnju za dobijanje odobrenja za nabavku oružja pravnom licu, dok osuđivanost zaštitara za krivično djelo koje se goni po službenoj dužnosti, uključujući krivična djela s elementima nasilja u porodici, predstavlja smetnju za dobijanje odobrenja za obavljanje zaštitarske djelatnosti. Ipak, nije prepoznata prekršajna odgovornost u domenu nasilja u porodici, te je propise potrebno u tom pravcu unaprijediti.

Uprava policije

Lice koje zasniva radni odnos u zvanju policijskog službenika mora, pored opštih uslova za zasnivanje radnog odnosa u državnim organima,⁵¹ ispunjavati i sljedeće posebne uslove:⁵²

- da ima najmanje kvalifikaciju srednjeg opšteg i stručnog obrazovanja;
- da ima posebnu psihofizičku sposobnost;
- da je dostoјno za obavljanje policijskih poslova.

Zakon u čl. 85 stav 2 pojašnjava da za obavljanje policijskih poslova nije dostoјno lice koje je pravosnažnom presudom osuđeno za krivično djelo iz koristoljublja ili nečasnih pobuda; lice koje je osuđeno zbog krivičnog djela ugrožavanja javnog saobraćaja na putevima učinjeno pod dejstvom alkohola, droge ili drugih psihoaktivnih materija; lice koje je kažnjeno za prekršaj protiv javnog reda i mira s elementima nasilja ili drugi prekršaj koji ga čini nedostojnim za obavljanje unutrašnjih poslova; lice čije dosadašnje ponašanje, navike ili sklonosti ukazuju na nepouzdanost za obavljanje tih poslova. Provjera dostoјnosti lica koje zasniva radni odnos u zvanju policijskog službenika vrši se u skladu s Pravilnikom o utvrđivanju dostoјnosti lica za obavljanje policijskih poslova.⁵³ Provjera podrazumijeva prikupljanje podataka o kandidatu po službenoj dužnosti i provjeru podataka koje kandidat daje o sebi. Kandidat popunjava upitnik za provjeru dostoјnosti u koji se upisuju između ostalog: osuđivanost, odnosno kažnjavanost za krivična djela i prekršaje; izrečene disciplinske mjere u posljednje dvije godine; prekršajni i krivični postupci u toku; dosadašnje navike, ponašanje ili sklonosti (zavisnost od alkohola, droge ili psihoaktivnih materija, kockanje, rasipništvo i sl.); kontakti sa stranim policijskim organizacijama ili službama. Provjera podataka iz upitnika vrši se uvidom u evidencije koje vode Uprava policije i drugi nadležni organi, u skladu sa zakonom. O izvršenoj provjeri ovlašćeni policijski službenik sačinjava pisani izvještaj, koji s popunjениm upitnikom dostavlja Komisiji, a ona o svom radu sačinjava pisani izvještaj s mišljenjem o dostoјnosti kandidata, koji dostavlja organizacionoj jedinici Ministarstva nadležnog za kadrovske poslove.

Dakle, iako su podaci o generalnoj osuđivanosti i postupcima u toku predmet provjere, nedostojnost u skladu sa čl. 85 stav 2 Zakona o unutrašnjim poslovima ne cjeni se kroz eventualnu osuđenost za krivično ili prekršajno djelo nasilja u porodici. Policijski službenici nerijetko prvi postupaju u slučajevima nasilja u porodici, pa se može reći da su temelj u zaštiti žrtava nasilja, a kasnije predstavljaju ključnu kariku između žrtve i drugih institucija. Osim toga, način njihovog postupanja, te odnos prema žrtvi i počiniocu izuzetno su važni radi osiguranja sigurnosti žrtve te odgovornosti učinioca, a određeni su stavovima policijskih službenika prema porodičnom nasilju. Stoga je neophodno pojma nedostojnosti šire definisati tako da obuhvata i

50] Čl. 29 st.4 Zakona o zaštiti lica i imovine

51] Čl.34 Zakona o državnim službenicima i namještenicima predviđa neosuđivanost za krivično djelo koje ga čini nedostojnim za rad u državnom organu. Međutim, u pravnom poretku ne postoji podzakonski akt kojim se definišu krivična djela koje državne službenike čine nedostojnim za rad u državnom organu.

52] Čl. 85 Zakona o unutrašnjim poslovima

53] „Službeni list Crne Gore“, br. 029/13 od 22. 6. 2013.

2. POVEZANOST ORUŽJA I PORODIČNOG NASILJA, NASILJA NAD ŽENAMA I RODNO-ZASNOVANOG NASILJA

prekršajana i krivična djela s elementima nasilja u porodici.

Izuzetno, kod sticanja višeg zvanja prepoznat je rizik, ali ipak u nedovoljnoj mjeri. Konkretno, sticanje višeg zvanja uslovljeno je na sljedeći način:

- za posljednje dvije godine prije sticanja zvanja nije bezuslovno kažnen za krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti kaznom zatvora i da nije kažnen disciplinskom mjerom zbog težeg disciplinskog prekršaja;
- protiv njega (se) ne vodi krivični postupak za krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti, niti disciplinski postupak zbog težeg disciplinskog prekršaja.

Ipak, u situaciji kažnjavanja novčanom kaznom za nasilje u porodici, policijski službenik nesmetano može da napreduje, pa je u tom dijelu potrebno izričito regulisati neosuđivanost za krivično djelo nasilje u porodici, bez vremenskog ograničenja, kao preduslov za sticanje višeg zvanja.

Vojska

Prijem lica u službu vojske uslovljeno je, između ostalog, time:⁵⁴

- da nije osuđeno na bezuslovnu kaznu zatvora u trajanju dužem od šest mjeseci, odnosno da nije pravosnažno osuđeno za krivično djelo protiv: ustavnog uređenja i bezbjednosti Crne Gore; čovječnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom; života i tijela; sloboda i prava čovjeka i građanina; polne slobode, braka i porodice; zdravlja ljudi; zaštite na radu; opšte sigurnosti ljudi i imovine; pravnog saobraćaja; službene dužnosti; pravosuđa; javnog reda i mira; časti i ugleda; Vojske Crne Gore; imovine i državnih organa;
- da se protiv njega ne vodi krivični postupak za krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti;
- da ne postoje bezbjednosne smetnje za prijem u službu u Vojsci.

Zakonom je prepoznata krivična neosuđivanost za širok spektar krivičnih djela, uključujući sve oblike krivičnog djela s elemetnima nasilja u porodici. Međutim, izostaje preduslov u vidu prekršajne neosuđivanosti za nasilje u porodici, u kom pravcu je potrebno revidirati postojeće zakonsko rješenje.

Agencija za nacionalnu bezbjednost

Radni odnos u Agenciji može zasnovati lice koje, pored opštih uslova za zasnivanje radnog odnosa u državnom organu, ispunjava i sljedeće uslove:⁵⁵

- da nije pravosnažno osuđivano za neko krivično djelo;
- da ne postoji bezbjednosni rizik za zasnivanje radnog odnosa u Agenciji.

Dakle, osuđivanost za nasilje u porodici provjerava se kroz opštu neosuđivanost za krivična djela, dok ni ovdje nije prepoznata prekršajna odgovornost u domenu nasilja u porodici, te je propise potrebno u tom pravcu unaprijediti.

Lovočuvar i čuvar šume

Uslovi za obavljanje poslova lovočuvara i čuvara šume jednako su regulisana u dijelu nošenja oružja. Lovočuvar i šumar mogu biti lica koja ispunjavaju uslove za nošenje oružja, u skladu sa zakonom kojim je uređeno oružje.⁵⁶ Dakle, uslovi iz čl. 13 Zakona o oružju koji uključuju aspekat nasilja u porodici uzimaju se obzir.

Carinska služba

Radni odnos u carinskoj službi može zasnovati lice koje pored opštih uslova za zasnivanje radnog odnosa u organima državne uprave jeste dostojan za obavljanje poslova carisne službe i da ispunjava bezbjednosne uslove za rad u službi u skladu sa zakonom (čl. 51 Zakona o carisnoj službi⁵⁷).

Dostojnim za obavljanje carinskih poslova smatra se lice koje pored opštih uslova utvrđenih zakonom nije pravosnažnom odlukom nadležnog organa kažnjeno za prekršaje protiv javnog

54] Čl. 47 Zakona o vojsci

55] Čl. 27a Zakona o Agenciji za nacionalnu bezbjednost

56] Čl. 34 Zakona o šumama, „Službeni list Crne Gore“, br. 074/10 od 17.12.2010, 040/11 od 8.8.2011, 047/15 od 18.8.2015; čl. 47, st. 3 Zakona o divljači i lovstvu, „Službeni list Crne Gore“, br. 052/08 od 27.8.2008, 040/11 od 8.8.2011, 048/15 od 21.8.2015.

57] „Službeni list Crne Gore“, br. 003/16 od 15.1.2016, 080/17 od 1.12.2017.

reda i mira s elementima nasilničkog ponašanja, odnosno kažnjeno za drugi prekršaj koji ga čini nedostojnim za vršenje carinske službe. Direktor Uprave carina je dužan da od nadležnih državnih organa i organizacija, za lice koje se prima u carinsku službu, pribavi odgovarajuće podatke radi procjene postojanja bezbjednosnih prepreka. Dakle, izričito nije propisana obaveza provjere u dijelu nasilja u porodici.

MJERE U SLUČAJU NASILJA U PORODICI POČINJENOG OD STRANE SLUŽBENIKA

Djelatnost privatnog obezbjeđenja

Odobrenje za obavljanje djelatnosti prestaje da važi ako privredno društvo, drugo pravno lice ili preduzetnik kojem je odobrenje izdato prestane da ispunjava uslove za obavljanje djelatnosti zaštite za koje je odobrenje izdato. Tumačeći odredbu, proizilazi da odobrenje za obavljanje djelatnosti prestaje da važi ukoliko odgovorno lice bude krivično osuđeno za nasilje u porodici, pod uslovom da se ne imenuje drugo odgovorno lice. Nejasno je da li pokretanje postupka protiv odgovornog lica za takvo djelo dovodi do prestanka odobrenja budući da je odsustvo vođenja postupka takođe jedan od uslova za izdavanje odobrenja. Takođe, nejasno je kako se provjerava naknadni nedostatak uslova. Jedino što Zakon o zaštiti lica i imovine predviđa jeste da su privredno društvo, drugo pravno lice i preduzetnik kojima je izdato odobrenje dužni da u roku od osam dana od početka ili prestanka obavljanja djelatnosti zaštite ili promjene bilo kojeg od uslova, o tome obavijeste Ministarstvo, te da je nepostupanje u skladu s tom obavezom kažnjivo novčanom kaznom u iznosu od 500 eura do 3.000 eura. Preporuka u ovom dijelu je da se konstituiše obaveza da se provjerava ispunjenje uslova u određenim vremenskim intervalima tokom trajanja odobrenja, te da i prekršajna odgovornost bude okidač za prestanak važenja odobrenja.

Dozvola za vršenje poslova zaštite zaštitarima prestaje da važi ako lice kome je izdata dozvola prestane da ispunjava neke od propisanih uslova. Ovdje važi prethodno navedeno za odobrenja za obavljanje djelatnosti.

Uprava policije i Agencija za nacionalnu bezbjednost

Zakon o unutrašnjim poslovima predviđa da radni odnos prestaje, između ostalog, ako je:⁵⁸

- osuđen pravosnažnom presudom na bezuslovnu kaznu zatvora od najmanje šest mjeseci ili osuđen za krivično djelo s elementima korupcije, bez obzira na to da li je kazna uslovna ili bezuslovna – danom dostavljanja pravosnažne presude Policiji;
- izrečeno pet disciplinskih mjera za lakše povrede službene dužnosti, odnosno dvije disciplinske mjere za teže povrede službene dužnosti, u periodu od dvije godine.

Prestanak radnog odnosa predviđen je i kao disciplinska sankcija u slučaju teže povrede službene dužnosti. Međutim, Zakon navodi veći broj težih povreda, ali ne predviđa pravosnažnu osuđenost za nasilje u porodici kao povredu službene dužnosti. Dakle, u situaciji da je policijski službenik osuđen zbog nasilja u porodici na kaznu zatvora manju od šest mjeseci, njegov radni angažman ostaje nepromijenjen. Izuzetno, Zakon predviđa ponašanje u službi ili van službe suprotno Kodeksu policijske etike kao težu povedu službene dužnosti („Službeni list Crne Gore“, br. 046/13 od 2. 10. 2013, 042/16 od 11. 7. 2016). Naime, Kodeks nalaže da je policijski službenik dužan da policijske poslove vrši tako da ne umanji svoj ugled i ugled Policije u cjelini, da poštuje dobre običaje i slijedi etička načela u dosljednom sprovodenju zakona. Policijski službenik je dužan da se i kad nije na dužnosti ponaša tako da ne naruši svoj ugled i ugled Policije u cjelini.⁵⁹ Tumačeći navedenu odredbu, izvodi se zaključak da bi se nasilje u porodici moglo podvesti pod ponašanje van službe suprotno Kodesku policijske etike i da bi se kao takvo moglo kategorisati kao teža povreda službene dužnosti, ali nije poznato da li je i u praksi zauzet ovakav stav. Međutim, sve i da jeste, ova odredba je široko postavljena, i ne daje dovoljno sigurnosti za adekvatnu primjenu kad je u pitanju nasilje u porodici. Imajući navedeno u vidu, neophodno je izričito sankcionisati svako nasilje u porodici počinjeno od strane policijskog službenika kako u domenu krivične tako i u domenu prekršajne odgovornosti, a u kontekstu prestanka njegovog daljeg radnog angažmana.

Ono što Zakon predviđa je mogućnost privremenog udaljenja policijskog službenika s rada kad je

58] Čl. 109 Zakona o unutrašnjim poslovima

59] Čl. 6 Kodeksa policijske etike („Službeni list Crne Gore“, br. 046/13 od 2. 10. 2013, 042/16 od 11. 7. 2016)

2. POVEZANOST ORUŽJA I PORODIČNOG NASILJA, NASILJA NAD ŽENAMA I RODNO-ZASNOVANOG NASILJA

protiv njega pokrenut krivični postupak zbog krivičnog djela za koje se goni po službenoj dužnosti ili disciplinski postupak zbog teže povrede službene dužnosti ako bi njegovo prisustvo na radu štetilo interesu, odnosno ugledu Ministarstva ili Policije ili ometalo tok disciplinskog postupka. Policijski službenik može biti privremeno udaljen s rada i prije pokretanja krivičnog postupka kad je donijeta naredba o sprovođenju istrage protiv njega za krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti ako bi njegovo prisustvo na radu štetilo interesu, odnosno ugledu Ministarstva ili Policije. Kako je udaljenje propisano kao mogućnost, koja zavisi od odluke neposrednog rukovodioca, neophodno je predvidjeti obavezno privremeno udaljenje u slučaju pokretanja krivičnog ili prekršajnog postupka s elementima nasilja u porodici.

Zakon sadrži dobro rješenje i nalaže oduzimanje službene značke, službene legitimacije, oružja i druge opreme policijskom službeniku koji je privremeno udaljen s rada sve dok privremeno udaljenje traje.⁶⁰

Navedeno važi i za službenike Agencije za nacionalnu bezbjednost budući da se na položaj, prava, dužnosti i odgovornosti iz radnog odnosa službenika Agencije shodno primjenjuje zakon kojim se uređuju radni odnosi policijskih službenika i opšti propisi o državnim službenicima.⁶¹

Vojska

Analogno uslovima za prijem u službu vojske, prestanak službe nastupa ako je lice pravosnažno osuđeno za neko od krivičnih djela, uključujući krivično djelo nasilje u porodici. Lice u službi Vojske biće udaljeno ako je zatečeno u vršenju disciplinskog prestupa ili ako je protiv njega pokrenut krivični postupak ili postupak zbog disciplinskog prestupa, ako bi njegovo prisustvo na dužnosti bilo štetno po interese službe.

Lice u službi u Vojsci udaljava se s dužnosti:

- za vrijeme dok se nalazi u pritvoru;
- za vrijeme izdržavanja kazne zatvora;
- ako je zatečeno u vršenju disciplinskog prestupa ili ako je protiv njega pokrenut krivični postupak ili postupak zbog disciplinskog prestupa, ako bi njegovo prisustvo na dužnosti bilo štetno po interese službe.

S obzirom na to da izostaje regulacija prestanka radnog odnosa i udaljenja s dužnosti u situaciji prekršajne odgovornosti za nasilje u porodici, potrebno je dopuniti odredbe u tom pravcu.

Carinska služba

Zakon o carinskoj službi („Službeni list Crne Gore“, br. 003/16 od 15. 1. 2016, 080/17 od 1. 12. 2017) ne definije uslove za prestanak radnog odnosa, pa se u toj situaciji imaju primjeniti odredbe čl. 122 Zakona o državnim službenicima i namještenicima. U tom smislu, Zakon predviđa da radni odnos prestaje ako je državni službenik/namještenik pravosnažnom presudom osuđen na bezuslovnu kaznu zatvora od najmanje šest mjeseci – danom dostavljanja pravosnažne presude organu. Dakle, u situaciji da je carinski službenik osuđen zbog nasilja u porodici na kaznu zatvora manju od šest mjeseci, njegov radni angažman ostaje nepromijenjen. Stoga, neophodno je izričito sankcionisati svako nasilje u porodici koje počini carinski službenik kako u domenu krivične tako i u domenu prekršajne odgovornosti, a u kontekstu prestanka njihovog daljeg radnog angažmana.

Svakom državnom službeniku, odnosno namješteniku protiv koga je pokrenut krivični postupak, odnosno disciplinski postupak zbog teže povrede službene dužnosti, ako bi njegovo prisustvo štetilo interesu državnog organa može se do okončanja tog postupka ograničiti vršenje dužnosti. Carinskom službeniku u vrijeme privremenog ograničenja vršenja službene dužnosti zabranjeno je da nosi službenu odjeću, a službena legitimacija, faksimil, oružje i druga sredstva koja su mu data za obavljanje poslova u službi oduzimaju se, dok za lovočuvare i čuvare šume nije predviđena ta mogućnost.

Lovočuvare i čuvare šume

U situaciji da počine nasilje u porodici primjenjuju se odredbe Zakona o oružju iz čl. 48 koje nalaže oduzimanje oružja i isprave (vidjeti u nastavku).

60] Čl. 108a st. 2 Zakona o unutrašnjim poslovima

61] Čl. 38 Zakona o Agenciji za nacionalnu bezbjednost

POSTUPANJE S ORUŽJEM VAN SLUŽBE

Djelatnost privatnog obezbjeđenja

Privredno društvo, drugo pravno lice i preduzetnik koji obavljaju djelatnost zaštite dužni su da čuvaju vatreno oružje i municiju u sjedištu privrednog društva, drugog pravnog lica ili preduzetnika ili u mjestu obavljanja djelatnosti zaštite, u skladu sa zakonom kojim se uređuje nabavka i postupanje s oružjem. U skladu sa čl. 37 Zakona o oružju, takvo pravno lice koje posjeduje oružje na osnovu odobrenja za držanje oružja može ga, radi vršenja poslova za koje je registrovano, davati na korišćenje licima koja ispunjavaju uslove propisane ovim zakonom. Zaposleni u pravnom licu koji koriste oružje tog pravnog lica, odnosno organizacije moraju imati potvrdu te organizacije za držanje, nošenje i prenošenje takvog oružja i municije, i dužni su da s oružjem i municijom postupaju s posebnom pažnjom. Posebnom pažnjom u postupanju s oružjem i municijom smatra se pravilno čuvanje, stručna upotreba, pravilno nošenje, prenošenje i držanje oružja u ispravnom stanju. Zaposleni, odnosno zaštitari ovlašćeni su da nose oružje prilikom vršenja poslova fizičke zaštite. Dakle, može se zaključiti da zaštitari zadužuju oružje samo tokom radnog zadatka.

Uprava policije

U skladu sa Zakonom o unutrašnjim poslovima policijski službenik je ovlašćen da nosi vatreno oružje. Dodatno, Uredba o uniformi, oznakama zvanja i naoružanju policijskih službenika („Službeni list Crne Gore“, br. 040/20 od 30. 4. 2020, 107/20 od 4. 11. 2020) predviđa da policijski službenici nose službeni pištolj. Iako nije zakonski regulisano, u praksi policijski službenici zadužuju oružje 24 časa. Ni zakoni ni podzakonski akti ne sadrže odredbe kojima se reguliše postupanje s oružjem van radnog vremena. U tom smislu, potrebno je podzakonskim aktom urediti postupanje s oružjem van službe, posebno način bezbjednog čuvanja oružja van službe.

Vojска

Vojno lice je dužno da povjeroeno oružje čuva i održava na propisan način. Vojnom licu zabranjeno je iznošenje oružja van vojnih objekata ili prostora, osim kad je to predviđeno posebnim propisima, planovima obuke ili upotrebe Vojske ili naređenjima načelnika Generalštaba.

Agencija za nacionalnu bezbjednost

Službenici Agencije koji u izvršavanju svojih poslova mogu biti posebno izloženi opasnosti po ličnu bezbjednost, zdravlje i život, a koje odredi direktor Agencije, kao i službenici koji obavljaju poslove kontraobavještajne i bezbjednosne zaštite, imaju pravo držanja i nošenja službenog oružja. Kratkocijevno vatreno oružje službenik Agencije zadužuje lično, što podrazumijeva pravo na držanje i nošenje tog oružja 24 časa. Dugocijevno vatreno oružje službenik Agencije zadužuje za vrijeme trajanja službenog zadatka koji zahtijeva držanje, odnosno nošenje tog oružja. U skladu s ovom uredbom, službenik Agencije ne smije dugocijevno vatreno oružje nositi van službenih objekata, službenih prostorija i ograđenog područja Agencije (u daljem tekstu: obezbjeđivanu područje Agencije). Izuzetno, radi izvršavanja radnog zadatka visokog stepena rizika po ličnu bezbjednost, zdravlje i život, direktor Agencije može službeniku Agencije odobriti nošenje dugocijevnog vatretnog oružja i van obezbjeđivanog područja Agencije.⁶² Postupanje sa službenim oružjem suprotno propisima kojima je uređeno držanje, nošenje i način postupanja sa službenim oružjem službenika Agencije predstavlja teži disciplinski prekršaj.⁶³ Međutim, postupanje s oružjem i čuvanje oružja van službe nije posebno regulisano, te je samim tim potrebno urediti i taj dio.

Lovočuvar i čuvar šume

Službeno naoružanje lovočuvar nosi i koristi samo za vrijeme vršenja službe. Po prestanku službe čuvanja lovišta, lovočuvar je dužan da službeno naoružanje vrati korisniku lovišta u roku od 24

[62] Čl. 5 Uredbe o držanju, nošenju i načinu posutpanja sa službenim oružjem službenika agencije za nacionalnu bezbjednost („Službeni list Crne Gore“, br. 050/13 od 30. 10. 2013).

[63] Čl. 36b st. 1t. 3 Zakona o Agenciji za nacionalnu bezbjednost

časa od dana prestanka službe.⁶⁴ Detaljnije odredbe o čuvanju i postupanju s oružjem nijesu predviđene, pa ni za čuvara šume.

Carinska služba

Zaduženo oružje i municiju ovlašćeni carinski službenik može nositi samo tokom izvršavanja službenih zadataka. Nakon izvršenja službenog zadatka ovlašćeni carinski službenik zaduženo oružje i municiju odlaže u prostor namijenjen za čuvanje oružja i municije, o čemu se vodi posebna evidencija. U slučaju prestanka svojstva ovlašćenog carinskog službenika, mirovanja radnog odnosa ili suspenzije, ovlašćeni carinski službenik zaduženo vatreno oružje i municiju bez odlaganja predaje u ispravnom stanju. Vatreno oružje i municija čuvaju se na način da nijesu dostupni licima koja nijesu ovlašćena da ga posjeduju, zakjučani i odvojeni u metalnom ormaru, sefu ili sličnom prostoru koji se ne može otvoriti alatom uobičajene upotrebe i namjene. Vatreno oružje i municija čuva se u prostorijama koje su posebno obezbijedene i ispunjavaju propisane uslove za čuvanje.

1.4. EVIDENCIJE O NASILJU U PORODICI

Evidenciju o prijavljenim slučajevima nasilja, žrtvama, učiniocima nasilja, izrečenim zaštitnim mjerama, kao i o drugim mjerama zaštite i pomoći, vode svi organi – subjekti zaštite nasilja u porodici, u skladu sa svojim nadležnostima i dostavljaju je ministarstvu nadležnom za zaštitu ljudskih i manjinskih prava.⁶⁵

Strategijom zaštite nasilja u porodici 2016–2020. s akcionim planom za navedeni period⁶⁶ u okviru cilja 4 – poboljšan je sistem institucionalne zaštite od nasilja u porodici – predviđena aktivnost:

- izrada metodologija za prikupljanje podataka o nasilju u porodici da bi se omogućila razmjena podataka, redovno praćenje i procjena mjera za suzbijanje nasilja, kao i informisanje javnosti o stanju u ovoj oblasti.

U tom smislu, Završni izvještaj o realizaciji i ocjena efikasnosti strategije zaštite od nasilja iz februara 2021. godine⁶⁷ konstatuje da je nacionalna baza podataka o nasilju u porodici pokrenuta u maju 2019., u saradnji s Ministarstvom unutrašnjih poslova i Ministarstvom rada i socijalnog staranja. Elektronska baza podataka za porodično nasilje puštena je u operativni rad u maju 2019. godine. Ovo softversko rješenje omogućava elektronsku razmjenu podataka, a sadrži podatke: o učesnicima u slučaju prijavljenog nasilja, opisu prijave gdje bi trebalo navesti eventualno posjedovanje oružja, o potencijanim žrtvama, počiniocima i djeci, o preduzetim mjerama, prekršajnim i krivičnim prijavama i procijenjenom stepenu rizika.

Pored Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, čl. 44 Zakona o unutrašnjim poslovima propisuje dužnost policije da vodi evidenciju o prikupljenim, obrađenim i korišćenim podacima, a naročito o: 1) učiniocima krivičnih djela; 2) izvrsiocima prekršaja; 3) licima za kojima se traga; 4) licima za koje je sproveden postupak utvrđivanja identiteta; 5) operativnim informacijama; 6) licima prema kojima su preuzete mjere tajnog nadzora u skladu s propisom kojim se uređuje krivični postupak; 7) rezultatima DNK analize; 8) događajima; 9) licima kojima je po bilo kom osnovu ograničena ili oduzeta sloboda; 10) pritužbama lica; 11) upotrijebljenim sredstvima prinude; 12) daktiloskopiranim licima; 13) fotografisanim licima; 14) privremeno oduzetim, izgubljenim i nađenim predmetima; 15) kriminalističko-obavještajnim podacima o terorizmu i međunarodnom organizovanom kriminalu; 16) mjerama preduzetim u skladu sa zakonom kojim se uređuje krivični postupak; 17) video i audio zapisima.

Pravilnikom o obliku, sadržaju i načinu vođenja evidencija o prikupljenim, obrađenim i korišćenim podacima i međunarodnoj razmjeni podataka („Službeni list Crne Gore“, broj 051/13, 045/15)

64] Čl. 7 Pravilnika o uniformi, službenom naoružanju i legitimaciji lovočuvara, („Službeni list Crne Gore“, br. 014/09 od 24. 2. 2009, 014/16 od 26. 2. 2016).

65] Zakona o zaštiti od nasilja u porodici

66] <https://www.gov.me/dokumenta/81ef046d-d1f6-49c8-8f62-266d02b9942c>

67] file:///C:/Users/user/Downloads/Izvjestaj%20i%20procjena%20uspjesnosti%20Strategije%20za%C5%A1tite%20od%20nasilja%20u%20porodici%20Draft%20feb%202021.pdf

detaljno se regulišu oblik, sadržaj i način vođenja evidencija o prikupljenim, obrađenim i korišćenim podacima i podacima o međunarodnoj razmjeni podataka. U tom smislu, evidencija o učiniocima krivičnih djela sadrži njegove/njene lične podatke, uključujući pol, uzrast, prethodne osude, podatke o krivičnom djelu, o načinu otkrivanja krivičnog djela, podatke o žrtvi, o odnosu žrtve/oštećenog i učinioca, podatke o pružanju pomoći i zaštite žrtvi. Evidencija o privremeno oduzetim, izgubljenim i nađenim predmetima sadrži: naziv privremeno oduzetog, izgubljenog ili nađenog predmeta; opis privremeno oduzetog, izgubljenog ili nađenog predmeta; lične podatke o vlasniku ili korisniku privremeno oduzetog, izgubljenog ili nađenog predmeta (lično ime; jedinstveni matični broj; datum rođenja; prebivalište i adresa stana; odnosno boravište i adresa stana; broj lične ili putne isprave za strance); lične podatke o licu koje je pronašlo predmet (lično ime; jedinstveni matični broj; datum rođenja; prebivalište i adresa stana; odnosno boravište i adresa stana; broj lične ili putne isprave za strance); datum, mjesto i opštinu privremenog oduzimanja, gubitka ili pronalaska predmeta; ime i prezime policijskog službenika koji je privremeno oduzeo predmet i vrijeme oduzimanja predmeta; ime i prezime policijskog službenika koji je preuzeo predmet i vrijeme preuzimanja predmeta; podatke o daljem postupanju s predmetom (kome je predat, gdje se skladišti i čuva).

Evidencija o mjerama preduzetim u skladu sa zakonom kojim se uređuje krivični postupak sadrži: lične podatke o licu prema kome je preduzeta mjera u skladu sa zakonom kojim se uređuje krivični postupak, podatke o objektu ili stvari na kojoj se izvršava mjera preduzeta u skladu sa zakonom kojim se uređuje krivični postupak; podatke o krivičnom djelu za koje je naređena mjera u skladu sa zakonom kojim se uređuje krivični postupak; zakonski naziv krivičnog djela, s naznačenjem člana, stava i tačke zakona koji je primijenjen; mjesto, datum i vrijeme izvršenja krivičnog djela; naziv organa koji podnosi zahtjev ili prijedlog za određivanje mjere; naziv organa koji donosi odluku o određivanju mjere; naziv organa koji izvršava mjeru; podatke o trajanju mjere preuzete u skladu sa zakonom kojim se uređuje krivični postupak.

Dodatna evidencija formirana je kao kaznena evidencija koju vodi Ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa na osnovu podataka iz pravosnažnih sudskih odluka, izvještaja ili drugih akata, podataka o izdržanim zatvorskim kaznama, podataka o uslovnim otpustima, podataka o amnestiji i pomilovanju, podataka o plaćenoj novčanoj kazni i podataka o izvršenju kazne rada u javnom interesu.⁶⁸ Podaci koje u skladu sa zakonom sadrži kaznena evidencija unose se posebno za svako osuđeno lice i to: lični podaci; podaci o presudi; podaci o krivičnom djelu (zakonski naziv krivičnog djela, s naznačenjem člana, stava i tačke zakona koji je primijenjen i datum izvršenja krivičnog djela); podaci o kazni i drugim mjerama (vrsta i visina kazne, vrsta i trajanje mjere bezbjednosti i sve promjene u vezi s tim podacima, odluka o oslobođenju od kazne, podaci o izdržanoj, zastarjeloj ili oproštenoj kazni, datum plaćene novčane kazne) podaci o promjeni presude.

U domenu prekršajne odgovornosti, evidencija sadrži sljedeće podatke: lične podatke o učiniocu, podatke o prekršaju (zakonski naziv prekršaja, s naznačenjem člana, stava i tačke zakona koji je primijenjen); podatke o sankcijama (vrsta i visina kazne, vrsta mjere upozorenja, vrsta zaštitne mjere, mjera oduzimanja imovinske koristi za prekršaj, podaci o brisanju sankcija i mjera); i podatke o pravnim posljedicama osude, kasnije izmjene podataka sadržanih u evidenciji, podatke o izdržavanju kazne zatvora i o brisanju pravnih posljedica osude.⁶⁹

Dakle, naprijed navedene odredbe su generalnog karaktera, te primjenjive i na slučaj krivičnih i prekršajnih djela s elementima nasilja u porodici. U tom smislu, prikupljaju se podaci o konkretnom obliku krivičnog/prekršajnog djela, odnosu žrtve i učinioca, oduzetim predmetima, uključujući oružje i legalnost, odnosno ilegalnost posjeda oružja, te o izrečenim mjerama bezbjednosti, odnosno zaštitnim mjerama.

U dijelu socijalne zaštite, čl. 148 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti propisuje da se za potrebe obavljanja djelatnosti socijalne i dječje zaštite, za planiranje, praćenje stanja, kao i za naučno-istraživačke i statističke svrhe u oblasti socijalne i dječje zaštite vode zbirke podataka. Pravilnik o sadržaju baze podataka i sadržaju i načinu vođenja evidencija u socijalnoj i dječjoj zaštiti („Službeni list Crne Gore“, br. 058/13 od 20. 12. 2013, 007/16 od 29. 1. 2016) definiše bliže uslove u pogledu sadržaja, čuvanja, načinu vođenja i pristupu evidencijama, registrima i bazi podataka. Zbirka

68] Čl. 3 Uredbe o načinu vođenja kaznene evidencije, „Službeni list Crne Gore“, br. 051/11 od 28. 10. 2011, 012/13 od 1. 3. 2013, 054/13 od 22. 11. 2013.

69] Član 53 Zakona o prekršajima u vezi sa čl. 5 Previlnika o načinu vođenja prekršajne evidencije.

2. POVEZANOST ORUŽJA I PORODIČNOG NASILJA, NASILJA NAD ŽENAMA I RODNO-ZASNOVANOG NASILJA

podataka o uslugama iz socijalne i dječje zaštite i korisnicima usluga, sadrži, između ostalog, lične podatke; podatke u vezi s porodičnim prilikama (srodstvo, za sve članove porodice lično ime i jedinstveni matični broj, podatke o drugim članovima porodice ili drugim značajnim licima iz korisnikovog okruženja, postojanje invaliditeta kod bilo kog člana porodice i sl.); podatke o starateljstvu i lične podatke o staraocu; bračni status; podatke o ishodima sudskih i drugih postupaka; podatke o posebnim problemima korisnika; podatke o posebnim problemima porodice; podatke o preduzetim mjerama, uslugama i postupcima od strane pružaoca usluga; podatke o usluzi koju korisnik ostvaruje (naziv pružaoca usluge, vrsta usluge, početak korišćenja, podatke dobijene tokom rada s korisnikom i od pružaoca usluge).

Primjeri iz brojnih zemalja pokazuju da ciljane strateškeintervencije mogu imati pozitivan uticaj. Na primjer, zakonodavne reforme u vezi s vlasništvom i izdavanjem dozvola za oružje, koje su sprovedene u Kanadi i Australiji, podudaraju se sa smanjenjem ukupne stope ubistava (15% u Kanadi i 45% u Australiji), a naročito sa smanjenjem stope ubistava žena (45% u Kanadi i 57% u Australiji) (IPU; CHD, 2007, str. 86), što ukazuje na povezanost između uvođenja strožih mjera kontrole i manjeg broja slučajeva partnerskog nasilja sa smrtnim ishodom (AI, IANSA, Ol, str. 14).

Okvir 3:
Dobri primjeri:
Australija i
Kanada

Jedna od najpriznatijih mjera u tom pogledu jeste informisanje supružnika, koja je razvijena u Kanadi i od tada promovisana širom svijeta. Informisanje supružnika uvedeno je kao obavezan dio procesa dobijanja dozvole za posjedovanje oružja (dozvola za posjedovanje i nabavljanje, engl. Possession and Acquisition Licence (PAL)). Naime, ukoliko neko želi da dobije dozvolu za oružje, o tome moraju biti obaviješteni njegova sadašnja ili bivša bračna partnerka/partner (u protekle dvije godine). Iako se za dobijanje dozvole ne zahtijeva saglasnost supružnika, ukoliko ona/on ima bilo kakvu sumnju, pokreće se revizija zahtjeva. Pored toga, u slučaju postojanja prijave za krivično djelo, uključujući nasilje u porodici, zahtjev će biti ponovo razmotren (CGA, str. 2). Ta mjera nadovezuje se na prethodno usvojene mjere kao odgovor na visoku stopu ubojitosti vatrenog oružja u porodičnom kontekstu i mjeru ograničenja pristupa vatrenom oružju počiniocima nasilja u porodici, kao što su pooštravanje i unaprđivanje procesa provjere. Osim toga, vrše se „opsežne bezbjednosne provjere za svako lice koje podnese zahtjev za izdavanje dozvole, a monitoring dozvola za vatreno oružje sprovodi se da bi se osiguralo da se ispunjenost uslova za izdavanje dozvole odmah preispituje u slučajevima nasilja u porodici“ (ibid., str. 2). Jedan od ciljeva zakonodavnih reformi u Australiji bio je adekvatan odgovor na problem zloupotrebe vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici, te je stoga uveden niz odredbi. Zakonom o oružju (1996) uvedeno je obavezno suspendovanje dozvole za oružje punoljetnom licu „ukoliko nadležan organ (registrar) osnovano smatra da je imalač dozvole bio optužen, da je počinio krivično djelo nasilja u porodici ili da je prijetio da će ga počiniti. Dozvola se automatski suspenduje na osnovu Zakona o nasilju u porodici i zaštitnim mjerama (Domestic Violence and Protection Orders Act, 2008), ako prekršajni sud doneše privremenu mjeru i ukoliko sud ne naloži drugačije. Prema tim odredbama, prekršajni sud može narediti i oduzimanje dozvole i oduzimanje i zadržavanje vatrenog oružja i municije za vrijeme trajanja privremene mjere. Dozvola se, prema Zakonu o nasilju u porodici i zaštitnim mjerama iz 2008. godine (s 80 – Nalozi za hitno postupanje i vatreno oružje), takođe automatski suspenduje ako sud doneše hitnu mjeru. Sud takođe može naložiti oduzimanje dozvole i oduzimanje i zadržavanje vatrenog oružja i municije za vrijeme trajanja hitne mjeru. Ukoliko nadležni organ (registrar) naloži suspendovanje dozvole na osnovu ovih odredbi, on/ona imaoču dozvole mora izdati pisani prepis odluke (vidjeti s 260).

3.

MJERE KAO ODGOVOR NA RODNI ASPEKAT POTRAŽNJE, UPOTREBE I ZLOUPOTREBE ORUŽJA

U ovom poglavlju dat je pregled zakonodavnih i strateških mjera kao odgovor na rodne aspekte potražnje, upotrebe i zloupotrebe oružja. S tim u vezi, poseban fokus je na mjerama za sprečavanje zloupotrebe vatrenog oružja, posebno kod mladih muškaraca.

Nekoliko strateških politika bavi se pitanjima relevantnim za povećanje rodne senzitivnosti kontrole vatrenog oružja u Crnoj Gori. Dominantna većina mjera za rješavanje rodnih aspekata malokalibarskog oružja predviđena je Strategijom za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakim oružjem i municipijom, od 2019. do 2025. godine. Druge strategije samo se marginalno bave ovim aspektima ili čak ne prepoznaju specifičnu konvergenciju između kontrole vatrenog oružja i rodne dimenzije.

STRATEGIJA ZA SUZBIJANJE NEDOZVOLJENOG POSJEDOVANJA, ZLOUPOTREBE I TRGOVINE, MALOKALIBARSKIM I LAKIM ORUŽJEM I MUNICIJOM, OD 2019. DO 2025. GODINE⁷⁰

Osim mjera u poglavlju o zakonodavnim i strateškim preduslovima za integraciju rodne perspektive u kontrolu malokalibarskog oružja, Strategije sadrži nekoliko mjera značajnih za odgovor na rodne aspekte potražnje i zloupotrebe vatrenog oružja. Rodni aspekt kontrole SALW-a prepoznat je u okviru Cilja 4 – znatno smanjiti snabdijevanje, potražnju i zloupotrebu vatrenog oružja kroz povećanje nivoa svijesti o opasnosti oružja, edukaciju, promovisanje kontrole naoružanja i bolju obaviještenost – kroz sljedeće potciljeve:

- Povećati nivo svijesti javnosti, žena i muškaraca o opasnosti zloupotrebe, nedozvoljenog posjedovanja i trgovine vatrenim oružjem, municipijom i eksplozivima.
- Povećati nivo svijesti mlađih muškaraca o opasnosti zloupotrebe malokalibarskog i lakog oružja / vatrenog oružja, budući da oni čine većinu počinilaca i žrtava incidenata izvršenih vatrenim oružjem.
- Povećati nivo svijesti i smanjiti zloupotrebu vatrenog oružja u slučajevima nasilja nad ženama, nasilja u porodici i drugim oblicima rodno zasnovanog nasilja.

PLAN AKTIVNOSTI ZA POSTIZANJE RODNE RAVNOPRAVNOSTI 2017–2021. S PROGRAMOM SPROVOĐENJA ZA 2019–2020. GODINU

Plan ne definiše mјere koje su u direktnoj vezi s upotrebom, odnosno zloupotrebom oružja. Međutim, u okviru strateškog cilja –*Suzbijati rodne stereotipe i uesti politiku rodne ravnopravnosti u medije, kulturu i sport*.definiše ciljeve, odnosno preventivne mјere koje u dugoročno mogu doprinijeti suzbijanju zloupotrebe oružja.

RODNA I STAROSNA DIMENZIJA

Mladi muškarci su nesrazmjerno više zastupljeni kako među počiniocima tako i među žrtvama incidenata izvršenih vatrenim oružjem, pa samim tim, rod i godine života predstavljaju snažne prediktore nasilja vatrenim oružjem. Polazeći od toga, zakonskim mjerama usmjerenim na mlađe muškarce moguće je uticati na smanjivanje tih specifičnih rodnih i starosnih rizika. Starosna dimenzija se u ograničenoj mjeri razmatra u postojećim zakonodavnim i političkim okvirima za kontrolu naoružanja. Prema Zakonu o oružju, minimalna starosna granica za odobravanje dozvole za vatreno oružje je 18 godina. Međutim, postupci sigurnosne provjere ili procjena zdravstvene sposobnosti ili bilo koji drugi podzakonski akt ne pruža sveobuhvatne smjernice o određenim faktorima rizika koji bi mogli odrediti da li bi aplikant, posebno mlađi muškarac, mogao posegnuti za nasiljem (kao što je, na primjer, pripadnost bandi, druženje s delinkventnim vršnjacima itd.). U

tom smislu potrebno je razmotriti povećanje starosne granice na 21 godinu, kao i definisanje smjernica o određenim faktorima rizika koji bi mogli odrediti da li bi aplikant, posebno mlađi muškarac, mogao posegnuti za nasiljem.

Strategija za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine, malokalibarskim i lakin oružjem i municijom, od 2019. do 2025. godine i Akcioni plan za njeno sprovođenje definiše kao potcilj i ključnu mjeru: povećanje nivoa svijesti mlađih muškaraca o opasnosti zloupotrebe malokalibarskog i lakinog oružja / vatrenog oružja, budući da oni čine većinu počinilaca i žrtava incidenata izvršenih vatrenim oružjem.

Strategija za mlade za period 2017–2021. s akcionim planom za implementaciju strategije za mlade za period 2020–2021.⁷¹ prepoznaće nasilje nad djecom kao jedan od prisutnih problema koji negativno utiču na mentalno zdravlje mlađih. Iako postoji zakonska regulativa, pogotovo u oblasti nasilja nad djecom u porodičnom okruženju, još uvijek je u crnogorskom društvu visoka tolerancija na ove tzv. „blage oblike nasilja“. Vršnjačko nasilje, a posebno nasilje na internetu, još uvijek se ne razumije dovoljno od strane odraslih koji se bave mlađima i trebalo bi u kriznim situacijama da im pruže podršku, što implicira situaciju da se svi mlađi, pogotovo mlađi od 18 godina, ne osjećaju bezbjedno. Strategija u okviru Cilja B – Mladi imaju pristup kvalitetnom obrazovanju – predviđa kao jednu od aktivnosti i: sprovođenje akreditovanih programa stručnog usavršavanja nastavnika/nastavnica na teme: prevencije nasilja na internetu; psihosocijalna podrška učenicima u stresnim situacijama, vršnjačko i rodno zasnovano nasilje; prevencija radikalizma i nasilnog ekstremizma. Dodatno, u okviru Cilja D – Mladi su dobrog zdravljia, bezbjedni, imaju obezbijeđen pristup adekvatnom sistemu podrške za prelazak u odraslo doba i samorealizaciju – jedna od aktivnosti je: sprovođenje programa i kampanja o prevenciji zdravstveno rizičnih ponašanja mlađih (zloupotreba alkohola, duvana, psihosocijalnih supstanci, rizično seksualno ponašanje, gojaznost).

PREVENCIJA SUICIDA UPOTREBOM VATRENOG ORUŽJA

Strategija zaštite i unapređenja mentalnog zdravlja u Crnoj Gori 2019–2023.⁷² identificuje problem prisutnosti suicida kako na globalnom tako i na lokalnom nivou. U Crnoj Gori opšta stopa suicida ostala je gotovo nepromijenjena od 2000. do 2016. godine, ali posmatramo li po polovima, kod muškaraca je došlo do povećanja ove stope, dok je kod žena opala.

Jedan od strateških ciljeva predviđen Strategijom je unapređenje mentalnog zdravljia populacije i smanjenje tereta mentalnog oboljenja u populaciji s posebnim fokusom na rizične i vulnerabilne grupe. Strategija definiše kao jedan od indikatora učinka u vezi s postavljenim ciljem smanjenu stopu suicida među stanovništvom u cjelini i u podgrupama vezanim za dob i pol, i ostalim vulnerabilnim grupama. Takođe, kao strateški cilj postavljeno je i uspostavljanje i razvijanje pristupačne, sigurne i efektivne službe zaštite mentalnog zdravljia, u skladu s potrebama zajednice, koje ispunjavaju psihičke, fizičke i socijalne potrebe i očekivanja osoba s problemima mentalnog zdravljia i njihovih porodica. Međutim, Strategija ne prepoznaće rizik od upotrebe vatrenog oružja kod suicida, te samim tim ne predviđa mjeru u pravcu smanjenja tog rizika.

Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sporovođenje Strategije za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakin oružjem i municijom, od 2019. do 2025, identificuje nedostatak mjeru koje će doprinijeti suzbijanju samoubistava vatrenim oružjem i zloupotrebu istog u slučajevima rodno zasnovanog nasilja, te s tim u vezi, kao buduću aktivnost predviđa definisanje mjeru u tom pravcu.

Imajući u vidu navedeno, trebalo bi razmotriti definisanje faktora u okviru procjene zdravstvene sposobnosti, koji bi mogli dovesti do suicida.

^{71]} <http://www.strategijazamlade.me/> ; file:///C:/Users/user/Downloads/Strategija%20za%20mlade%20-%20Akcioni%20plan%202017-2021.pdf ;

^{72]} file:///C:/Users/user/Downloads/Strategija%20za%C5%A1tite%20i%20unapre%C4%91enja%20mentalnog%20zdravljia%20u%20Crnoj%20Gori%202019-2023.pdf

4.

PRIKUPLJANJE RODNO RAZVRSTANIH PODATAKA

Ovo poglavlje daje analizu propisa u dijelu prikupljanja podataka o vatrenom oružju, sa ciljem utvrđenja mjere u kojoj važeći zakoni i strategije omogućavaju vođenje rodno i starosno razvrstane evidencije.

Dostupnost podataka razvrstanih po polu i starosti ključna je za pravilno razumijevanje rodno diferenciranog uticaja malokalibarskog oružja na bezbjednost i dobrobit žena i muškaraca i razvoj adekvatnog zakonodavnog i političkog odgovora na rodne aspekte kontrole malokalibarskog oružja. Rodna statistika je mnogo više od pukog razvrstavanja po polu, te uključuje – osim podataka razvrstanih po polu – podatke koji se posebno odnose na žene ili na muškarce i podatke koji obuhvataju specifična rodna pitanja, kao što je, na primjer, nasilje u porodici.

U zakonodavnom okviru, Zakon o rodnoj ravnopravnosti⁷³ normira obavezu iskazivanja statističkih podataka i informacija koje se prikupljaju, evidentiraju i obrađuju u organima, privrednim društvima i drugim pravnim licima, kao i kod preduzetnika/preduzetnice po polnoj pripadnosti.

Čl. 101 Zakona o oružju propisuje dužnost Ministarstva unutrašnjih poslova da vodi evidencije o: izdatim odobrenjima za nabavku oružja, oružnim listovima za držanje oružja, oružnim listovima za držanje i nošenje oružja, odobrenjima za držanje oružja, odobrenjima za sakupljanje starog oružja, odobrenjima za rukovanje oružjem, Evropskim propusnicama za oružje i drugim ispravama o oružju izdatim na osnovu potvrđenih međunarodnih ugovora; prijavljenom oružju kategorije C; predatom oružju i municipiji; oduzetom oružju i municipiji; izdatim odobrenjima za: proizvodnju oružja i municipije, promet oružja i municipije, posredovanje u prometu oružja; popravljanje i prepravljanje oružja, prevoz oružja i municipije, kao i odobrenjima za pružanje usluga sportsko-rekreativnog gađanja na civilnom strelisu i o osposobljavanju građana za pravilnu upotrebu vatrenog oružja; potvrdama za individualno punjenje municipije, koje izdaje lovačka, odnosno streljačka organizacija. U stavu 2 istog člana regulisana je obaveza policije da vodi evidencije o: prijavama o gubitku, krađi i pronalaženju oružja i municipije; nađenom oružju i municipiji; privremeno oduzetom oružju i municipiji, kao i ispravama o oružju; prenešenom oružju preko državne granice i izdatim odobrenjima za unos oružja i municipije. Diplomatsko-konzularno predstavništvo Crne Gore vodi evidenciju o upisu oružja i municipije u putnu ispravu. Organ državne uprave nadležan za poslove zdravlja vodi evidenciju o izdatim uvjerenjima o zdravstvenoj sposobnosti za držanje i nošenje oružja. Organ državne uprave nadležan za poslove ekonomije vodi evidenciju o proizvedenom i isporučenom oružju i municipiji. Evidencije se vode u elektronskoj formi.

Evidenciju je dužno da vodi i:

- a) fizičko ili pravno lice koje ima odobrenje za sakupljanje starog oružja, o sakupljenom starom oružju;
- b) privredno društvo ili preduzetnik koji ima odobrenje za proizvodnju oružja i municipije, o proizvedenom i isporučenom oružju i municipiji, kao i o ispitivanju i obilježavanju žigom vatrenog oružja i njegovih glavnih djelova;
- c) privredno društvo ili preduzetnik koji ima odobrenje za promet oružja i municipije, o nabavljenom i prodatom oružju i municipiji;
- d) privredno društvo ili preduzetnik koji ima odobrenje za posredovanje u prometu oružja, o nabavci, prodaji ili dogovaranju prenosa oružja između proizvođača i trgovca oružjem;
- e) privredno društvo ili preduzetnik koji ima odobrenje za popravljanje i prepravljanje oružja o: popravljenom i prepravljenom oružju, ispitivanju oružja, kao i trajno onesposobljenom oružju;
- f) privredno društvo i preduzetnik koji ima odobrenje za prevoz oružja i municipije, o izvršenom prevozu oružja i municipije, kao i o pošiljaocu, primaocu, proizvođaču, vrsti i količini oružja i municipije koju prevozi;
- g) pravno lice ili preduzetnik koji ima odobrenje za pružanje usluga sportsko-rekreativnog gađanja na civilnom strelisu, kao i za osposobljavanje građana za pravilnu upotrebu vatrenog oružja, o nabavljenom oružju, korišćenju oružja, nabavljenoj i utrošenoj municipiji i izdatim potvrdama o osposobljenosti za pravilnu upotrebu vatrenog oružja;
- h) lovačka ili sportska organizacija o izdatim potvrdama za individualno punjenje municipije.

U zakonu nije predviđena obaveza vođenja evidencije razvrstane po polu.

Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja evidencije o prikupljenim, obrađenim i korišćenim podacima i međunarodnoj razmjeni podataka sadrži pravila o obliku, sadržaju i načinu vođenja

4. PRIKUPLJANJE RODNO RAZVRSTANIH PODATAKA

evidencije, između ostalog o učiniocima krivičnih djela i izvršiocima prekršaja, te privremeno oduzetim, izgubljenim i nađenim predmetima. Podaci uključuju lične podatke počinilaca, odnosno vlasnika oduzetih predmeta, a između ostalih i pol.

Strategijom za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine, malokalibarskim i lakin oružjem i municijom, od 2019. do 2025. prepoznata je nužnost prikupljanja podataka razvrstanih po polu i starosti radi kreiranja rodno odgovornih politika. S tim u vezi, utvrđen je cilj – osigurati da politike i prakse kontrole naoružanja na Zapadnom Balkanu budu utemeljene na činjenicama i kriminalističko-obavještajnim podacima, a koji podrazumijeva sljedeće potciljeve, odnosno aktivnosti:

- Standardizovati i institucionalizovati prikupljanje podataka o vatrenom oružju, prema polu i starosti, u vezi sa zaplijenom legalnog i nelegalnog malokalibarskog i lakin oružja / vatrenom oružju, o slučajevima oružanog nasilja, balističkim dokazima i ostalim podacima o vatrenom oružju, što će dovesti do periodičnih regionalnih analiza rizika i procjena opasnosti u vezi s vatrenim oružjem, municijom i eksplozivima.
- Potpuno integrisati rodnu i starosnu dimenziju u politike kontrole malokalibarskog i lakin oružja / vatrenom oružju i obezbijediti suštinsko učešće žena u kontroli istog.

Izvještajem o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine, malokalibarskim i lakin oružjem i municijom, od 2019. do 2025, konstatuje se da su realizovane aktivnosti u pravcu standardizacije, odnosno:

- Formirane su radne grupe.
- Izvršena je analiza evidencija i izrađene su preporuke za unapređenje vođenja evidencija prema polu i starosti.
- Izvršene su izmjene i dopune evidencija.
- Vrši se i prikupljanje podataka o vatrenom oružju i godišnje se dostavljaju radi analize.

5. TRGOVINA ORUŽJEM

U ovom poglavlju data je analiza propisa koji regulišu izvoz naoružanja, a u dijelu procjene rizika od upotrebe oružja za rodno zasnovano nasilje. Analiza je fokusirana na obaveze koje prozilaze iz Ugovora o trgovini naoružanjem i iz Zajedničkog stava EU o izvozu naoružanja.

UGOVOR O TRGOVINI NAORUŽANJEM (*Arms Trade Treaty*)

Crna Gora je Ugovor o trgovini naoružanjem potpisala dana 3. 6. 2013. godine, a ratifikovala 18. 8. 2014.⁷⁴ Primjena čl. 7.4 Ugovora o trgovini naoružanjem podrazumijeva da država članica izvoznica prilikom vršenja procjene uzima u obzir i rizik da li bi konvencionalno naoružanje koje je predmet izvoza moglo biti upotrijebljeno za vršenje, odnosno olakšavanje vršenja teških djela rodno zasnovanog nasilja, odnosno nasilja nad ženama i djecom. Zakon o spoljnoj trgovini naoružanjem i vojnom opremom⁷⁵ usvojen je 17. 6. 2016. godine, između ostalog, i radi harmonizacije nacionalnog zakonodavstva s pravnim tekovinama Evropske unije i međunarodnim sporazumima. Zakon uređuje uslove pod kojima se može vršiti spoljna trgovina naoružanjem i vojnom opremom, uslove i postupak za izdavanje dozvola, te nadzor i upravne mjere što uključuje prekršajne kazne. Zakon propisuje da organ nadležan za poslove spoljne trgovine, prije odlučivanja o zahtjevu za izdavanje dozvole za izvoz, pružanje brokerskih usluga i tehničke pomoći kontrolisane robe, pribavlja saglasnost organa državne uprave nadležnih za vanjske poslove, poslove odbrane i unutrašnje poslove. Organ državne uprave nadležan za vanjske poslove u postupku davanja saglasnosti naročito cijeni:⁷⁶

1. poštovanje međunarodnih obaveza Crne Gore, koje proističu iz članstva u Ujedinjenim nacijama, posebno u odnosu na sankcije usvojene od strane Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija, Organizacije za evropsku bezbjednost i saradnju, Evropske unije i drugih međunarodnih organizacija koje obavezuju Crnu Goru, kao i sporazuma o neširenju naoružanja za masovno uništenje i drugih međunarodnih obaveza;
2. poštovanje ljudskih prava u državi krajnjeg odredišta i poštovanje međunarodnog humanitarnog prava od strane te države;
3. unutrašnje stanje u državi krajnjeg korisnika u smislu postojanja tenzija ili oružanih sukoba;
4. očuvanje regionalnog mira, bezbjednosti i stabilnosti;
5. ponašanje države kupca u odnosu na međunarodnu zajednicu, posebno njen stav prema terorizmu, prirodu njenih savezništava i poštovanje međunarodnog prava;
6. postojanje rizika da će kontrolisana roba koja se izvozi biti preusmjerena unutar države krajnjeg odredišta ili ponovo biti izvezena za nedopuštene namjene;
7. nacionalnu bezbjednost Crne Gore i bezbjednost država sa kojima je Crna Gora u partnerskim odnosima;
8. kompatibilnost izvoza kontrolisane robe s tehničkom i ekonomskom sposobnošću države primaoca, uzimajući u obzir potrebe države da realizuje svoje legitimne bezbjednosne i odbrambene aktivnosti uz najmanju moguću mjeru preusmjeravanja ljudskih i ekonomskih resursa za nabavku oružja.

Organ državne uprave nadležan za unutrašnje poslove u postupku davanja saglasnosti naročito cijeni uticaj na bezbjednost saobraćaja i na zaštitu života, ličnu i imovinsku bezbjednost građana.

Dakle, imajući u vidu navedene odredbe, izvodi se zaključak da Zakon nije u potpunosti usklađen s Ugovorom o trgovini oružjem. Naime, iako je Zakonom konstituisana obaveza generalne procjene uticaja na ličnu bezbjednost građana, nije predviđena obaveza procjene specifičnog rizika u dijelu vršenja, odnosno olakšavanja vršenja teških djela rodno zasnovanog nasilja, odnosno nasilja nad ženama i djecom, u kom pravcu je potrebno raditi na izmjenama.

ZAJEDNIČKI STAV EU O IZVOZU NAORUŽANJA

Zajednički stav EU, kojim se definišu zajednička pravila kontrole izvoza vojne tehnologije i opreme (Zajednički stav EU) iz 2008. godine, predviđa kriterijume na osnovu kojih svaka država članica ocjenjuje zahtjeve za izvoz vojne tehnologije i opreme i to:

74] Zakon o potvrđivanju sporazuma o trgovini oružjem („Službeni list Crne Gore“ – Međunarodni ugovori, broj 9/2014 od 4. 8. 2014. god.).

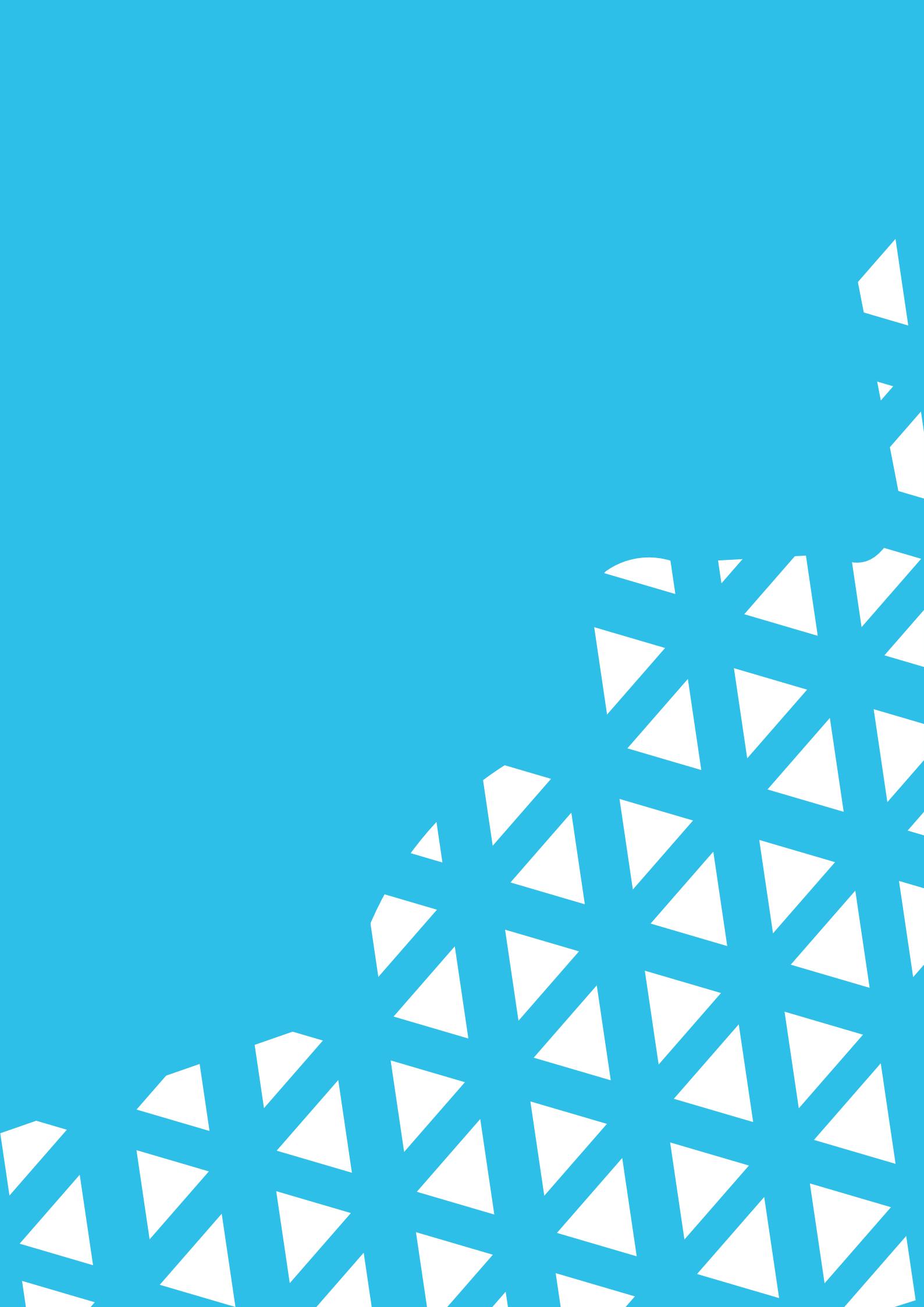
75] „Službeni list Crne Gore“, br. 040/16 od 30. 6. 2016.

76] Čl. 22 Zakona o spoljnoj trgovini naoružanjem i vojnom opremom.

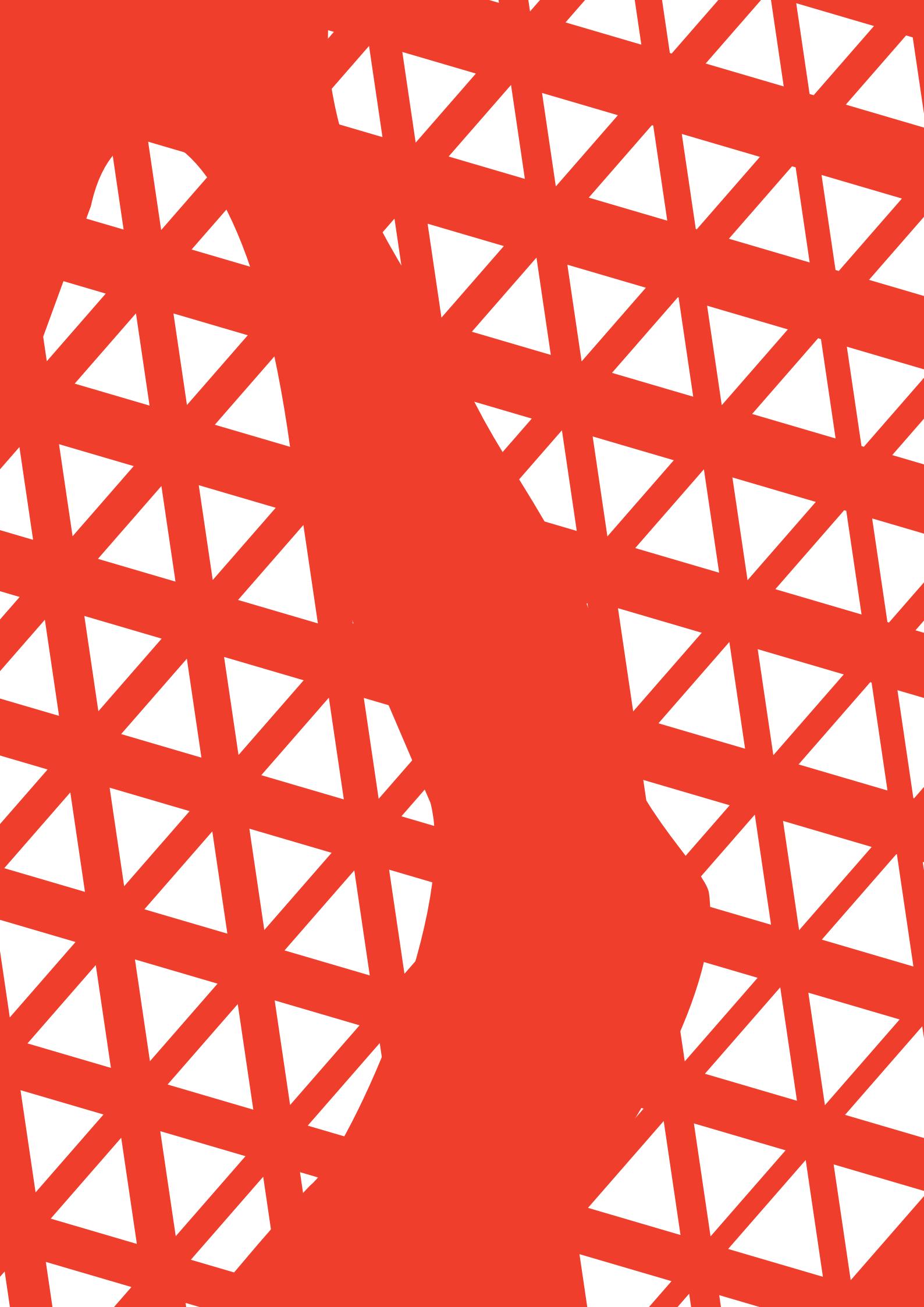
POGLAVLJE IV

1. Prvi kriterijum: poštovanje međunarodnih obaveza država članica, a posebno sankcija koje donesu Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda ili Evropska unija, sporazuma o neširenju naoružanja i drugih stvari, kao i drugih međunarodnih obaveza;
2. Drugi kriterijum: poštovanje ljudskih prava u zemlji konačnoga odredišta i poštovanje međunarodnog humanitarnog prava od strane te države;
3. Treći kriterijum: unutrašnje stanje u zemlji konačnoga odredišta, kao posljedica postojanja napetosti ili oružanih sukoba;
4. Četvrti kriterijum: očuvanje mira, sigurnosti i stabilnosti u regiji;
5. Peti kriterijum: nacionalna sigurnost država članica i državnog područja, čiji vanjski odnosi spadaju u odgovornost države članice, kao i nacionalna sigurnost prijateljskih država i saveznica;
6. Šesti kriterijum: odnos države koja kupuje prema međunarodnoj zajednici, a posebno njezin stav prema terorizmu, prirodi njenih savezništava i poštovanje međunarodnoga prava;
7. Sedmi kriterijum: postojanje rizika da će se vojna tehnologija ili oprema u državi koja kupuje koristiti za druge namjene ili da će biti ponovno izvezena pod neželjenim uslovima;
8. Osmi kriterijum: spojivost izvoza vojne tehnologije ili opreme s tehničkom i ekonomskom sposobnošću države prijema, uzimajući u obzir poželjnost da države u udovoljavanju svojim legitimnim potrebama za sigurnošću i obranom koriste što manje ljudskih potencijala i ekonomskih izvora.

Dakle, kriterijumi iz čl. 2 Zajedničkog stava EU potpuno su inkorporisani u čl. 22 Zakona o spoljnoj trgovini naoružanjem i vojnom opremom.

V ZAKLJUČCI I PREPORUKE

ZAKLJUČCI

- Crna Gora je ostvarila značajan napredak u integriranju rodne prespektive na zakonodavnom planu i na planu javnih politika u oblasti kontrole lakoog i malokalibarskog oružja, kroz zakonsko normiranje uslova za odobrenje nabavke oružja u kontekstu porodičnog nasilja i strateško rješavanje drugih rodnih aspekata vezanih za malokalibarsko oružje- kao što su rodni faktori koji podstiču potražnju za oružjem i oblikovanje rizičnog ponašanja i učešće žena u kontroli SALW-a.
- U dijelu civilnog posjedovanja vatrenog oružja i sprečavanja zloupotrebe vatrenog oružja u porodičnom nasilju, Zakon o oružju tretira nasilje u porodici kao prepreku za odobrenje za nabavku oružja kroz tri aspekta i to: i) neosuđivanost za krivična djela koja u sebi sadrže elemente nasilja, a sadržani su u krivičnim djelima protiv braka i porodice, slobode i prava čovjeka, polne slobode, kao i da nije pokrenut postupak za takvo krivično djelo; ii) neosuđivanost za prekršaj koji ukazuje na to da bi oružje moglo biti zloupotrijebljeno, posebno za prekršaj s elementima nasilja u porodici, kao i da nije pokrenut postupak za takav prekršaj; iii) odsustvo okolnosti koje ukazuju na to da bi oružje moglo biti zloupotrijebljeno, a naročito: poremećeni porodični odnosi, između ostalog.
- Aspekti u dijelu porodičnog nasilja takođe se ogledaju u postupku obnavljanja dozvole za vatreno oružje, kao i mogućnost oduzimanja oružja i prije okončanja krivičnog, prekršajnog, odnosno upravnog postupka, do okončanja tog postupka ako postoje okolnosti koje ukazuju na to da bi oružje moglo biti zloupotrijebljeno, a naročito zbog uživanja alkohola, droga ili drugih psihoaktivnih supstanci ili poremećenih porodičnih odnosa.
- Međutim, Zakon o oružju izričito ne normira to da li krivična djela protiv braka i porodice, polne slobode i slobode i prava čovjeka i građanina koja nužno ne involviraju fizičko nasilje, već neki drugi oblik nasilja poput psihičkog, ekonomskog, seksualnog – predstavljaju smetnju za dobijanje odobrenja za nabavku oružja.
- Ni Zakon ni podzakonski akti ne preciziraju način na koji se sprovodi bezbjednosna provjera, odnosno kako policijski službenik prikuplja podatke o podnosiocu zahtjeva u dijelu utvrđivanja nepostojanja okolnosti da bi oružje moglo biti zloupotrijebljeno zbog narušenih porodičnih odnosa. Pretpostavka je da se provjera ove okolnosti u praksi svodi na institucionalnu provjeru okončanih krivičnih i prekršajnih postupaka bez obzira na njihove ishode. Međutim, problem predstavljaju neprijavljeni slučajevi nasilja u porodici, kao i neprocesuirane prijave, koji se ne uzimaju u obzir prilikom razmatranja zahtjeva podnosioca.
- Ni Zakon o oružju ni podzakonski akti ne predviđaju intervju sa sadašnjim ili bivšim partnerom/partnerkom, uključujući ostale članove porodice, pa ni komšijama, a u pravcu utvrđivanja podobnosti za izdavanje odobrenja u dijelu utvrđivanja okolnosti postojanja narušenih porodičnih odnosa.
- Zakon o oružju ne predviđa obavezu nadležnog organa da obavijesti trenutne ili bivše supružnike (do dvije godine) ili druge članove uže porodice o podnijetim zahtjevima za odobrenje za nabavku oružja.
- Zakon o oružju izričito ne predviđa provjeru izrečenih zaštitnih mjera u postupcima koji involviraju nasilje u porodici. Samim tim, nejasno je da li se ova činjenica eventualno provjerava kroz postupak provjere okolnosti koje ukazuju na to da bi oružje moglo biti zloupotrijebljeno, odnosno poremećene porodične odnose.
- Najznačajnija ovlašćenja u dijelu zaštite od nasilja u porodici pripadaju Policiji i Centru za socijalni rad.
- Protokol o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja nad ženama i nasilja u porodici predviđa dužnost policijskog službenika da utvrdi okolnost posjedovanja oružja, te u slučaju saznanja o nelegalnom ili legalnom posjedovanju, da preuzme sve zakonske radnje radi oduzimanja istog uključujući i privremeno oduzimanje.

- Policijski službenici, službenici Agencije za nacionalnu bezbjednost, carinski službenici, službenici vojske, šumarski službenici, lovočuvari, kao i službenici privatne zaštitarske kompanije ovlašćeni su da nose i koriste oružje u okviru svog radnog angažmana.
- Samo za kandidate koji se prijave za zaposlenje u Vojsci i Agenciji za nacionalnu bezbjednost, postoji izričita zakonska odredba o bezbjednosnoj provjeri u dijelu krivične osuđivanosti za nasilje u porodici kroz provjeru generalne krivične osuđivanosti, dok izostaje provjera prekršajne odgovornosti. Međutim, za policijske i carinske službenike osuđivanost za nasilje u porodici nije izričito predviđena kao dio bezbjednosne provjere prilikom zaposlenja, iako bi moglo biti dio postupka interne kontrole. Za zaposlene u privatnim zaštitarskim agencijama izostaje provjera u pravcu prekršajne odgovornosti.
- Radni angažman policijskih službenika, službenika Agencije za nacionalnu bezbjednost i carinskih službenika ostaje nepromijenjen u situaciji da su osuđeni zbog nasilja u porodici na kaznu zatvora manju od šest mjeseci, a za službenike Vojske u slučaju prekršajne osuđivanosti.
- Nošenje i držanje službenog oružja van radnog vremena za one službenike koje zadužuju oružje 24 časa zahtjeva dodatnu regulativu.
- Strategija za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakin oružjem i municipijom, od 2019. do 2025. i Akcioni plan za sprovodenje strategije za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakin oružjem i municipijom, od 2019. do 2025. godine predstavljaju ključni strateški dokument čiji je cilj izgradnja sveobuhvatnog i efikasnog sistema kontrole malokalibarskog i lakin oružja i municipije, kroz uspostavljanje zakonodavnog okvira o kontroli naoružanja, smanjenje nelegalnih tokova, širenja i zloupotrebe vatrenog oružja, municipije i eksploziva. Strategija sadrži eksplicitnu posvećenost unapređenju rodne ravnopravnosti u okviru kontrole SALW, prikupljanju podataka o vatrenom oružju, prema polu i starosti, kao i drugim aktivnostima kojima je cilj povećanje nivoa svijesti javnosti, žena i muškaraca o opasnosti zloupotrebe, nedozvoljenog posjedovanja i trgovine vatrenim oružjem, municipijom i eksplozivima, povećanja nivoa svijesti mladih muškaraca o opasnosti od zloupotrebe malokalibarskog i lakin oružja / vatrenog oružja.
- Zakon o rodnoj ravnopravnosti predstavlja osnov za integraciju rodne dimenzije u kontrolu malokalibarskog i lakin oružja, dok Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti (PAPRR) 2017–2021, predstavlja strateški dokument s istim ciljem. S tim u vezi, Plan kao jedan od ciljeva predviđa – uspostavljanje društva jednakih mogućnosti i eliminisanje svih oblika diskriminacije po osnovu pola i roda, a u okviru istog potcilj: načelo rodne ravnopravnosti integrisano u izradu i primjenu svih nacionalnih politika (programa i strategija) i djelovanja državnih tijela za integraciju rodne perspektive u svakoj fazi procesa izgradnje, usvajanja, sprovodenja, praćenja i ocjenjivanja politika, a posebno integracije rodne perspektive u zakonodavstvo.
- Iako Zakonom nije predviđena obaveza vođenja evidencija razvrstanih po rodu, Strategijom za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakin oružjem i municipijom, od 2019. do 2025. prepoznato je da je nužno prikupiti podatke razvrstane po polu i starosti radi kreiranja rodno odgovornih politika, pa su izvršene izmjene i dopune evidencija prema polu i starosti i prikupljaju se podaci o vatrenom oružju i godišnje dostavljaju radi analize.

PREPORUKE

Iako je Crna Gora ostvarila značajan napredak u integriranju rodne prespektive na zakonodavnom planu i na planu javnih politika u oblasti kontrole lakin i malokalibarskog oružja, evidentno je da je potrebno preuzeti dalje mjere radi unapređenja efikasnosti zakonskih i strateških rješenja. S tim

u vezi, u nastavku je dat pregled ključnih preporuka u pogledu najznačajnijih odstupanja, a koja pružaju prostor za buduće intervencije.

Preporuke su zasnovane na rezultatima i zaključcima ovog istraživanja.

RODNA ANALIZA PROPISA RELEVANTIH ZA KONTROLU MALOKALIBARSKOG I LAKOG ORUŽJA U CRNOJ GORI

POVEZANOST IZMEĐU VATRENOG ORUŽJA I NASILJA U PORODICI, NASILJA NAD ŽENAMA I RODNO ZASNOVANOG NASILJA

- Zakonom o oružju izričito normirati da je neosuđivanost za sve oblike nasilja u porodici, dakle i ona koja ne uključuju fizičko nasilje, pretpostavka za davanje odobrenja za nabavku oružja. U tom smislu, čl. 13 st. 1 t. 3 Zakona o oružju potrebno je izmijeniti tako da se izbriše dio „*kao i krivična djela koja u sebi sadrže elemente nasilja protiv:*“.
- Podzakonskim aktom definisati način na koji policijski službenik vrši bezbjednosnu provjeru i prikuplja podatke o podnosiocu zahtjeva u dijelu utvrđivanja nepostojanja okolnosti da bi oružje moglo biti zloupotrijebljeno zbog narušenih porodičnih odnosa. U tom smislu, inkorporisati obaveze intervjuisanja članova porodice i komšija, kao segment postupka provjere podobnosti aplikanta u dijelu narušenih porodičnih odnosa kao i konsultaciju sa Centrom za socijalni rad.
- Među odredbe Zakona o oružju uvrstiti obavezu informisanja sadašnje ili bivše partnerke/partnera (iz perioda od unazad dvije godine) o tome da je njihov sadašnji ili bivši partrn podnijeo zahtjev za odobrenje za nabavku oružja.
- Zakonom o oružju izričito normirati prethodnu provjeru izrečenih zaštitnih mjera u postupcima koji involviraju nasilje u porodici kao dio postupka procjene podobnosti aplikanta za odobrenje nabavke oružja te predvidjeti zaštitne mjere kao smetnju za odobrenje nabavke oružja.
- Podzakonskim aktom definisati način utvrđivanja zdravstvene sposobnosti aplikanta, a posebno bolesti i stanja koja kompromitiraju zdravstvenu sposobnost za izdavanje odobrenja za držanje oružja.
- Razmotriti da li je potrebno skratiti period važenja ljekarskog uvjerenja o zdravstvenoj sposobnosti za nabavljanje, držanje i nošenje oružja sa pet godina na jednu ili, najviše, dvije godine.
- Razmotriti izradu i usvajanje dokumenta poput Vodiča o primjeni Zakona o oružju⁷⁷, koji bi objedinjavao sve smjernice i informacije u pogledu odobravanja nabavke i držanja oružja.
- Izmijeniti Upitnik za procjenu rizika i bezbjednosti, koji čini prilog Protokola o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja nad ženama i nasilja u porodici, tako da pitanje posjedovanja oružja bude markirano crvenom bojom na koji način će pozitivan odgovor po automatizmu predstavljati visok rizik od nasilja.
- Izvršiti evaluaciju usklađenosti Protokola o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja nad ženama i nasilja u porodici s Vodičem za procjenu rizika i upravljanje rizikom od nasilja intimnih partnera nad ženama za policiju⁷⁸, te po potrebi uskladiti Protokol.
- Uspostaviti funkcionalan sistem redovnog praćenja i evaluacije postignutih

⁷⁷] Vodič o primjeni zakona o oružju (Guide on Firearms Licensing Law, Home Office 2016) razvijen je u Ujedinjenom Kraljevstvu i pruža objedinjene smjernice o zakonodavstvu za licenciranje oružja za sve koji su uključeni u licenciranje oružja ili koji imaju interesa za oružje. Vodič posebno apostrofira nasilje u porodici. Više informacija na: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/518193/Guidance_on_Firearms_Licensing_Law_April_2016_v20.pdf

⁷⁸] Vodič za procjenu rizika i upravljanje rizikom od nasilja intimnih partnera nad ženama za policiju (A guide to risk assessment and risk management of intimate partner violence against women for police) koji je razvio Institut za Rodnu ravноправnost sadrži smjernice o tome kako policija u državama članicama EU može pristupiti primjeni procesa procjene rizika i strategija upravljanja rizikom, dostupno na: file:///C:/Users/user/Downloads/20191701_mh011927enn_.pdf.pdf

rezultata primjenom Zakona o oružju i Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, kao i blagovremeno i dosljedno izvještavati javnost o postignutim rezultatima.

- Obezbijediti dosljednu primjenu svih odredaba Zakona o oružju posebno u dijelu bezbjednosne provjere lica koja podnose zahtjev za nabavku oružja.
- Imajući u vidu da je mnogo izazovnije utvrditi postojanje oružja u ilegalnom posjedu, to je potrebno obezbijediti dosljednu primjenu ovlašćenja policijskih službenika u pravcu njihovog pronaalaženja i oduzimanja.
- U fazi izviđaja trebalo bi razmotriti mogućnost donošenja odluke o zadržavanju (nevraćanju) oduzetog oružja ako se procijeni da vraćanje oružja može predstavljati prijetnju ili opasnost, iako nema osnova za krivično gonjenje.
- Na jednak način regulisati bezbjednosnu provjeru krivične i prekršajne osuđivanosti za sve pripadnike sektora bezbjednosti. U tom smislu, izmijeniti Zakon o Vojsci, Zakon o Agenciji za nacionalnu bezbjednost i Zakon o zaštiti lica i imovine, tako da bezbjednosna provjera kandidata uključuje i prekršajnu odgovornost za nasilje u porodici. S druge strane, izmijeniti Zakon o unutrašnjim poslovima i Zakon o carinskoj službi tako da odgovornost za svaki oblik nasilja u porodici bude dio bezbjednosne provjere prilikom zaposlenja.
- Podzakonskim aktima normirati postupanje s oružjem van rada za one službenike sektora bezbjednosti koji zadužuju oružje 24 h.
- Sprovesti temeljnu analizu sprovodenja zakonodavnog i strateškog okvira za sprečavanje zloupotrebe vatrengog oružja u kontekstu nasilja u porodici.

MJERE KAO ODGOVOR NA RODNI ASPEKAT POTRAŽNJE, UPOTREBE I ZLOUPOTREBE ORUŽJA

- Izmijeniti čl. 13 Zakona o oružju tako da uzme u obzir procjenu rizika da li bi se vatreno oružje moglo koristiti u kontekstu samoubistva, te razmotriti definisanje faktora u okviru procjene zdravstvene sposobnosti koji bi mogli dovesti do samoubistva.
- Definisati smjernice za procjenu određenih faktora rizika koji bi mogli odrediti da li bi aplikant, posebno mlađi muškarac, mogao posegnuti za nasiljem.
- Pojačati strateške sinergije radi maksimiziranja efekata predloženih mjera u pravcu kontrole potražnje, upotrebe i zloupotrebe vatrengog oružja između Strategije za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakim oružjem i municijom, od 2019. do 2025, i drugih relevantnih strategija, naročito Akcionog plana za primjenu Rezolucije Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1325 – Žene, mir i bezbjednost, uključujući pripremu finansijskog plana, te osigurati potrebna sredstva za sprovodenje predviđenih mjera politike.
- Prilikom Izrade nove strategije za mlade uzeti u obzir faktore koji proističu iz ukrštanja pola i starosti, što rezultira dominantnim prisustvom mlađih muškaraca među onima koji bi posjedovali oružje, kao i među počiniocima i žrtvama, te da obezbijedi odgovarajuće mjere kao reakciju na datu situaciju.

UČEŠĆE ŽENA I NACIONALNI PRAVNI OKVIR ZA INTEGRACIJU RODNE DIMENZIJE U KONTROLU MALOG I LAKOG ORUŽJA

- Regulisati ravnopravno učešće žena u Komisiji za SALW.
- Razmotriti učešće predstavnika/predstavnice ženskog nevladinog sektora u Komisiji za SALW.

PRIKUPLJANJE RODNO RAZVRSTANIH PODATAKA

- Obezbjediti da vođenje evidencije o nasilju u porodici uključuje eksplisitno podatke o oružju, legalnom i ilegalnom, kao što su podaci o prisustvu vatretnog oružja, upotrebi, tipu itd.
- Zakonom o oružju propisati obavezu vođenja evidencija razvrstanih po polu.

TRGOVINA ORUŽJEM

- U kontekstu Zakona o spoljnoj trgovini naoružanjem i izvoza naoružanja, izraditi metodologiju za procjenu rizika da li bi konvencionalno naoružanje koje je predmet izvoza moglo biti upotrijebljeno za vršenje, odnosno olakšavanje vršenja teških djela rodno zasnovanog nasilja, odnosno nasilja nad ženama i djecom.

LISTA IZVORA

LISTA IZVORA

MEĐUNARODNA DOKUMENTA

Akcioni program Ujedinjenih nacija za sprečavanje, iskorjenjivanje i borbu protiv ilegalne trgovine lakim i malokalibarskim naoružanjem u svim njenim oblicima (PoA);
Ishodni dokument Treće revizijske konferencije (RevCon3) PoA;
Međunarodni instrument za praćenje (ITI);
Ugovor o trgovini naoružanjem (ATT);
Zajednički stav EUR 2008/944/CFSP;
Rezolucija Savjeta bezbjednosti UN (UNSCR) 1325, „Žene, Mir i sigurnost“;
Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulска конвениција), „Službeni list CG“ – Međunarodni ugovori, br. 4/2013;
Agenda za održivi razvoj 2030;
Agenda za razoružanje;
Mapa puta za održivo rješenje za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakim oružjem / vatrenim oružjem i pripadajućom municijom / na Zapadnom Balkanu od 2019. do 2025. godine;

STRATEŠKA DOKUMENTA

Akcioni plan za primjenu rezolucije Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1325 – Žene, mir i bezbjednost u Crnoj Gori (2019–2022) – Program sprovodenja 2019–2020;
Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti (PAPRR) 2017–2021, s programom sprovodenja za period 2019–2020;
Strategija za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakim oružjem i municijom, od 2019. do 2025. s Akcionim planom za sprovođenje strategije za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakim oružjem i municijom, od 2019. do 2025. godine;
Strategija za mlade za period 2017–2021 s Akcionim planom za implementaciju strategije za mlade za period 2020–2021;
Strategija zaštite i unapređenja mentalnog zdravlja u Crnoj Gori 2019–2023;
Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakim oružjem i municijom od 2019. do 2025. godine, za 2019. godinu;
Strategija zaštite od nasilja u porodici 2016–2010. s akcionim planom za navedeni period;
Završni izvještaj o realizaciji i ocjena efikasnosti strategije zaštite od nasilja;
Protokol o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja nad ženama i nasilja u porodici;
Nacionalni plan za unapređenje opštih usluga podrške žrtvama nasilja u skladu s Istanbulskom konvencijom 2019–2021;
Nacionalni plan za unapređenje specijalizovanih usluga podrške žrtvama nasilja u skladu s Istanbulskom konvencijom 2019–2021;
Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine;

ZAKONI

Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, „Službeni list Crne Gore“, br. 46/10, 40/2011-1;
Krivični zakonik, „Službeni list RCG“, br. 70/2003, 13/2004, 47/2006 i „Službeni list Crne Gore“, br. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 40/2013 i 56/2013, 014/15, 042/15, 058/15, 044/17, 049/17, 003/20;
Zakonik o krivičnom postupku, „Službeni list Crne Gore“, br. 57/2009, 49/2010, 47/2014, 002/15, 035/15,

LISTA IZVORA

058/15, 028/18, 116/20;

Zakon o prekršajima, „Službeni list Crne Gore“, br. 001/11 od 11. 1. 2011, 006/11 od 25. 1. 2011, 039/11 od 4. 8. 2011, 032/14 od 30. 7. 2014, 043/17 od 4. 7. 2017, 051/17 od 3. 8. 2017;

Zakon o rodnoj ravnopravnosti, „Službeni list RCG“, br. 46/2007, Sl. list Crne Gore, br. 073/10, 040/11, 035/15;

Zakon o naknadi štete žrtvama krivičnih djela nasilja, „Službeni list Crne Gore“, br. 035/15;

Zakon o obligacionim odnosima, „Službeni list Crne Gore“, br. 047/08 od 7. 8. 2008, 004/11 od 18. 1. 2011, 022/17 od 3. 4. 2017;

Zakon o oružju, „Službeni list Crne Gore“, broj 010/15;

Zakon o Agenciji za nacionalnu bezbjednost, „Službeni list RCG“, broj 028/05, Sl. list Crne Gore, br. 086/09, 073/10/, 020/11, 008/15;

Zakon o unutrašnjim poslovima, „Službeni list Crne Gore“, br. 044/12, 036/13, 001/15, 087/18;

Zakon o zaštiti lica i imovine, „Službeni list Crne Gore“, broj 043/18;

Zakon o Vojsci Crne Gore, „Službeni list Crne Gore“, br. 051/17, 034/19

Zakon o odbrani, „Službeni list RCG“, br. 047/07, „Službeni list Crne Gore“, br. 086/09, 088/09, 025/10, 040/11, 014/12, 002/17, 046/19, 074/20;

Zakon o detektivskoj djelatnosti, „Službeni list Crne Gore“, br. 025/19;

Zakon o divljači i lovstvu, „Službeni list Crne Gore“, br. 052/08, 040/11, 048/15;

Zakon o carinskoj službi, „Službeni list Crne Gore“, br. 003/16 od 15. 1. 2016, 080/17 od 1. 12. 2017;

Zakon o šumama, „Službeni list Crne Gore“, br. 074/10 od 17. 12. 2010, 040/11 od 8. 8. 2011, 047/15 od 18. 8. 2015;

Zakon o državnim službenicima i namještenicima, „Službeni list Crne Gore“, br. 002/18 od 10. 1. 2018, 034/19 od 21. 6. 2019, 008/21 od 26. 1. 2021;

Zakon o kontroli izvoza robe dvostrukе namjene, „Službeni list Crne Gore“, broj 30/12;

Zakon o spoljnjoj trgovini naoružanjem i vojnom opremom, „Službeni list Crne Gore“, br. 040/16;

Zakon o zaštitniku ljudskih prava i sloboda građana, „Službeni list Crne Gore“, br. 42/2011 i 32/2014;

Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti, „Službeni list Crne Gore“, br. 027/13 od 11. 6. 2013, 001/15 od 5. 1. 2015, 042/15 od 29. 7. 2015, 047/15 od 18. 8. 2015, 056/16 od 23. 8. 2016, 066/16 od 20. 10. 2016, 001/17 od 9. 1. 2017, 031/17 od 12. 5. 2017, 042/17 od 30. 6. 2017, 050/17 od 31. 7. 2017;

PODZAKONSKI AKTI

Pravilnik o bližem načinu izvršenja zaštitnih mjera udaljenje iz stana, zabrana približavanja i zabrana uznemiravanja i uhođenja žrtve, „Službeni list Crne Gore“, br. 004/2014;

Pravilnik o bližem sadržaju i izgledu obrasca naređenja o udaljenju ili zabrani vraćanja u stan ili drugi prostor za stanovanje, „Službeni list Crne Gore“, br. 42/2012;

Pravilnik o bližem načinu osposobljavanja građana za pravilnu upotrebu oružja, „Službeni list Crne Gore“, br. 034/15;

Pravilnik o bližem načinu onesposobljavanja oružja, „Službeni list Crne Gore“, br. 034/15;

Pravilnik o bližem načinu raspolaganja oduzetim i predatim oružjem i municijom, „Službeni list Crne Gore“, br. 036/15;

Pravilnik o obrascima isprava o oružju, „Službeni list Crne Gore“, br. 034/15, 035/20;

Pravilnik o uslovima za proizvodnju, prodaju, popravljanje i prepravljanje oružja i municije, „Službeni list Crne Gore“, br. 043/15;

Pravilnik o vrsti poklona, načinu dodjele nagrade, priznanja, zaslužne značke i kratkocjevnog vatrenog oružja i izgledu zahvalnice i zaslužne značke, „Službeni list Crne Gore“, br. 031/15;

Pravilnik o bližim uslovima koje treba da ispunjavaju prostorije privrednog društva, druga pravna lica i preduzetnici koji obavljaju djelatnost zaštite, specijalna vozila i oprema za bezbjedno vršenje poslova zaštite stvari u transport i o načinu vršenja tih poslova, „Službeni list Crne Gore“, br. 090/20;

LISTA IZVORA

Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja evidencije iz oblasti zaštite lica i imovine, „Službeni list Crne Gore“, br. 003/20;

Pravilnik o bližem načinu vršenja poslova zaštite i primjeni ovlašćenja u vršenju tih poslova, „Službeni list Crne Gore“, br. 069/19;

Pravilnik o načinu obavljanja određenih policijskih poslova i primjeni ovlašćenja u obavljanju tih poslova, „Službeni list CG“, broj 021/14, 066/15;

Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja evidencije o prikupljenim, obrađenim i korišćenim podacima i međunarodnoj razmjeni podataka, „Službeni list Crne Gore“, broj 051/13, 045/15;

Pravilnik o oduzimanju, čuvanju i postupanju s predmetima koje policijski službenik privremeno oduzima, „Službeni list Crne Gore“, broj 066/15;

Pravilnik o uniformi, službenom naoružanju i legitimaciji, „Službeni list Crne Gore“, br. 014/09 od 24. 2. 2009, 014/16 od 26. 2. 2016;

Pravilnik o utvrđivanju dostojnosti lica za obavljanje policijskih poslova, „Službeni list Crne Gore“, br. 029/13 od 22. 6. 2013;

Pravilnik o uslovima, načinu nošenja i upotrebe vatretnog oružja i municije ovlašćenih carinskih službenika, „Službeni list Crne Gore“, br. 077/16 od 13. 12. 2016;

Uredba o držanju, nošenju i načinu postupanja sa službenim oružjem službenika Agencije za nacionalnu bezbjednost, „Službeni list Crne Gore“, br. 050/13;

Uredba o boji i oznakama vozila i plovila, naoružanju i posebnoj opremi koji se upotrebljavaju za vršenje policijskih poslova, „Službeni list Crne Gore“, br. 006/14, 022/20;

Uredba o uniformi, oznakama zvanja i naoružanju policijskih službenika, „Službeni list Crne Gore“, br. 040/20, 107/20;

Uredba o načinu vođenja kaznene evidencije, „Službeni list Crne Gore“, br. 051/11 od 28. 10. 2011, 012/13 od 1. 3. 2013, 054/13 od 22. 11. 2013;

Sudski poslovnik, „Službeni list Crne Gore“, br. 065/16 od 12. 10. 2016, 019/19 od 29. 3. 2019, 058/19 od 18. 10. 2019, 006/20 od 31. 1. 2020, 093/20 od 11. 9. 2020;

Kodeks policijske etike, „Službeni list Crne Gore“, br. 046/13 od 2. 10. 2013, 042/16 od 11. 7. 2016;

ISTRAŽIVANJA I PUBLIKACIJE

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Podaci o slučajevima nasilja nad ženama i nasilja u porodici iz različitih izvora za 2019. godinu, Podgorica, mart 2020. godine;

SEESAC, Montenegro, Small Arms and Light Weapons Survey 2012–2016;

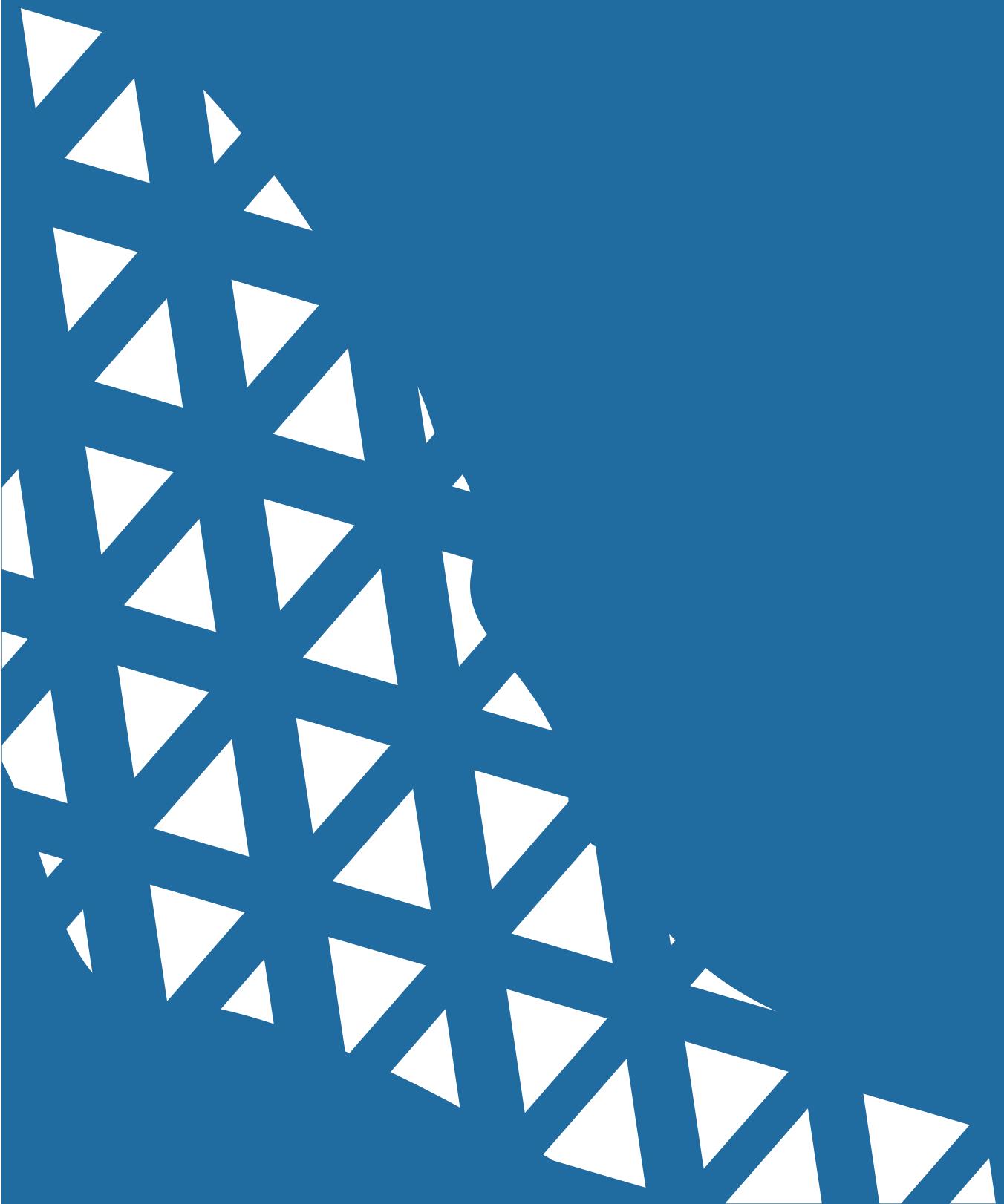
SEESAC, Gender and Small Arms in Montenegro: Fast Facts, 2019;

Ipsos, Istraživanje o nasilju u porodici i nasilju nad ženama, 2017;

Nikolina Grbić Pavlović, Nasilje u porodici u doba pandemije: uticaj preventivnih mjera za korona virus na nasilje u porodici u Bosni i Hercegovini / Sarajevo, novembar 2020;

OEBS, Studija o nasilju nad ženama u Crnoj Gori koju je sproveo OEBS, Dobrobit i bezbjednost žena, Crna Gora, Izvještaj s rezultatima, 2019;

Tijana Saveljić, Jovana Hajduković, Nataša Međedović, Maja Raičević, Analiza usklađenosti zakonodavnog i strateškog okvira Crne Gore s Konvencijom Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Izvještaj za 2016. godinu, Podgorica, 2016.

SEESAC

South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse
for the Control of Small Arms and Light Weapons (SEESAC)

Bulevar Zorana Đindića 64, 11000 Belgrade, Serbia

Tel: +381 11 415 5300

Fax: +381 415 5499

E-mail: seesac@undp.org

www.seesac.org

*This project is funded by
the European Union*

Working within the framework of:

Regional Cooperation Council